

აღზრდა უვილისა

პედაგოგიური წერილები დედასთან

ერნესტ ბემენი

აღ. ნათაქის-მიმრ.

1541

~~უბრუნებულია~~ 193 X

კ. უ. წ. ბ. ს. მ. ქ. თ. ი. ს. გ.
 ბ. ლ. ს. მ. ს. მ. ს. მ. ს. მ.
 მ. ლ. ს. მ. ს. მ. ს. მ. ს. მ.
 კ. უ. წ. ბ. ს. მ. ქ. თ. ი. ს. გ.

„ჩვენ უნდა ვშობოთ ჩვენი მყობადი,
 ჩვენ უნდა მივცეთ მომავალი ხალხს!“
 ი. ჭავჭავაძე.
 „ყოველი წუთი თავისუფალი დროსი
 აღამიანმა სწავლას უნდა მოახმაროს.“
 კონფუცი.

კ. ჭეთაიძის საბ. საჯარო
 ბიბლიოთეკა
 БИБЛИОТЕКА
 БУД. ГОС. ПУБЛИЧНАЯ

ფიზსსცაკის ბიბლიოთეკის
 სტამბა ეკთავი ივ. ხელაძისა.
 1896.

Дозволено цензурою, Тифлисъ 11 сентября 1896 года.

ბეძეს შესანიშნავი წყვილები ჰყენს ენაზე ასე მარტო
 ტყუად გადმოღებით, ბნმა ნათამემ მვირფასი განძი შეს-
 ძინა სასოგადოთ ჰყენ მწერლობას და კერძოთ ჰყენ
 დედებს.

ვისურვებთ, რომ შრომა ბ. ნათამისა სძაღ ძლელა-
 დებლისა უდანოსსა შინა არ დაწმომილიყოს და ეო-
 ველი დედის წიგნოსაცავის აუცილებელ კუთვნილებად
 გამხდარიყოს იგი, რისაც სამართლიანად მარად ღირსია
 ეს წიგნი!..

აჟანე ოსტომაშვილი.

ს ა რ ჩ ი ვ ი

წერილი პირველი. ყოველი დედა უნდა სცდილობდეს, რომ შვილის აღზრდის საქმე კარგათ შეისწავლოს.

წერილი მეორე. ყმაწვილი პირველ დღეებიდანვე წესიერს ცხოვრებას უნდა შევაჩვიოთ.

წერილი მესამე. წმიდა ჰაერზე ბავშვების გაყვანა. გამღლები. ყმაწვილების დაშინება. ბავშვისაგან ენის ამოდგმა. როგორ უნდა ველაპარაკებოდეთ ბავშვს. ბავშვის ჯდომა და სიარული. საჭიროა თუ არა სათამაშოები. გართობა ყმაწვილებისა.

წერილი მეოთხე. ბავშვის პირველი გაცნობა გარემო საგნებთან.

წერილი მხუთე. თვით-მცველობის სწავლება ყოველ გვარსხეა შემთხვევაშიაც: ჩაცმა-დახურვაში, პირის-ბანაში და სხვა. ბავშვის დასაქმება, თვით-მოქმედება. დაცინვა, მასხრობა, თამაშობა და სათამაშოები. ნახატები ანუ სურათები და მათი დიდი მნიშვნელობა.

წერილი მამეშვი. მორჩილება. ბავშვებს ცოდნით და სიფრთხილით უნდა ვექცევოდეთ. დაშლა და აღკრძალვა, ბრძანება. ჯილდოთი და დაპირებით მორჩილების გახსნა ბავშვში. მორჩილება სასჯელით არ მოიპოვება.

წერილი მამუვი. ჯიუტობა ბავშვისა. ცემა. ჟინიანობა.

წერილი მერვე. ზეობა, თავმოყვარეობა და ეგოიზმი ბავშვში. ალერსი. ტოლ-ამხანაგები და მშობლების მოვალეობა მათ შესახებ. პირველი გაკვეთილები ღმერთზე და სიყვარულზე.

წერილი მეთხრამე. ბავშვის ავთმყოფობა. აქიმი. გამობრუნებული ავთმყოფის მოვლა. სხეულის გამაგრება.

წერილი მათე. ჭამა-სმა. სეირნობა. გართობა. წიგნების კითხვა. კოლლექციების მოგროვება და მისი ცუდი მხარეები.

წერილი მეთერთმეტე. ყმაწვილების სკოლისათვის მომზადება. გრძობათა იარაღების გახსნა ბავშვში სკოლაში მიბარებამდის. კარგათ გამოთქმის სწავლება. ყველა ყმაწვილს სწორე წარმოდგენა უნდა ჰქონდეს რიცხვებზე სკოლაში მიბარებამდე. პირველ-დაწყებითი არითმეტიკის სწავლება. წერა-კითხვის სწავლება.

წერილი მეთორმეტე. სკოლიდან დაბრუნებულს მოსწავლეს უნდა დახმარება გაკვეთილის დასწავლაში, თუ, არა? საჭიროა თუ არა გაკვეთილების აღნიშვნა დღიურებში. მომზადებულის გამოკითხვა-მოსმენა და მისი მნიშვნელობა.

წერილი მეთრამეტე. მშობლებმა თავიანთ შეილებს ზნე-ხასიათები დაწერილებით უნდა უამბონ ხოლმე მასწავლებელს, რომ მას შეეძლოს შეფარდება აღზრდის ზომებისა ახლათ მოზარებულ მოწაფის ხასიათებთან.

წერილი მეთოთხმეტე. როგორ და საიდან ეჩვევიან ბავშვები ტყუილის ლაპარაკს? სიმართლე უმთავრესი წყაროა სათნოებისა.

წერილი მეხუთმეტე. ზოგიერთი მშობლები თავიანთ შეილებს უნებლიეთ ტყუილის თქმას ასწავლიან. პირადი თავისუფლების შეზღუდვა და შეუსაბამო მოთხოვნებიანი ხელს უწყობენ ბავშვებში სიცრუის დაბუდებას.

III

წერილი მეთექვსმეტე. შიშს შეუძლიან ბავშვი სიცრუეც მი-
აჩიოს.

წერილი მთავრმეტე. როგორ ავაშოროთ ბავშვებს სიცრუე
და როგორ შევაცუაროთ მათ სიმართლე?

წერილი შპანასკნელი. ტყუილის თქმის საწინააღმდეგოთ კარგ
საშუალებათ აგრეთვე უნდა ჩაითვალოს ბავშვში სარწმუ-
ნოებრივი გრძობის ჩანერგვა.

წაკრილი პირველი.

მოწყალეო ხელმწიფე! მოგილოცავთ უძღლეს ბედნიერებას—
ღვლად გაბლმას! მე დარწმუნებული ვარ, რომ თქვენ შეიძლებო
სამაგალითოთ შესარულოთ დედის წმინდა მოკალეობა და ამიტომ
დედის სამოკნებით ვასრულებ თქვენს თსოვნას—შეგწიოთ შეი-
ლის აღზრდაში...

ყან-პოლმა სიტყვა ერთხელ: „მოგვეციოთ რიგინი ღვლები და
ჩვენ საუკეთესო კაცები გვეყოლებო!“ და განა რა აკლავთ ჩვე-
ნი დედების უმეტეს ნაწილს? ერთი რამ: მოკალეობისადმი მოუმზა-
დებლობა! ძნელათ თუ დაიჯერებს ვინმე ამას, მაგრამ სრული ჭკუ-
მარბიტება-კია! ან რა საჭიროა, გვეუბნებიან ჩოგაერთნა, ამ მოკა-
ლეობისათვის ქალის მომზადება, როდესაც ყოველი ქალი თვით ბუ-
ნებით დედად არის შექმნილიო?

მაგრამ, სხვა რომ არა ესთქვათ-რა, რამდენი ქალი მინახავს,
რომელიც განსოცარ ნაჭს იხეხენ სასოგადო თუ კერძო შექვევაში
და ბავშვებთან-კი გარდა მოწყენისა და დაღლვისა, სხვა არაფერს
სამოკნებას არა გრძნობენ. ამისა მარეუბი კი ის არის, რომ ჩვენ
ქალებს უმარწილობადგანვე არ ვუნერავთ დედის წმინდა მოკალეობის
დიდ მნიშვნელობასა. თქვენა მწერთ, —ასე მეუბნებიან ჩემი ნაცნო-
ბებიო, რომ მეტად მძივე საქმეა ბავშვს აღზრდაო; მაგრამ ნუ
დაუჯერებთ მათ, რადგანაც არც ისე ძნელი საქმეა შეიღის აღზრდა,
რომ სამარისად ვერ შეისწავლოს იგი ყველა მშობელმა...

საჭიროამ ხოლოდ შეგნება და სიყვარული ამ საგნის შესწავლი-
სადმი, თორემ დაუძლეველი აქ არაფერია... და რაც შეგესებათ თქვენ,
მე წინათვე შემოღიან ვიწინასწარმეტყველო, რომ თქვენ ღლითა-

დღე უფრო და უფრო გაგიძლიერდებათ სურვილი თქვენ ბავშვთან უოფენისა და იმ საათებს, რომლებსაც თქვენ სსკვან გაატარებთ უამისოდ, უშვილებოთ, ტანჯვის საათებად ჩასთვლით მარად! დიას! ბედნიერია დედა, რომელსაც შვილების ზრუნვაში და აღზრდაში გაუტარებია თავისი დღეები! გული მისი მარად საკსკა სინარულით და ეს შინაგანი კმაყოფილება არის მისი უდიდესი ჯილდო. გამოჩენილი კაცები ღრმა პატივის ცემით და მადლობით იხსენიებენ თავიანთ დეებს; თუმცა მამებსაც იხსენიებენ ამგვარის პატივით, მაგრამ დედას მეტად პირველი ადგილი უჭირავს მათს გულში. ეს-კი იმას ამტკიცებს, რომ დედის გაკლენა ფრიად დიდია შვილზე და ამიტომ ღირს მათ, რომ დედამ შრომა დასდოს შვილების კეთილ აღზრდაზე...

წმინდი მამა.

თქვენს უკანასკნელს წერილში ორი დიდი შეცდომა აღმოვაჩინე, რომელიც მით უფრო მისატყუებელია, რომ დედების უმეტესობას კეთილად მიაჩნია ივანი. პირველი შეცდომა იმაში მდგომარეობს, რომ თქვენ ფიქრობთ: „ეხლა შალიკოს არა გაეგება-რა და ანტიომ რა საჭიროა მის აღზრდაზე ზრუნვაო!“ სრული ჭკმძირატებაა, რომ პირველი ორი-სამი კვირის განმავლობაში, ბავშვს მეტად ცოტა რამ გაეგება, მაგრამ, დაწმუნებული ბრძანებოდეთ, რომ ამ სანაშად უფუზადლებოდ დატოვებული ბავშვი ძალიან ირყუნება.

თქვენი მეორე შეცდომა იმაში მდგომარეობს, რომ თქვენ ფიქრობთ: „ბავშვს იქნება რომელიმე ბიწიერება თან დაყოლილი აქვსო და ბუნებით ნაკლულივანებას ვერც წესიერი აღზრდა უშველის რასმეო!“ სწორეთ აი ამ ორ შეცდომილებაში იმალება ის საფუძვლები უწესო აღზრდისა, რომლითაც ასე ხშირათ მართლუფლებენ თავსა უეცნი აღმზრდელები. ეს გარემოება მამოულებს დავიწყო თქვენთან საუბარი აღზრდის ანბანიდან, ე. ი. იმ წესების

ადნიშენიდან, თუ როგორ მოქცეოთ თქვენს ბავშვს ჰირველ ხსენებში.

როდესაც დაიბადა თქვენი შალიკო, მის გონებით მოქმედებას ეძინა და მხოლოდ საგნების და მოკლენათა შთაბეჭდილების ზეგავლენის წყალობით დაიწყო ნელ-ნელა გამოვლიძება. ახლად დაბადებული ბავშვი შეუგნებელია: იგი თავის მოთხოვნილებას და სურვილს ყვირილით ატყობინებს მშობელს, მაგრამ ყრუდ, რადგან ეს მოთხოვნილებაც მისთვის ჟერ-ჟერობით შეუმძნებელია. მართალია, მისი თვალები ჭებადმენ, მაგრამ გარკვევა და დათვისება-ვი არ შეუძლია. სწორეთ ამგვარათვე, თავის ცხოვრების ჰირველს დღეებში, ბავშვი განურჩევლათ სვამს-ეველათურს მწარეს ისე, როგორც დედის ტბილ რძეს, მერე-ვი, გრძნობა-გემოვნების ვარჯიშობის შემდეგ, მიჭსვდება ხოლმე უპირატესობას ერთისა მეორეზე.

თქვენი შალიკო, როგორც იწერებით, ჟან-სალი ემაწილია და ეველათ ჟან-სალი ემაწილიეით ეტკენ, რასაკვირველია, მოთხოვნილების დაემყოფილების შემდეგ, იწევა თავის ლოცინში მოსვენებით და გარემო საგნების შინჯვაში იჭნება.

აი, თვალები მისი მისჩერებას საგნებს და მათ შინჯვამის; მოდი და ნუ განისარებს ამ სურათის მტკერალი დედის მოსიყვარულე გული! სისარული სძლეკს დედას, მივარდება ბავშვს, ამოიტაცებს ლოცინიდან და აქათ-იქით ატარებს და არწეკს მას. აი სძმირკველი ნებირობისა! ამის შემდეგ, როდესაც დაწვეკენ ბავშვს, ის გრძნობს, რომ რადან აკლია, დაიწეებს ტირილს და იმ დრომდე არ ჩუმდება, სანამ სელმეორეთ არ აიუვანენ და არ გაატარებენ. ესევე უნდა ითქვას შესახებ აკნის დარწვეკისა და ნანინას სძმერისა. ღმერთმა-ვი დამითაროს ვთქვა, რომ აკნის ერთი დარწვეკით ან ნანინას ერთი თქმით ბავშვი გათუქდება! არა, მე ას მინდა ესთქვა, რომ, თუ დედა მუდამ ხმარობს ამ საშუალებას, მაშინ თქმა არ უნდა, რომ იგი თითქოს განგებ ათეისებს ბავშვს იმისთანა მოთხოვნილებებს, რომელნიც მას წინეთ სრულიათ არა ჭჭონია... მაშ ეტრე: თუ თქვენი შალიკო მოსვენებითა წეკს და ატეეტს აქეთ-იქეთ თვალებს, იცო-

დეთ, რომ მისი მოთხოვნის დაკმაყოფილებულია. გემუდარებით—
ნუ ასლებთ ხელს! დეე იწვეს აკვანში რამდენიც უნდა. ვინც გუ-
ლი ვერ მოგისვენებთ, რომ არ დააფრინდეთ თქვენ საყვარელ არსე-
ბას და აკვანდან არ წამოიტაცოთ, მაგრამ გახსენეთ რამდენს და-
მეს გატავალდებთ თქვენ მაგისი გარყვანა და ამიტომ მოითმინეთ!..
გამონდობებით ვიცი, რომ რიგაანათ აღზრდილი ბავშვი არამც თუ არ
საჭიროებს ხელში აყვანას და დარწმუნებს, ზირობით, უსიამოვნებასაც-
კი აყენებს ეს მას. ამიტომ გირჩევთ უთუოთ მიანიჭოთ თქვენნი შალიკო
რიგაან ხანიათებს, წესიერ ცხოვრებას. დიდ დანხარებას გაგიწევთ
თქვენ ამ შემთხვევაში ყოველ-დღიური ბანება ბავშვისა, რადგან შე-
ნაშნულაა, რომ გაბანების შემდეგ ბავშვები მუდამ უფრო მოსვენე-
ბით არიან. ამიტომ, დანიშნეთ ერთი მოსვენებულად დრო, უმჯო-
ბესი-კია საღამო, და ყოველთვის ამ დანიშნულ დროზე აბანეთ ხოლ-
მე თქვენი შალიკო. ბანობის შემდეგ საღ ბავშვს ბევრი სძინავს და
თქვენც ბევრი თავისუფალი დრო გექნებათ.

წერილი მისამე.

თქვენ გადაგიწევიათ, რაც შეიძლება მომეტებული სანი ამ-
უოფოთ ხოლმე თქვენი შალიკო წმიდა ჭაერსე. მოსაწონი განძრა-
სკა. მაგრამ, ერთსა გთხოვთ: ჯერ თვით წადით და დათვალეოეთ
ის ადგილები, საითაც სინარულით გაემგზავრებიან ხოლმე გამდლე-
ბი. აქ თქვენ ძალიან ბევრ ცუდ რასმე წინასვით. მე ჩემი თვალთ მი-
ნასკვს რაც ამბები ხდება ამ სასუირონო ადგილებში და მისარაან, რომ
ღარიბი მშობლების ბავშვები მორიდებულნი არიან ყველა იმ საძა-
გლობას, რაც იქა ხდება. მაგრამ ლიტონი სიტყვა რა საკადროსია
აქ. ნება მომეცით გადავხადო ფარდა და თვალ-წინ გადაგიშალოთ
სასუირონო ადგილების ამბები. ვთქვით თქვენი ჰატარა სულდგმული
გამდლის მფარველობის ქვეშ წაბრძანდა სასუიროთ. უმაწვილს მზე
პირდაპირ თვალში შესრქვრია: ხანდახან გაქნევა-გამოქნევა უნდა,

საემწვილო ეტლში ფართხალებს, მაგრამ ვის შესტკივა მისთვის გული. გამდლებს ეჯავრებათ ამთი ტარება, რადგან ფეხით რომ ვატაროთ, ამით ყურისგდება უნდაო, რომ ან არ წაიქრეს და ან ტანისამოსი არ გაისვაროსო. წის ემწვილი ეტლში და გული ეთუთქება მარტობით. აი სძირკველი იმ სენისა, რომელიც სშირათ ეწვევა ხოლმე ზოგიერთ ემწვილებს! სახელი საემწვილას ამ საშინელი მტრისა არის მოწყენა!

ბავშვი სწუსს, სტირის, ეკებს გამდელს, მაგრამ სად არის გამდელი?! ის დობილებშია გართული, და თუ გამოინდა—კარგ-კარგებსაც შეუყურთხებს და დაუკავების მაგიერ ლაზათიან სალებსაც ატყევეს. მოზრდილი ბავშვები სომ განების გუდათ გადააქრეკიან ხოლმე და შინ მისვლისათნაკე მოჭსსნისან პირს და განებას კენჭებიკათ ისკრინან. მშობლებს-გი უგვირთ და აშობენ: თითქო სახელში გინებას არეინ აგონებს და საიდან ითვისებენ, თუ ბუნებრივი მიდრეკილება არა აქვთო?..

არიან მეორე ჯურის გამდლებიც: ბავშვი რომ სტირის, ესენი აშინებენ ხოლმე სხვა და სხვა სახელების დამახებათ, მაგალითად: „მოკიდა ბუა;“ „მტელი, მოდა წაიყვანე შალიკო“ და სხვანო. ეს მეორე ჯურის გამდლები პირველებზე ათასჯერ უფრო მკნებელნი არიან თქვენი შალიკოსთვის და ამატომ ერთდენით მათ.. გინებას და ცემა-ტყეპას ბავშვი კადეუ დაივიწყებს, მაგრამ შიში-კი ყოველ დღე ჭჭენჯნის მის ნორჩ გულსა. ცოტა მაგალითი-კი არ არის, რომ ამ გვარი დაშინებით ბავშვები ავთ გამსდარან და წუთისოფელსაც გამოსთხოვებიან უდროკოთ!.. მესამე ჯურის გამდლები, ცოტათი უფრო უკეთესება არიან პირველებზე, ნებას აძლევენ ითამაშონ ბავშვებმა განურჩევლად ყველასთან, როგორიც უნდა ემწვილი იყოს. მაგრამ ის-კი აღარ იცინან ამ დალოცვილებმა, თუ რა საფთოსილე მართებთ მათ ამ შემთხვევაში. როცა ბავშვები თამაშობაში წაიკადებინ ხოლმე, გამდელს გული მოსდის, არ იცის რომელი გაამართლოს, ან რომელი გაამტყუნოს და ერთ-ერთს მათგანს უჯავრდე-

შვილებსაც ართობენ და ყურს უგდებენ. აი სადილის დრო ახლოვდება: დედა გაუშლის რასმე თავის შვილს, დაჭსომს მას შორის ახლო და თითონ-გი სადილის თავდარივს შეუდგება. დედა აკეთებს სადილს, მაგრამ არც ბავშვი ჭყავს დავიწყებული ყურადღება მისკენაც აქვს მიქცეული. „აბა შესედე, აი შეშა, ამას მე ბუსხარში შეკერი, ხედავ როგორა დიდი შეშაა, როგორ არაკუნებს კიდეც. ახლა ჩეცხლი ავანთოთ: აი წუმწემა! (გაუსვამთ და აინთება). უფურე ჩეცხლი როგორ მოკეიდება შეშას! ახლა ქაბში წყალი ჩაგასსათ... აბა, აბა შესე, შესე! ახლა ჩეცხლზე შეკვდათ... ახლა ყური დაუგდე, როგორ წუნ-წუნს დაიწყებს! ახლა კართოფელს ჩაყერი. აი ეს ორი შენთვის მომიცია, არა სჭამო-კი, უმია და გაწეხს. აბა ნახე... ნახე. უმაწეილი შინჯავს და სხვა. ამ წიგათ დედან მუშაობს და შვილიც ადეუნებს თავს მის მოძრაობას, ისმენს მის სიტყვას, საგნების ხმაურობას და მოძრაობა-სისხარულშია: ხან დაიწყვილებს, ხან სხვა და სხვა ნაირათ მოძრაობს და უკვირს. ამ ნაირათ ბავშვი არც თითონ არის მოწყენილი, არც დედას უშლის საქმიანობას და მისი გრძნობაც კარვამობს. რასაკვირველია, რამდენიც განათლებული იქნება დედა, იმდენათ უფრო ბევრი ღონისძიება მოუზოგება, თავითონაც აკეთოს საქმე და შვილების გრძნობაც ავარჯიშოს. მხოლოდ სჯარათ, რომ დედა, რაც შეიძლება, უბრალო და გასაგებ ენაზე ელაზნავებოდეს თავის შაწაწინა შვილს. ბავშვი იზრდება სხვა და სხვა შთაბეჭდილების გავლენის ქვეშ; მაშასადამე, რამდენათაც უფრო ავარჯიშებთ ბავშვს ზემო-თქმულისამებრ, იმდენათ უფრო გაისხნება მისი გრძნობა-გონება. სათამაშოები აქ საჭირო არ არის. მეტი ბავშვს თუინდ ჩაის კოკი, ბავშვი აღტაცებაში მოვა. დაარაკუნებს, გადახბრუნ-გადმოხბრუნებს და ბოლოს შირისკენაც ივრავს. და ყველა ამას იმისთვის სჩადის, რომ ბავშვს ჭურს გაშინჯოს საგანი, კარგათ გაიჩნოს ისა. უფრო მოჩინდილი ბავშვიც კიდეც ამტკრევენ საგნებს იმ მიზნით, რომ გაიგონ, თუ რისგან არის საგანი გაკეთებული და შიგ რა არის. ბავშვი ბუნებით ცნობის მო-

ეკაჲ და დამკვირვებანია და ურადლებან უნდა გკონდეს მიქნეუ-
ლი ამაზე, რომ უდროვით არ დაეხმოს მას ეს თვისებანი. როდუ-
საც შელიყო ცნობის მოყვარეობით გატარებულად დაუწყებს საგნებს
მტკრევას და გლეჯას, ეცადეთ, რომ ეს ხასიათი ვნებათ არ გადა-
ექცეს მას. ხურც თვალთან ძალიან ახლო დააჭერინებთ წიკაებს,
თორემ სიბეცე დაეძარბება. არც იმის ნება უნდა მისცეთ შელიკოს,
რომ მოუსვენრათ ერთი საგნიდან მეორეზე გადავიდეს სოლმი: ჯერ
ერთი საგანი აწონ-დაწონოს კარგათ და მერე მეორე და მესამე...

წმინდი მართობა.

თქვენს მწერს, რომ შელიყო დაცრავს, დახარკობს და ეი-
დენ ესმას, რასაც ეტყვიან. ეს დრო უძნელესი დროა ბავშვის აღ-
ზრდაში. ახლა დაუდგა თქვენს შვილს ძნელი დრო; სასამ არ დადი-
და, სადაც უნდა დაგეგდოთ, შიში არა ჰქონდა არაფრისა, ახლა-გი
სულ სისკამ და ყველა დედა ყოველ გვარ სიფათს უნდა მოელოდეს
თავის შვილზე. დიან, დიდი სიფათსილე უნდა ახლა თქვენს შელი-
კოს, ბევრ გვარ სიფათს უნდა მოელოდეთ მასზე და ჩვენს წმიდა
კალია კარგათ გაკარგვიოთ ყველა ის საშუალება, რომელთაც უნდა
ავაშროთ მას თავიდან ეს ყველა გვარი სიფათი. წვრილმან სიფა-
თებიდან თავის დღეში კერ დაცრავთ თქვენს ბავშვს, მაშინ ის უნ-
და დაამწყვდიოთ ოთახში, რომელიც რბილი ბალიშებით უნდა იყოს
მოთენილი, რა, რომ წაიქცეს, რბილათ დაეცეს და არა იტყინოს-
რას; მაგრამ ეს ღონისძიება უფრო მაგნებელია, ვიდრე სასარგებლო.
ბავშვი ისეთს ჰირობებში უნდა იყოს, რომ მან პირველათვე ყოვე-
ლისთვის გამოცხადოს, ყველაფერი გაიცინოს; ამით გაიხსნება ბავ-
შვში ის მშვენიერი თვისება, რომელსაც ჩვენ თვით-გამოცდილობას
გუწოდებთ. ამისთვის თვითონ თქვენ უნდა შეამთხვიოთ სოლმი ჰა-
ტარა შელიკოს განგებ სხვა და სხვა საფუძვლები, რომლებიც, რასა-
კვირგულია, მაგნებელი არ იქნება მისთვის. ამით შეაჩვევოთ მას თა-

ვის თავის დაცვას სხვა და სხვა უკუღმართი შემთხვევებისაგან. ახსნათ ჩვენი აზრი უფრო თვალ-საჩინოთ: წარმოვიდგინოთ, რომ თქვენი შალიკო მარტოკა დარჩა ოთახში. ამ შემთხვევაში შალიკოს ძაღვ ნუ მიეშველებათ, იყოს ოთახში მარტოკა; ამით თქვენ მიანკვეთ მას ცხოვრებას უხალხლოთაც, რომელიც სხვათა შორის საჭირო იქნება მისთვის მომავალში. თუ ოთახში ისეთი რამ არის, რომლიდანაც ბავშვს შეიძლება დიდი ხიფათი შეემთხვას, მაგალითად, წუმწუმა, ანთებული ბუხარი, ადუღებული სამოკარი, — მაშინ აი ეს ღონისძიება უნდა ვიხმაროთ: სანამ შევაჩვევდეთ ბავშვს, თუ რა უბედურებას შეიძლება შეემთხვას ის ამ საგნებიდან, ეს საგნები უნდა მოაშოროთ მას. ბუხარის წინ ისეთი რამ დადეთ, რომ ბავშვი ბუხართან კვლავ მივიდეს და წუმწუმა და სამოკარიც მოაშორეთ. მერე-ვი ნელ-ნელა შეაჩვიეთ ბავშვი ამ საგნებიდან გამომავალს ხიფათს. ბავშვს ხელი დაადებინეთ ან სამოკარზე ან ნაკვერჩხაზე ბუხარში-ისე, რომ მას ცოტათი ხელი დაეწოს; მერე აიღეთ ქაღალდი, ბუხარში ჩაადეთ და უთხარით, რომ ბუხარში ეკვლა ასე დაიწყება-თქო, ვინც არ გაუფხილდება თავსა-თქო, შენი ხელიც, ფეხიც და ტანისამოსიც დაიწკის-თქო. მაგრამ ამასთან ბუხარს დიდი სარგებლობა მოაქვს ჩვენთვისა-თქო; თუ ის არ იქნება, სადილს ვერ გავაკეთებთ-თქო, კერას მოხსარშავთ-თქო, მაგრამ ბუხართან ახლოს არ უნდა მიხვიდეთ-თქო, რომ არ დაიწო-თქო და სხვა. აგრეთვე წუმწუმაზე და სამოკარზე ელახარაკით და დარწმუნებული ბრძანებოდეოთ, თქვენი შალიკო ნელ-ნელა ისე კარგათ გაიგებს გარემო საგნების გამოსადეგ და საზიარო მხარეებს და თვისებებს, რომ მუდამ გონიერად მოიხმარს ამ თავის ცოდნას. იმას როდი ვამბობ, რომ ბავშვს ყურის გდება აღარ უნდა-მეთქი. მე იმას ვამბობ, რომ უკვლავიერი, რასაც ბავშვს უხსნით, მან საქმით უნდა გამოსცადოს თქვენი ზედამხედველობით...

ბავშვებს ძალიან უყვართ მოგროვება სხვა და სხვა ნივთებისა, რომელნიც-ვი მის უურადლებას მიიქცევენ რითიმე; მაგალითად, აგროვებენ ნემსებს, ქინძისთავებს, შუშის ნატეხებს, დანის ზირებს და

სსკ. აჭარ საჭირთა გამორადეკინით ბავშვის, თუ რა უბედურება მოე-
ლის მას ამ ნივთებიდან, თუ სიფრთხილით არ მოეჭვა მთ.
უჩხულოტო სელში ნემსით და უთხარით, რომ ნემსი უფრო ძრი-
ელ შეტერტობა, თუ არ გაფრთხილდი-თქო, აუხსენით დანაზე და
შუშის ნატყებზედაც. ამასთანავე უთხარით, რომ დანის ზირი, ნემსე-
ბი და სხვა ნივთები ჩააწყოს თავის ჰატარა ჰარკში, ჩაღოს მერე
ჰატარა ურემში და ნელა ატაროს; აქ თქვენვე ასწავლეთ, როგორ
მოახერხოს ეს საქმე. აგრეთვე ასწავლეთ, როგორ და რა სიფრთხი-
ლით აიღოს სოფლე ნემსი ან სხვა მისთანა ნივთი. ამასთანავე სი-
ფრთხილით მიანიჭეთ ბავშვი ყველა გვარ შემთხვევას. თუ ბავშვი
წაიჭვას, მაშინ მიდიოთ და ასწავლეთ, როგორის სიფრთხილით მო-
იჭვოს, რომ მერე აღარ წაიჭვოს. თუ დედის უნებურად აიღო რამე,
მაშინაც უთხარით, რომ მერე აღარ აიღოს, დაუმტკიცეთ, რა ენება
მოაჭვოს მისთვის ამ საქციელს. ამ ქვევით ბავშვში ბერ კარგს თვი-
სებას აღზრდით: ცხოვრების დაკვირვებას, თავის ძალის აწონვას,
რომ მას ყველაფრის გაკეთება არ შეუძლიან, რასაც მისი დედა აკე-
თებს და სსკ. აჭედანვე გაიხსნება ბავშვში კეთილშობილური თვისე-
ბა—მადლობის გარდახდა. როგორც თქვენ ექვევით შალიკოს, ისე
გამდელი უნდა მოეჭვოს მას. თუ რამე შეემთხვას გამდლის სელში,
მაშინ გამდელმა უნდა უთხარას, შენი ბრალია-თქო, ავი გითხარი მე-
ცა და დედაშენმაც, რომ გაფრთხილდი-თქო.

როცა ბავშვს რამე შეემთხვა და იტარა, ამის დასასრულებლად
როგორ დედებმა და გამდლებმა იციან: „ნუ სტარი, გინაცვალე, აი,
მე ვნებ ამასა—ჰე, ჰე! ვნებე, თუ არა?“ ამასთანავე ისიც მოჭყვება
ტყუილად ტირილს, ვინც ბავშვი აატარა. ან ამ გვარით ახუმებენ:
„ასაა შენზე, ვადეე იგივე, ვადეე ასე მოაჭვევი“—და სხვანა. თქმა
არ უნდა, რომ ორივე აქ მოყვანილი ღონისძაქანის მკნებლება არაან.
პირველი ქვევით ბავშვი ახსნება მადიერის გადახდა, ხოლო მეორე-
რითა—შიში და ისრობა მასში ის სითამამე და გაბედულობა, რომ-
მელნიც ასე საჭირთანი არაან აღამანისთვის ყველა შემთხვევაში. იმ

შემთხვევაში, როცა ბავშვი რამემ აატირა და გააჯავრა, ისევე სჯობია სხვა რაზედმე დაუწყოთ მას ღაპარაკი, ან ყურადღება მისი სხვა რაზედმე მიატვირთოთ და ის შემთხვევა ისე გაუქარწყლოთ.

წერილი მახუთა.

თქმა არ უნდა, რომ თქვენა შალიკო მიეჩვია თვით-მცველობას სხვა და სხვა სიფათებში. ახლა საჭიროა, რომ მან ისწავლოს თვით-მცველობა ყოველ გვარ სხვა შემთხვევაშიაც. აქ უნდა დიდი გაფრთხილება, რომ შალიკოს ძლიან მცირედ შეეწყოდეს კინძე; მაგალითად: თუ სელიდან რამე გაჰყარდა, თითონ აიღოს; ბურთი დაუგორდა, თითონ იპოვოს და აიღოს; ფანჯრიდან ყურება უნდა, მიიღვას რამე ფანჯარასთან, მერე ზედ შედგეს და ისე გაიხედოს ფანჯარაში. დაწოლის დროს თითონ უნდა გაიხადოს ტანისამოსი. ატრუთვე ადგომის დროს უნდა ასწავლოთ, რომ თვითონ დაიბანოს ხელ-პირი და თვითონვე ჩაიცვას. თუმცა ეს ძრეულ ძნელი შრომა არის თქვენთვის, მაგრამ, თუ სანგრძლივ და დიდხანს ებრძოდეთ, ეჭვი არ არის, დაიმორჩილებთ ამ სიმძნელესაც. „სუფთად რომ ვერ დაიბანს პირს შალიკო“, — მტყუთით თქვენა. მართალია, შალიკოს გაუძნელდება პირველათ ეს საქმე, მაგრამ ხუთჯერ და ათჯერ გამოსცადეთ, ასწავლეთ, იქონიეთ მოთმინება, და, გარწმუნებთ, რომ შალიკო ამ შრომასაც ისე მიეჩვევა და ისწავლის, როგორც თვით-მცველობა და სხვანი ისწავლა. რომ ბავშვმა თვითონ ისწავლოს ჩანმა და გახდა, ამისთვის საჭიროა, რომ მარტივად შეკერილი ტანისამოსი ჩააცვათ, ადვილად გასახდელი და ადვილად ჩასაცმელი. რაღაც ნაკერ-ნუკერი ტანსაცმელი სრულებით არ უნდა მიაკაროთ თქვენ ბავშვს. რომ სისუფთავესაც მიეჩვიოს და არც ტანისამოსი დაუსკუდეს პირის დაბანის დროს, ბავშვს ეუფლებ აჯავრეთ სოლმე განგებ ამისთვის დანიშნული გულსაფარი.

ბავშვებს ძრეულ უყვართ მოძრაობა. ამასე დამოკიდებულა ის

მოკლენა, რომ ბავშვები ხშირათ საიმოკნებით ასრულებენ დიდების დასაქმებას. ეს საყურადღებო თვისებაა ბავშვში და სავსებითაც უნდა ვისარგებლოთ მით, აი როგორ: მიანდეთ ხოლმე მას ადვილად ასასრულებელი საქმეები, დაუძახოს, მოიტანოს, აიღოს, დასკას, დაჭედეს, ადგეს. უკუაა ამ საქმის გაკეთებაზე ბავშვს უნდა მადლობა გადაუხადოთ, რომ იმან არ დაიზარა და საქმე გააკეთა. ამით ბავშვს ეხსნება თვისება დააფასოს გონივრული მოქმედება და გაიგოს, რას ნიშნავს საზოგადოთ მადლობა და როდის უნდა ვიხმაროთ იგი. არ დაივიწყოთ, რომ ჩვენში ბევრნი უხშობენ ნორჩ ბავშვებს იმისთანა თვისებებს, როგორც თვით-მოქმედება და თავისი ძალით მოქმედებაა. როცა ბავშვი შეუფერებელს რასმეს იტყვის, დიდები სიცილს მოჭეუებიან ხოლმე; ეს კარგი არ არის, რადგან ამის წყალობით არის, რომ ბავშვი ვეღარ ჭბუდავს თამამათ სთქვას თავისი აზრი. როცა რასმე გააფუტებს, მამინვე ან გაუწყობებიან, ან კიდევ დაცინვას დაუწყებენ ხოლმე, რითაც ვახვევთ ბავშვების ძალით მოქმედებას; ამისთანა ქცევა ნორჩ ბავშვებთან უნდა ყოველ შემთხვევაში მოსპობილ იყოს. მართლაც, დაცინვა ბევრს ასწორებს, მაგრამ იმისთანა ბავშვებს-გი არა, როგორც ჩვენი შალიკაა. დაცინვა მოუხდება ბავშვს ექვსი წლიდან მოკიდებული. ამისთანავე ძრეულ მაგნებელია ისიც, რომ ბავშვებს ესუძრებიან, ემასხარებიან, აწვალენ, ჭკოცნიან, ჭკბუნენ, სცემენ, ჩქმეტენ, რადგანაც ამ მასხარობის შემდეგ ბავშვი ზიზღით დაუწყებს ხოლმე უფრებას იმას, ვინც ემასხარებოდა და შემდეგში, თუ ეს მასხარობა ხშირათ არის ხმარებაში, სხვებსუდაც გადავა ეს ზიზღი და სიძულვილი.

ბავშვს, როგორც იცით, ძლიან უუყარს ცელქობა-თამაშობა. ეს სურვილი ბავშვისა ყოველ შემთხვევაში უნდა დავაკმაყოფილოთ, მაგრამ საქმე იმაშია, რაკვარი და რამდენს ხანს უნდა ბავშვს თამაშობა? თუ ბევრს სათამაშო ნივთის მისცემთ ბავშვს, საქმეს გააფუტვებთ, თუ ერთს ან ორს სათამაშოს მიუგდებთ, თქვენი ქცევა უსართლო და მოუსაზრებელი იქნება. როცა ბევრს სათამაშო ნაკ

თებს აძლეოთ ბავშვს, მაშინ, უკუღა სათამაშო ნივთი მიიქცევს იმის უურადადებს და ვერც ერთით ვერ ითამაშებს; მეორე უფრო რუდი შედეგი ის არის, რომ ბავშვი ვერ მოახერხებს დააწუოს წესზე ეს ნივთები, რომ ერთმანეთში დომხალავით არა ჰქონდეს არეული. თუ ერთისა და იმავე სათამაშოს მისცემთ მას, მაშინაც ბავშვს მოსწონდება მისი უურება და გულ-გრილათ დაუწუებს ცქერას. მიეცით ბავშვს სათამაშოთ ბურთი, ბზრალა და ხის კოჭები. ამასთანავე ასწავლეთ როგორ ითამაშოს. როცა თამაშობა მოსწონდეს, მიანიჭეთ, რომ სათამაშო ნივთები რიგზე დააწუოს; როცა დაავიწყდება რიგზე დაწუება, მაშინ უნდა უთხრათ: „შალავო, შენი ბურთა, შენა ბზრალა უპატრონოთა ყრია, ვინ იცის რა მოუვა-თქო“ და შალავოსაც მოუვა სურველი დააწუოს. ამ შემთხვევაში არავენ არ უნდა შეეწიოს. შალავომ თვითონ უნდა გააკეთოს საქმე, მოიყვანოს ცნობაში თავისი ნივთები. ბევრი სათამაშო ნივთების სუიდეა ბავშვისთვის საჭირო არ არის. საკმაოა ცოტა ჰქონდეს. მაგრამ ადვილათ სათამაშო-ვი იყოს.

ძალიან საჭიროა სსკა და სსკა ნახატები, სურათები. მაგრამ ნახატები ბავშვთან სიფრთხილით უნდა ინმაროთ. ბავშვს უოკველა ნახატი უნდა შეასწავლოთ; როცა ერთს შეისწავლის, მაშინ მეორე ნახატი მიეცით სელში და ესეც ამ გვარათვე შეასწავლეთ. რომ გაადვილდეს ნახატის შესწავლა, აი ეს ღონისძიება ინმარეთ: ყველა ნახატზე, ყველა უბრალე წერტილზედაც-ვი, მიაქციეთ ბავშვის უურადადება. ჯერ კითხვებით გაგებინეთ რა და რა არის დახატული, მერე ათქვეყანეთ ნახატზე მთელი მოთხრობა. ამ გვარათ ბავშვს რამდენიმე ნახატები შეასწავლეთ და გარწმუნებთ, რომ თქვენ სათამაშო ნივთებს ეს ემჭობინება.

წერილი მამასს.

მორჩილება ბავშვისა აუცილებელია ჰირობაა ბავშვის ჩნეობითი და გონებითი განხილავისთვის. ბევრი მშობელი უჩივის თავის შვილ-

ბას უჩრბას და თვით-ნიჭობას, თუნიც მხელი სჯემე არ არის, ბავ-
ში მორჩილებას და გავრნებას მიჩვირთ. ხშირათ გავრნებთ, რომ
ბავში დედას, მამადს და სხვას არ ემორჩილება, არ უგონებს, მაგ-
რამ მამას და მასწავლებელს-ვი ყველაფერს უჭერებს. ეს, რასაკვირ-
ველია, იმით ახსენება, რომ ბავში, ვისაც უფრო ხშირათ ჭხედავს,
იმას ისე ეჩვევა, რომ მეტის-მეტე სითამამით უჩრბოს და ანჩხლობს
მასთან, ხოლო, ვისაც იშვიათათ ჭხედავს, იმისი-ვი უფრო ესთრე-
ბა. ამისთვის, მამას და მასწავლებელს სათრთანთ ეჭრევა და დედას
და სხვა დახსლოკებულ ვირებს-ვი არა. მაგრამ ეს უფრო იმით ახსენ-
ბა, რომ ზოგმა არ იცის ბავშვების გულის შეთავსება. ხშირათ მოხ-
დება ხოლმე, რომ დედა შვილებს მამათ აშენებს: „ნუ გაყობ, შა-
ლოკო, თორემ მამას ვეტყვი და ის გაგლახავს“. ამისთანა ჭრევით
ბევრი სძაგელი თვისება იხსნება ბავშვში, რადგანაც ბავშვებთან უცრ-
დინარობით მოჭრევას იჭამდის მიჭყავს მშობლები, რომ ესენი თა-
კანთ შვილებს სასტიკათ ეჭრევიან: დასჯიან ხოლმე იმისთანა რა-
მეზე, რომლის შესრულებაც ვატარა არსებისთვის შეუძლებელი სჯე-
მეა. ვთქვათ დედა და შვილი დასეირნობენ ბაღში. ბავშვს ცელქობა
სწადიან, თავის ნებაზე სტუნვა-სირბილი, მაგრამ დედის მხრავ დაბ-
რკობებსა ჭხედავს. „ბალახზე ნუ ჭკორაობ, ტანისამოსი გაგი-
ფუჭდება“, — ეუბნება დედა. — „მიწაში ნუ ურეკ ხელებს, გამტკერან-
დებაო“. რამდენჯერ უნდა გითხრა, რომ ხეზე ნუ ასვალ-მეთქი; ერ-
თი შეჭხედე, რასა ჭტავს შენი ახალი შარვალი; ვითომ მეც გამგო-
ნე შვილი მყავს. წინ ნუ მირბინარ, ჩვენთან იარე“ და კიდევ ბევ-
რი სხვა ამისთანეები ეუფრება ბავშვს. საწყალმა ბავშვმა აღარ იცის
რით გაირთოს თავი და არც სასტიკმა დედამ იცის, რა მოუხდება
მის ბავშვს. ეს მხოლოდ იმაზე ზრუნავს, რომ ვატარას ახალი ტა-
ნისამოსი არ გაუჭრევიანდეს და არ დაეკლიჯოს და ამ გაფრთხი-
ლებით რამდენი რამ აკლდება მის ბავშვს, ამაზე ესენი არ ფიქრო-
ბენ. თქვენ-ვი, ჩემო ბატონო, შეუყვრეთ შალიკოს ისეთი ტანისა-
მოსი, რომელიც მის უმაწვილურ სიმხიარულეს ბორკილს არ და

დებდეს; შეუკრთო უბრალო, მაგრამ მაგარი ტილოს ტანისამოსი ისეთი, რაც ადვილი სატარებელი და ადვილათ გასასდელი იქნება. მაშინ აღარ მოგიათ სურვილი შექსუთოთ ბავშვის ბუნება და წაართოთ ნება თავის ნებაზე გაჭრეკ-გამოჭრეკისა და სიმხარულისა!“ მაგალითებიდან დანახვით თქვენ, რომ სშირი დაშლა და აღკრძალვა აძნელებს მოწიფლებას. დაშლა და აღკრძალვა უნდა მაშინ, როდესაც მშობელი ჰხედავს, რომ თავისუფლებას რაიმე წიანი მოაქვს ბავშვის წნეობით ანუ ფიზიკური მსარისათვის. თუ არა და, მე ბერს ოჯახს ვიცნობ, სადაც ბავშვებს უოკელ-დღე წნეობით სწავლას უკითხავენ, არიგუენ და არათერი-კი გამოდის! როცა ამ ოჯახში ვარ ხოლმე, სული მეხუთება ბავშვების ცოდვით: ესენი უოკელ ფეხის გადადგმაზე შესრქეიან თავიანთ მშობლებს, რომ რაიმე ქრევისთვის საუკედური არ ძიიღონ. და განა გასაკვირველია ამის შემდეგ თქვას კარმა, რომ ბავშვებს სხვა ოჯახებში უოფნა უფრო უსარიანთ, ვინემ თავის ოჯახში? ამ დაბრძალულ მშობლებს რომ თავიც მოაქვთ ხოლმე ბავშვების ამისთანა აღზრდით: „ჩვენ—ჩვენ ბავშვებს თავისუფლებას არ ვაძლევთ, გვეუბნებიან ესენი; სშირათ უშლით ცელქობას, მაგრამ რა გამოვიდა, თავისას მანც არ იშლიან. საწყალო ბიჭუკებო, თქვით მშობლები როგორ გამსამებენ სიყმაწვილებს!..

თუ გნებავთ, მოწყალო ხელმწიფე, რომ ბერი ბრძანებით არც თქვენ შესწუხდეთ და არც თქვენ შვილი შეაწუხოთ, ერთს რასმე გირჩევთ: მიანიკეთ თქვენ ძალივლ წესსა და რიგსა, და თუ ასცილდება ამ რიგს, თქვენ ნუ-კი გაუჭავრდებით, საშინლათ გაიკვირკეთ, თუ როგორ მოუვიდა ამას ეს საქმე. თუ ბავშვის რომელიმე საქციელი ბრძანებას ან აკრძალვას მოითხოვს, რაც შეიძლება ღმობიერად და მოკლედ გამოხატეთ ეს ბრძანება; ნუ გააგონებთ ბავშვს ამ გვარ ბრძანებას: „შენ, ე, ღობიო გაგიფანტავს, მოკრიფე ამ საათშივე, თორემ სიცოცხლეს დავიმწარებ!“ განა შეიძლება კიდევ ამაზე უარესი ბრძანება ბავშვისთვის? რა შედეგი უნდა მოჰყუეს ამას, თქვენ

თითონ გამოცანით? სულ სხვაა ღმობიერად, ტკბილად ნათქვამი სიტყვა: „შალიკო, სკამი თავის ადგილას დადგო; მოკრიფე, შვილო, ღობიოს მარცვლები და უთუბი ჩაყარე“, — ასე ამ გვარად.

საჭიროთ ვთვლი აქ ისიც გავისხენო, რომ, ბავშვს, რასაც მიანდობთ გასაკეთებლათ, ეცადებით, რომ მან უეჭველათ შეასრულოს თქვენი მინდობილობა. უძმისათ ბავშვში მოწინააღმდეგეა კერძოდ. მაგალითებით ავსნათ ეს: ვთქვათ ბავშვმა თამაშობის დროს ღობიოს მარცვლები მოფანტა ოთახში. თქვენ გარდაწვევით დიდი გაქვთ ბავშვთან ერთად სეირნობა და უბრძანეთ მას: „მოაგროვე ღობიო და სასეირნოთ წავიდეთ. სთქვით ეს თუ არა, გასულით მეორე ოთახში ტანისამოსის გამოსაცვლელათ. როდესაც ბრუნდებით, ჰხედავთ, რომ საჭმე ნახევრათ გაუთავებულა; თქვენ იმუღებულნი ხართ თითონ აკრიფეთ და მერე შალიკოსთან ერთად წასვით სასეირნოთ. შალიკოს ეს გარემოება თავის დღეში არ დაავიწყდება; მეორეთაც ასევე გულგრილათ მოექცევა თქვენ დაუღლებას, როგორც წინეთ მოქცნა: იცის, რომ დედა არას ეტყვის, ვიროქით, თითონვე გაუკეთებს საჭმეს. ან კიდევ, ვთქვათ, მოაგროვა ღობიო, მაგრამ სრულად-კი არა, მხოლოდ აჭა-იჭა. ჰხედავთ კიდევ ამას, მაგრამ განუძებულნი ხართ და იქნება შეაქვთ კიდევ მოწინააღმდეგისათვის. დარწმუნებულნი ბრძანებოდეთ, რომ ბავშვი ისარგებლებს ამ გარემოებით: მეორეთ ის კარგათ აკრიფის მაგიერათ მიჭერის სადმე ჩუმი, რადგანაც მიუწა-მოყრა უფრო ადვილია, ვინემ ერთად მოაგროვება. კერე, ეცადებით ყოველთვის ასრულებასში მოაყვანოთ თქვენი განკარგულება, რადგანაც უძმისათ შალიკო მალე მიჭვდება, რომ შეიძლება ხანდახან დედის სურვილი არ შეასრულოს. ხანდახან აი რა საზიზღარ საშუალებას მიჭმართამენ ხოლმე ზოგიერთნი მორჩილების მოსაპოვებლად: ვთქვათ დედა უძმისათ თავის საში წლის ბავშვს, არჩილს, ვიროს დასაბანათ; არჩილს არ უნდა ვიროს დაბანა და იმალება. „თუ ჩემი შვილი ეხლავე არ მოვა და ვიროს არ დაიბანს, მე ვატირებ, აშობს დედა და, მართლაც, დაიწყებს ხოლმე

წმუკვას. არჩილი მოშმინდება და მიდის პირის დასახანთ. ან კიდევ დედა ეუბნება თავის შვილს: „შვილო, წადი, გენაცვალოს დედა და პირი დაიბანეს; თუ შემისრულეს ამას, ყინვარ-შაქარს მოგცემო“. მიდის ბავშვი და იბანს პირს, რომ საჩუქარი მიიღოს. ეჩვევა ბავშვი ამ რიგით სხვა და სხვა საჩუქრებს და უამისოთ აღარაფერს აკეთებს. დედას-გი ჭკონია, საჩუქრებს რომ ვაძლევ, მოჩინილი ხდებაო. რა შემცდარი აზრია? ბავშვს თავის დღეში ყოველდღე არ უნდა დაუნდნოთ იმისთვის, რომ მან თქვენი მონდობილობა შეასრულა. რასაკვირველია, აქ არც დაპირებას უნდა ჭკონდეს ალაგა. დაუმორჩილებლობასთვის შალაგო არ უნდა დასაჯოთ, არც უნდა დაემუქროთ, რადგანაც ეს მუქარისას ვერაფერს გაიტებს. მხოლოდ აგრძობიანეთ, რომ დედამ ადვილი საქმე მიახლო გასაკეთებლათ თავის საყვარელ შვილსა, და შვილმა-გი არ შეასრულა მისი მონდობილობა. ჟერ შეადგანეთ გარკვეული აზრი, თუ რაში მდგომარეობს შალიგოს მოვალეობა და მასშინ გამოუცხადეთ მას სასტიკი საუკუადური. აქ საჭიროა მტკიცე ხასიათი დედისა და მოხერხება საშუალების მოპოვებისა რომელიმე ბიწიერების დასათრგუნავათ და ნათელი მხარეებისა გასახსნელათ. მე დარწმუნებული ვარ, შალიგოს რომ სილა გააბრტყათ, თქვენვე იგრძნობთ ტკივილს და ის არა სჯობია, რომ უფრო გაცთომოყვარული დონისძიების ხმარებით მივახვედროთ ბავშვი იმას, თუ რას ნიშნავს დაჯერება და მოჩინილება.

წერილი მუხვილი.

გინახათ ნამდვილი ჟიუტი? ეგ, სწორეთ პატარა ნიკოა. მე-დამ გათხუზნული, ტირილის მეტს არას აკეთებს. როგორც ყოველი ჟიუტი, ესეც ისე იღმანტება და დაუწინარებლივ გაჭკივის: „არ მინდა გამდეღთან სადილის ჭამა, დედამ მაჭამოსო!“ ამ გვარს ამბავს სპირია და, რასაკვირველია, ნიკოს სურვილი ყოველთვის უთუოთ ასრულდება. მართლაც, მშობლები ნუგეშობენ, რომ ნიკო მაგარი

ხასიათის იქნება“,— როცა ის ყოველთვის თავის სიტუაციაზე სდგას, მაგრამ ყველა-გი შეაწუხა, განსაკუთრებით მშობლები, რომელნიც თითონ არიან დამნაშავენი, რომ ამ ცუდ თავისუბანს მიანიჭეს. როცა ნიკო აკვანში იწვას, უთუოთ უნდა ნანა ეთქვას, თორემ მისი ყვირილი ქვეყანას გააფრთხვებს. როდესაც წამოიზარდა, დედა მისი მუდამ ყურში ჩასძახებდა: „ნა გინდა, ნიკოჟან, რძე, თუ ჩაი? ჰური, თუ ნა-ფურქი? იქნება რძე და სუხარი გინდოდეს? გაძედიდურებულნი ბავშვი გაშინჯავდა რძეს და უკუ აგდებდა: „არ მინდა“— იტყოდა. არც სუხარი უნდა. თითონაც არ იცის ბავშვი, რა უნდა. „მამ ჩაი მიუტან, იქნება ჩაი უფრო ესამოკნოს“.— მაგრამ ნიკოს ჩაი არ უნდა, მიტომ, რომ ამ ფინჯანშია და არა სხვაში; თხოულობს მეორეს, მესამეს და სხ. ამ გვარად მიდის მისი დღე და სოფელი. ნამდვილია, რომ ბავშვი თითონ არ იცის, რა უნდა, ამიტომაც ყველაფერი არ უნდა შეაძლიოთ ერთ თავად. ამ ნაირმა ქვეყამ, რასაკვირველია, დაარწმუნა ნიკო, რომ ყველა მისი სურვილი უთუოთ შესრულდება და უნდა შესრულდეს კადეც. ეგ არაფერი. თავის სურვილს ხშირათ სიტუაციით-გი არ გამოსთქვამს, არა, ყვირის, თუცა ლაშარაკიც შეუძლიან. სახალა დედა-გი მუდამ იმის კითხვამა: „რა გავტირებს, ნიკო, რა გინდა, მითხარი და მოგცემ; ცხენი გინდა, ბურთი, თუ სვირნობა?“ ნიკო გაჭკვიის უფრო მომეტებულათ. საქმე იმაშია, რომ, როდესაც ბავშვი გაფრთხვება, თითონაც აღარ ესმის, რა უნდა. მიზენი, თუ რისთვის ფრთხვება ბავშვი, არის ჩვეულება, რომელიც დამყარებულა ყოველი მისი სურვილის შესრულებაზე. ფრთხობა ერთ გვარი ავთმყოფობა განხლავთ და ამ მდგომარეობიდან უთუოთ უნდა გამოიყანოთ ბავშვი, უნდა გააღვიძოთ მისი ტენი. ამ შემთხვევაში აღარა შეკლის-რა ბავშვს, თუ არა მისი ყურადღების მიქცევა სხვა რამ სვანზე, რომელსაც შეეძლოს, მიანიდოს მისი ცნობის-მოყვარება. ეს მის გრძნობას მოძრავობაში მოიყვანს, გააკვირვებს და თავის გარეწრობას უნებლიეთ შესცვლის, რასაკვირველია, რამდენათაც შესაძლებელია, უფრო რიგიან ქვეყაზე. ზოგ-

სა ჰგონია, რომ, თუ არ ცემით, ბავშვი ხასიათს ვერ გამოიხველი-
სო. ის-გი ავიწყლებათ, თუ რა ცუდ შთაბეჭდილებას ჰტკრის, რო-
გორც პატარა ბავშვს, ისე დიდს, ხელის ხლება და როგორ საჭი-
როა უსამოკუნო გარემოებას არ მიჰმართონ ხელმე. თუ ეს ასეა,
მანამ ბავშვი არ დაწინაურდეს და არ დამშვიდდეს, რამდენიც უნ-
და იყვიროს, მისი თხროგა არ უნდა შეასრულოთ, თორემ ბავშვი
ვერ გავიგებს, თუ რას სთხოვს მას მშობელი და თქვენც ვერ მიაღ-
წევთ მიზანს. საჭიროა, რასაკვირველია, რომ ბავშვის ჯიუტობას
მიხედეთ, თორემ ხშირათ ავსთმყოფ ბავშვს ჯიუტებაში აურევთ. ხში-
რათ, თამაშობის დროს, ბავშვები უმიზეზოთ უვიროან, ჩხუბობენ
და ბრანდებან. ეს მოხდება მაშინ, როცა ბავშვებს კბილი ეტკრე-
ბათ. ნუ დაივიწყებთ, რომ ზოგ შემთხვევაში ბავშვები ძილშიაც და
სიზმარშიაც კრთებან, იღვიძებენ და უვიროან. ამ გვარი ბავშვები
ნერვების ავსთმყოფობით არიან ავსთ. კიდევ უარესია, როცა ჯიუტი
ჟინიანი ხდება. უნდა ვიცოდეთ, რომ თან შეზრდილია თუ იქნება
ჟინიანობა, თორემ ბუნებით არავის არ დაჭყეება. მართალია, ხშირათ,
პატარაობიდან ვხედავთ ბავშვს ჟინიანს, მაგრამ ამის მიზეზი ადვი-
ლი გასაგებია: დაიბადება თუ არა ბავშვი, ყველაფრის ნებას აძლე-
ვენ მშობლები, რომ თითონ იცინონ და ისამოკუნონ. ხამდვილია,
რომ ბავშვის ყველა ქნება სსსაცილო და სსსამოკუნოა, მაგრამ ბო-
ლო მწარე აქვს ამ გვარ აღზრდას. რაკი ბავშვს თავისი მოთხოვ-
ნილება ჩვეულებათ გარდაექნება, შემდეგში დიდი შრომა სჭირია
კაცს, ამოფხვრას ბავშვში ეს ჩვეულება. თქვენ უშლით, არ აძლეკთ
ნებას, მაგრამ გაჩვეულ ბავშვს ეს ბრძანება აღარ ესმის...

წერილი მერვე.

ზვობა (Тшеславіе), თავმოყვარეობა და ეგოიზმი ბუნებით
არავის არ დაჭყეება, ესენი აღზრდით ვრცელდებიან და იწერებიან
ადამიანის ბუნებაში. რაჭი, ერთი შეხედეთ, რა გამოკვანძულია ეს

ბავშვი ამ კაბაში, რა ნაირად უხდება; თუ გამგონე იქნები, მრავალ ამისთანა კაბებს ჩაგადმეკ.“ აი რაები ესმით ჰაწაწინა გოგონებს თავიანთ დედებისგან. და თუ დედები იმდენათ ჭკვიანები არიან, რომ ამკაბებს არ გააგონებენ თავიანთ ქალიშვილებს, ამათი ნათესავეები და ნაცნობები ხომ საჭმეს აჭირებენ და რა გასაკვირველია, რომ ამ გვარად აღზრდილი ბავშვი უნებლიეთ თავის თავს უბედურათა სთვლის და ნაღვლობს კიდევ, როცა სხვასე დანახავს ასალ კაბას და ძალიან ყოყინობს ტოლ-ამხანაგებში, როდესაც ასალ ტანისამოსში გამოჭკანკლავენ მას. შალიკოსი-კი ნუ გეშინიანთ: ვაყებს ახალი ტანისამოსით კერ გააკვირვებ; ამათ ნაკლულევანებათაც უნდა ჩეთვალათ, რომ ვაყები საზოგადოთ არათერ ყურადღებას არ აქცევენ თავიანთ ტანისამოსსა და სრულიად არ უფრთხილდებიან.

შალიკომ შეიძლება ზვარბა შეითვისოს სულ სხვა წყარობიდან. ვთქვათ, დედას სტუმრათ ეწვია ვინმე მეგობარი ქალი. დედა უძახის მისინათვე თავის შვილს და ბიძგი აქებს თავის მეგობართან. სტუმარიც ეფერება ბავშვს და უფოლავებს: „აბა შენ ის მითხარი, ერთი კაი დიდი ლექსი რომ იცი; გაჩვენე ერთი შენი საუცნოაოთ დახატული რამ“, — ეუბნება დედა. ემაწვილიც თამამად უსრულებს დედას თხოვნას. — „უნდა გითხრათ, უამბობს დედა სტუმარს, რომ თავის წლოვანობასთან შედარებით ძალიან გამჭრიახი და გონებანი ემაწვილია ჩემი შვილი“, — და ამის დასამტკიცებლათ მოჭუჯვს რამდენიმე მაგალითი მისი გამჭრიახობისა! ამ მასლათის დროს, ბავშვი, თითქოს თამაშობაში არის კართული და მათი ლაშარაკისა არა ესმის-რავ; მაგრამ, განსაცვიფრებელი სძენა აქვთ ემაწვილებს, როცა იმათზე ლაშარაკობენ. ესენი გაკვრით ეკლავთურს ტოლილობენ, რაც ამათ შეეხებათ და ეკლავთური სჯურათ და ყოყინობენ. დედა თუ ერთსა და იმავეს ხშირათ განიმეორებს ეკლავსთან, რასაკვირველია, ბავშვი უფრო ძალიან დარწმუნდება თავის თავის მნიშვნელობაში და სხვას აღარაფრათ ჩაგდებას თავისთან შედარებით. ესენი რას კიდევ ქვემოერთსან შედარებით: ზოგიერთნი სცდილობენ

დაარწმუნონ თავიანთი შვილები, რომ ყველაფერი, რაც-ცა რომ არის ქვეყანაზე გაჩენილი, ყველა ამათთვის არსებობს და სხვა არავისთვის. „რეცხლი ათობს ჩემს ნიკოს, ძრახა ჩემს შვილს აძლევს რბეს, სესილი ჩემი შვილისთვის ისხამს ნულოფს“. ყველა ეს ესმის ბავშვს და დაბუჯითებით გაიძახას თათონა: „ქვეყანა ჩემია, ყველანა ჩემთვის მუშაობენ და ყველას ბატონი მე ვარ...“ თქმა არ უნდა, ამ გვარს აღზრდა უძაწილს უბედურათ ჰხდას, რადგანაც დღეს თუ სვალ თვითონვე დაარწმუნდება, რომ ყველა ეს ტყუილია. იგივე თქმის გამუდმებით ალერსის შესახებაც, რომლითაც აბუზარს მოჰყავთ ბავშვი და ძალძალ ათქმევინებენ ხოლმე: „დღეა, გენაცვა, დამესსენ, ტოლები მიცდიან სათამაშოთათ.“ ამიტომ, ვისაც უყვარს თქვენ ნათესავთაგანს შლიაკოსთან ალერსი, მაშინვე მოაშორეთ ხოლმე იგი მათ, როდესაც თქვენსა ძაკვიდნენ. გაარწმუნებთ, თქვენი შვილისთვის წმინდა ჰარზე სიბობილი და თამაშობა უფრო სასარგებლოა, ვიდრე თქვენი ნათესავის ფარისკელური ხვეწა და გონა. შენიშნულია კიდერ, რომ ბავშვს უფრო ის უყვარს, ვინც ნაკლებათ ეაღერსება და ხელს-ცა უწყობს მის თამაშობა-გართობას. შლიაკოს თავის დღეში არ უნდა გააგონოთ, რომ ის ძალიან გიჟვართ და დიდათ ზრუნავთ მასზე: ამას ხომ ისეც მიჰხვდება; ამას გარდა, ნურც აქებთ და ნურც აძაგებთ თითონ მას: თქვენ მის ქრევა-მოქმედებასთან გჭონდეთ საქმე და მოქმედებანი მისი უძაგეთ—თუ საძაგებელია, და აქეთ—თუ საქებია. ამითი თქვენ აჩვეთ ბავშვს ნაკლებათ იფიჭროს თავის პიროვნების მნიშვნელობაზე და მეტი უფრადლება მიაქციოს თავის მოქმედებას და გარეშე ქვეყნიერობას.

ენადენით, მოწყალეო ხელმწიფევე, რომ, როდესაც ბავშვების აღზრდას შესახებ ვისთანმე გეჭნებათ მასლათი, იმ დროს შლიაკო არ დაესწროს, იმისთვის, რომ ბუკრი რომ არის, რომელსაც ბავშვი გერ გაიგებს და თუ ზოგოვრთებს მიჰხვდება, ეცდება კიდერ, რომ წინააღუდგეს იმ ზომებს, რომლებიც ჭკუაში არ დაუჭდება. სე უნდა აღზარდოთ ბავშვი, რომ ამ უკანასკნელმა ვერ შენიშნოს,

თუ როგორც ზრდით მას. ვინც ასე მოაქცევს შვილების აღზრდა-ში, უოკელთების გამარჯვებულნი დაჩნება. ბავშვების შესახებაც შეიძ-ბა გიორგის სიტყვები განვიმოთხროთ: „ცრძნობენ რა სხვის გან-ძრახვას, მისინვე ცუდ გუნებაზე მოდიან“.

მართლაც-და, როდესაც ბავშვები შევნიშნავენ, რომ მათზე უნ-დათ გავლენა იქონიონ, ამ წამსვე მეტოქობა ჩნდება: იმათ როდი უნდათ, რომ ესენი სხვის მოქმედების საგნათ გასდნენ. ხანდახან გგონივრს ბავშვები უცნო უმადოების საზოგადოებაში ითვისებენ ხოლმე, მაგრამ ამის მიუხედავად არ მოაშორეთ არასოდეს თქვენნი შალაგო ბავშვების საზოგადოებას, იმიტომ რომ, რაც უნდა ბავშვუ-რათ ელაპარაკოთ, თქვენ მისი ტოლების მაგიერობას თავის დღე-ში ვერ გასწევთ; ბავშვი, რომელიც მუდამ დადების საზოგადოება-ში ტრიალებს, წლოვანების შეუფერებლათ დინჯდება-ტყვიანდება, თუ შეიძლება ესე ვთქვათ; ეს აქ, როგორათაც სელექციითი არსება, თავის თავს თავისუფლათ ვერა ჰგრძნობს ისე, როგორცათაც თავის ტოლებშია ხოლმე თავისუფალი. მართო ტოლების წრეში გამო-იკვეთა მისი თვისებანი, აღიზრდება მისი ღირსებანი. აქ მე, რა-საკვირველია, ნამდვილ ბავშვურ წრეზე ელაპარაკობ და არა დიდუ-ბის წინაშით პატარებისსაგან გამართულ წვეულებას-მასწავრადებზე, რომელზედაც 7—8 წლის ბიჭუნები თავიანთ სკოლის ამხანაგებს ბა-რათებით ეპატრიებანი ხოლმე.

ბევითაც ვთქვი და ახლაც ვიმეორებ, რომ ბავშვები თავის წრე-ში ეჩვენებიან გგონივრს. აი მაგალითებიც: ვთქვათ, ბავშვები ხილს შეეჭრებიან. „ნიკო, შვილო“, — ეჩუჩხულება მზრუნველი დედა თავის საუბარულ შვილს: — „კარგი მსსლები აი ამ მსსივ აწუვია, ესენი შენ აილე, არავის დაანებო!“ — ხანდახან კიდევ გარჯს ნაჭრესს ამას არ-გუნებენ ხოლმე ამხანაგების უჩუმრათ. თქვენ-კი, ჩემო მეტობარო, ენადენათ უმადოების საზოგადოებით სსარგებლოთ თქვენნი შალი-გო, მინვიეთ იგი, რომ თითონ ცოტა რამით დაგმყოფილდეს და სსიგებს მეტი და უკეთესი მისთავსოლს; ასწავლეთ დათმობა, როდუ-

საჩ ამხანაგები ჩხუბს დააპირებენ. როდესაც შალიკოს ტოლები წავიდ-წამოვიდნენ და ეს მარტოკა დარჩეს, თქვენ უეჭველათ ჩამო-უგდეთ მას ლაპარაკი მისი ამხანაგების კარგ მხარეებზე. რასაკვირ-ველია, თქვენთან ისეთი ბავშვები ივლიან, რომელნიც კარგი თვისე-ბისა და კეთილ აღზრდილნი არიან. ხშირათ მშობლები სულ წინააღ-მდეგს ლაპარაკობენ მათთან მისუფი ბავშვების შესახებ და ამ დასვენანს გამოიყვანენ ხოლმე ხანდახან: „ჩვენი ბავშვი თავის დღეში მაგას არ ჩაიდნისო.“ თქვენ-გი წასჩურობულეთ მამას, კითომდა შალიკოს არ ესმის: „დღეს ჩვენებთან ლეკანი იყო და რომ იცოდეთ, რა კარგათ იქცეოდა სადილობის დროს; წვეთიც არ დაუღვრია სუფრასზე, არც თითონ მოსკრიფა და არც სუფრა გაუსვრია. ამას გარდა, რა მს-სიამოვნებელი ყმაწვილი ყოფილა; მე ხელიდან წართი გამკარდა, ის ცოცხლათ დაეწოდა, აიღო და მომცა მე. რა კარგი იქნებოდა, რომ ჩვენი შალიკოც ასე იქცეოდეს.“ ამ მსლათს უფრო დიდი გაკლე-ნა ექნება, თუ-გი ისე მოახერხებთ ილაპარაკოთ, რომ კითომდა შა-ლიკოს ვერ ამჩნევთ, რომ იქ არის. შალიკომ არ უნდა შენიშნოს, რომ მისი მშობლები ამ გვარათ განკებ იმისთვის ლაპარაკობენ, რომ უკვლავური მოგონონ თავიანთ შვილს და მით იმოქმედონ მასზე.

როდესაც ყმაწვილებს იწვევთ შალიკოსთან სათამაშოთ, თქვენს მოკალეობათ უნდა ჩასთვალთ დაეხმაროთ აღზრდაში მათ მშობ-ლებს. ჰაწაწან სტუმრების ურიგო ქცევას მასწინძვლები უფურადლე-ბოთ დასტოვებენ ხოლმე, რადგანაც რიდი აქეთ მათი მშობლებისა; ამისთვისაც კარგს იზამთ შალიკოს ისეთი ბავშვები დაუახლოვოთ, რომლის მშობლებიც დიდის მადლობით მიეკებებიან, თუ მათს შვი-ლების ნაკლულეკანებას უფურადლებას მიაქცევს ვინმე. როდესაც შა-ლიკოც წავიდას სადმე სტუმრათ, თქვენც მუდარებით მოსთხოვეთ უკვლას იგივე. გარეთ უთრო ადვილია გარეშე ჰირთაცან დანახვა ამ ნაკლულეკანებისა, რომელიც ისიც შეჩვეულნი შინაურები ვერ შენიშნავენ ხოლმე. ამისთვისაც ურიგო არ იქნებოდა მშობლები ხშირ-ხშირათ უზიარებდნენ ერთმანეთს შენიშვნებს თავიანთ ბავშვების შესახებ.

ადვილათ შესაძლებელია, რომ შალიკომ სტუმრობიდან დაბრუნების დროს, თავის სათამაშოებს უკმაყოფილოთ შეჭხედოს, რადგანაც სხვაგან მას უკეთესები უნახავს. თქვენ აქ მარჯვეთ იყავით, თორემ შალიკო შურიანი გახდება. „რათა, შალიკო, შენი ცხენიც კარგია; აბა, შეხედე... რა მშვენიერი ფაფარი აურია გისერზე. ჰო, მუცა ჰქონია შენს ცხენს. შევაბათ ახლა ეტლში... თუ გინდა კაცი შეკსკათ“ და სს. რამდენათაც მარჯვეთ შეეძლება შალიკოს ისარგებლოს სათამაშოებით, იმდენათ მარჯვეთ კარგობდება მისი თვით-მოქმედება და შური ნადაგს კელარ ჰოულობს. შური იქ იდგავს ფესვს, სადაც ბავშვებს სათამაშოები ისე სანატყათათა აქვთ და კერა სარგებლობენ. თუ ამხანაგი გააჯავრებს უცაბედათ შალიკოს, ხელსა ჰკრავს, ან დაჰკრავს, ან გაუფუჭებს სათამაშოებს, თქვენ ამ გარემოებას ნუ გაუზვიადებთ. „უცაბედათ მოუვიდა, შალიკო, არა უმავს-რა... შენც ასე არავის მოექცე, ხომ ჰხედავ, შენთვის სსსამოკნო არ არის, არც სხვისთვის იქნება სსსამოკნო, თუ შენც გააჯავრებ ვისმე!“ დეე შალიკო პატარა მხნერპლოთ გახდეს ამხანაგისთვის და თავის საყვარელ მშობლებისთვის. ეს უკეთესი საშუალებაა ეგოიზმთან საბრძოლოელოთ.

ბავშვმა უნდა ეველათურა ითხოვოს და ეველაფერზე მადლობა გადაიხადოს. ეს უნდა ჰქონდებოდეს, რომ ეველა მისი თხოვნის შესრულება შრომას შეადგენს; ამასაც ბავშვები თვით-მოქმედების მეხებით უნდა ითვისებდნენ. გამორდილება, რომელსაც ესენი თვით-მოპოვებენ, სწავლის ამათ, რომ ყოველი შრომა მათ შესახებ დაფასებული უნდა იყოს; მაშინ, მისგან წარმოთქმული მადლობა ნამდვილი წმინდა გულიდან იქნება ამოსული. განებავრებულ ბავშვებს არ ეუფრებათ ესენი, რადგანაც ამათთვის სხვები აკეთებენ საქმეს. ეველა სამსახურს ესენი უნტყარიან, როგორც კალდებულ რამეს და თუ მადლობას ეტყვიან ვისმეს, ეს ძალ-დატანებითი მადლობა იქნება.

კსარგებლობა შემთხვევით და რამდენიმე შენაშენას დაკბენ სა-

შმაწვილო ღონეების შესახებ. საუმაწვილო ღონეებში უნდა გამოიხატებოდეს თხოვნა და მადლობის გარდასდა. უსიყვარულოთ და უპატივცემულოთ უფლისადმი არც ერთი ღონეა არ შეიძლება. „ვისაც ძმა არ უყვარსო, რომელსაცა ჰსებავს, ბრძანა წმინდა იოანემ, იმას როგორ შეუძლიან უყვარდეს ღმერთი, რომელსაც ვერა ჰსებავსო.“ ეს ნათქვამი შემთხვევას გაქლეტ ალუძრათ ბავშვს სიყვარული უფლისადმი და მით მისი ღონეა უზაკეელ კეთ. ბავშვს განყენებულისა (отвлеченность) არა ესმის-რა: ამას თავის თავათ არ შეუძლიან შეიყვაროს და ეთაყვანოს იმ არსებას, რომელსაც ვერა ჰსებავს; ამისთვის ჯერ უნდა შეითვისოს სიყვარული თავისი დედა-მამისა, ძმებისა, დებისა, ზანაწინა მეგობრებისა, აღმზრდელისა და ყველასი, ვისაც-გი ჰსებავს და ბავშვთან რამე კეთილი დამოკიდებულება აქვს. შალიკო უნდა ჰგონობდეს მშობლებზე დამოკიდებულობას, იგი უნდა მადლობელი იყოს. ერთი სიტყვით, ვინემ თქვენს შალიკოს ღონეას დაწყობინებდეთ, ჯერ კარგათ აღზარდეთ იგი. მერე ბუნებით მოკლებულზე მიაქციეთ მისი ყურადღება, ე. ი. დღე და ღამეზე, ქუხილზე და სხ. მიაქციეთ მისი ყურადღება იმაზედაც, რომ უოკელი ადამიანი დამოკიდებულისა უზენაეს არსებაზე, რომელსაც ღმერთს უწოდებთ-თქო; მიაქციეთ ყურადღება მცენარეების-ზრდასე და უველაფერზე, რასაც ჰმართავს უზენაესი ხელი.

შემდეგში ეს იმასაც გაიგებს, რომ, რაც-გი ადამიანის ხელით კეთდება ზირველათ ღმერთისაგან არის განხილილი; რა დაშაკება იმით, რომ შალიკომ ღმერთი უპატივცემულეს მოხუნათ წარმოიდგინოს? სრულიად შეუძლებელია ბავშვმა ღვთაება სხვა ნაირათ წარმოიდგინოს, თუ არ ადამიანის სახით. თავი და თავი ის არის, რომ თქვენმა შალიკომ ჩინიერგოს ღმერთისადმი სიყვარული, იგონოს მისგან დამოკიდებულება. მაშინ ღონეაც ასწავლეთ, რომელშიაც ის-ტებოდეს თხოვნა და მადლობის გარდასდა ნაკთიერი და ფიზიკური მოწყვალებისათვის, რადგანაც სხვა უველაფერი განყენებულობისა ჯერ მიუწოდელია ბავშვისათვის.

წერილი მაცხრა.

მოაზრება ისეთი რჯახებშიც, სადაც დიდი უურადაღებაა მიქცეული ბავშვის აღზრდაზე და დედაებზე მომეტებული კეთილი სინაღმი სიერათ ასრულებენ თავანთ მოკალეობას. მაგრამ, ამათთვისაც დედას ხოლმე წამი, როდესაც დედის ყველა მისწრაფებას შვილის აღზრდის შესახებ ძარღვი უდუნდება და მოწმენდილ ცაზე ნელ-ნელა ღრუბლები ირკვია. ეს მამის მოხდება ხოლმე, როდესაც ბავშვი ავანტიყოფილს. ჩემს თავს ნებას მივცემ დაბეჭდითი გითხრათ, რომ უმკაცრესობა ბავშვებისა კარგათ იქნებოდა აღზრდილი, რომ ბავშვებმა სწიერთ არ იცოდნენ ავანტიყოფილს. ყოველი დედამამ სწუხს თავის შვილის ავანტიყოფილს, სწუხს უფრო ძლიერ, ვინემ თვით ავანტიყოფი ბავშვი. ჭკრძობს ავანტიყოფი დედამამის მწუხარებას და ავანტიყოფი უარკვადება. დემრთმა-გი დაითაროს და თუ ვინიცობაა შალიკო ავანტ გახდეს, ეცადებით, რომ მის გარშემო ყოველთვის სიმხარულე სუფევდეს, ყოველთვის მხარულე სახეს უჭერტდეს მისი პაწაწინა თვლები. ჩვეულებრივზე უფრო მეტათ გაართეთ იგი. რაც უფრო განვითარებულია კაცი, მით უფრო ადვილია დაიმორჩილოს თავისი ავანტიყოფილს. მას ბევრი რამ ართობს: დღიური ახალი ამბავი, ახალ-ახალი ამბები მეცნიერებისა და სულკანებისა და სხვა. ყველა ესენი ავიწყებინებენ მას ტევილებს, მაგრამ წარმოადგინეთ კაცი, რომელსაც არაფერი საზრუნველი არა აქვს, რომელიც ვერ განვითარებული არ არის; თქმა არ უნდა, რომ იგი უფრო იგრძნობს თავის ავანტიყოფილს. დიდი ბედნიერება იქნება შალიკოსთვის, რომ ავანტიყოფილმდის წინათვე ისარგებლოთ ხოლმე მისი ჩვილი გრძნობით, გაამხნევოთ მისი არსება და ასწავლოთ, ყველას გარემოებაში შედიოდეს.

ბავშვს თავის დღეში არ უნდა დაემუქროთ ექიმის მოსვლით; მას მკურნალობის არა თუ უნდა ემინოდეს, ზირიქათ, სინაღლით

უნდა ეგებებოდეს მის მოსვლას და მის განგარგულებათ შეუშინებლათ ემოწინებოდეს. თუ შალიკო კარგათ არის აღზრდილი და ხსნათის სიმტკიცეც ჩანერგილი აქვს, იგი ავთიმყოფობის დროს იშვიათთ დაიწყებს უნიანობას და ავ-ზნეობას. იცნადეთ, რომ არც ავთიმყოფობაში უნდა შეუწყოთ ხელი მის ჯიუტობას და თვით-სე-ბობას, არამედ რომელიმე მხიარული გასართობით ყველა ეს დაავ-წყებინათ ხოლმე. თქვენ უნდა გასსოვდეთ, რომ ავთიმყოფმა, რაც უნდა ითხოვოს და თქვენც აუსრულოთ მას, თქვენ მას მანინც ვერ დააკმაყოფილებთ: იგი სშირათ იმავე საათში უკუაგდებს იმ სათა-მამოს, რომელიც ეს-ეს არის მოგთხროვით.

მეურნალი დიდს გაჭირვებაში არის ხოლმე ავთიმყოფ ბავშვე-ბისგან, რადგანც სშირათ ვერ მიჭხედება ხოლმე საყმაწვილო ავთი-მყოფობას. ეცადებით, რომ შალიკო მიანივიოთ დალაგებათ ლაპარაკს, თავის სხუელის ნაწილების სწორეთ დასახელებას და ერთი სიტ-ყვით, თვით-ზრუნვას. შალიკო რომ ავთ გაგისდეთ, გამოსცნადეთ კითხვებით, თუ სადა ჰგონობს ავთიმყოფობას, ისე-გი, რომ თქვენ განძრასვას ვერ მიჭხედეს. მამინ მეურნალი თქვენგან ყველაფერს გაი-გებს. მამასადამე, აღმზრდელობითი დამოკიდებულობა ავთიმყოფ ბავ-შეთან ძალაიან არ უნდა განსხვავდებოდეს სად ბავშეთან დამოკიდე-ბულობისაგან. როდესაც ბავშვი იწყებს ავთიმყოფობისაგან გამოზრუ-ნებას, თქვენც ნელ-ნელა მოუკელოთ მუდმივ სამსახურს ბავშვისად-მა, მუდმივ აღერსს, ეცადეთ ხელახლათ გამოიწვიოთ მისი ძალა და ჩაყენოთ იგი აღზრდის წინანდელს კალაპოტში. ასე რომ არ მო-იქცეთ, უძაწვილი განგებ ავთიმყოფებს, ან გააწვიადებს თავის ავთი-მყოფობას, რომ არ შამიძინროს დედის სშირი აღერსი და ზრუნ-ვა, რომლითაც იგი ავთიმყოფობაში სარგებლობდა ხოლმე.

ავთიმყოფის რჩენა მეურნალის საქმეა, მაგრამ ძალე შეტყობი-ნება ბავშვის ავთი განდომისა-გი ყოველი კანცის მოკალეობას. ნუ კანაზებთ თქვენს შალიკოს, რადგან შედეგი ბავშვის განაზებისა ყველასთვის ცხადია; მაგრამ, თუ ბავშვი კარგათ არა გყავთ შესწავ-

ლილი, ნურც მის ჯანის გამაგრებაზე იზრუნავთ. არის ხანი, რომელიც ბავშვს თითქო მიდრეკილება ებადება ავთმყოფობისადმი; ეს ხანა კბილების ამოსვლის ხანაა. ამ დროს იგი უნდა სიცივეს, მეტადრე ცივი ჭარს, მოარიდოთ. გარეშე ამ შემთხვევისა, თქვენი შალიკო კარგი იქნება, რომ სანდისხან ცუდს ამინდშიაც გამოიყვანოთ სოფლე გარეთ. ამას სიცივისა არ უნდა ეშინოდეს: იგი უნდა გამაგრდეს და თქვენც სული უნდა შეუწყოთ ამ გამაგრებას. ცოტახნობით სიცივეში გაუშვით შალიკო გარეთ, ჩააცვით ნახევარ თბილი ტანისამოსი და, რაც უფრო სსჭირთა, კარგათ გამაგრებეთ სოფლე სეირნობამდის სსმელ-სსჭმელით და სეირნობის შემდეგ თბილი რძე მიეცით ნახევრი ჰურით. ამ რიგათ დაიხსნით ბავშვს სიცივის ცუდ გააღენისაგან და შეუწყობთ ხელს სხეულის გამაგრებას. ყოველთვის რომ სრულდებოდეს ეს წესი და რიგი სეირნობისა და სეირნობის შემდეგ თბილ სსმელ-სსჭმელს მისცემდეთ, მაშინ ცუდჭირებით ავთმყოფი ბავშვების რიცხვი ერთი სამათ შემცირდებოდა.

ზაფხულიც ბევრს კარგს შემთხვევას იძლევა ბავშვის სხეულის გამაგრებისათვის. დეე, ამ დროს ბავშვი შეეჩვიოს სეირნობას კარგად დიდ მანძილზე, დეე, შეეჩვიოს იგი სიმშვილ-წყურვილს და სიცხის ატანას; სიცხეშიაც უნდა ისეირნოს. ნებას ნუ მისცემთ, რომ მან ამინდზე იზიულოს; ახლა ჩვენ შორის რამდენია აუტანელი ადამიანი, რომელიც, კარგი დარიც რომ იყოს, სულ უამინდობაზე სჩივის...

წერილი მათი.

თანამედროვე მამაკაცთა შორის ბევრს შეჭსჯდებით იმისთანებს, რომლებიც „მამაკაცის“ სახელს უღირსათ ატარებენ; ესენი დიდს მნიშვნელობას აძლევენ ცხოვრების წერილმანებს, უყვართ ტაბილეულობა და მუცლის ჰატიზე გადაკებულები არიან. მიზეზი ამისა, რასაკვირველია, ცუდი აღზრდაა, რომელზედაც არაფერი ყურადღება არ არის მიქცეული. ხშირათ შინაც-ვი ბავშვებს აუარებელ ტაბილეუ-

ლობას აძლევენ; თუმცა აღარა ჰქმანთ, მაგრამ ძალათა სტამენ. სა-
დილობისას სომ იმასაც არ დაგდებენ გაუმინჯავათ, რაც მათთვის
მავნებელია. ვატარა ნიკო, სანამ მშობლები დასხდებოდნენ სუფრა-
ზე, თავისთვის საუკეთესო ნაჭრებს გადაიწეობს ცალკე; მშობლები
ჭხედავენ ამას და გაიძახიან: „დეე ჩვენი უმაწვილი რაც შეიძლება
ადრე გახდეს დამოუკიდებელი“. თქვენ-გი, ჩემო მეგობარო, მია-
ჩვიეთ თქვენი შალიკო ზომიერებას და თავ-დატყერილობას. ჯამეთ
ხალმე დანიშნულს დროს, უგებელათ დანიშნულ დროს; უნდა მია-
ჩვიოთ იმასაც, რომ, სანამ უფროსნი არ დასხდებოდნენ სადილათ, ნი-
კელათ ამან არ მოიკეროს სუფრაზე და წინათვე ამან არ მოითხო-
ვოს საჭმელი. საზოგადოთ საჭმელებზე და ჭამაზე ამასთან ცოტა
ილაპარაკეთ; შალიკო საჭმელს უნდა უნჭკეროდეს როგორც ბუნების
მოთხოვნილებას. ნუ აჭებთ მასთან საჭმელს გემოს გამო, მისი ყუ-
რადლება უფრო რგებაზე მიაჭციეთ. ბავშვი ამ გვარათ, შესაძლოა,
იჭამდის მივიდეს, რომ თავიდან ააცილოს „ღორმეცხლობა“ და ზო-
მიერებას მიეჩვიოს. სვირნობის დროს სხვა არაფერზე ელაპარაკოთ
ბავშვს, გარდა გარემო ბუნებისა: ამ დროს იგი უნდა ეჩვეოდეს
დაკვირვებას. აქ ესა ჭხედავს, რომ სახლი შენდება; იქ შექნისხავს
მცენარეს, რომელიც ამ ორი დღის წინათ არ მოჩანდა და ხელ-გი
ამოუყვია თავა; ერთი სიტყვით, უნდა ნელ-ნელა შეასწავლოთ ჭკე-
უნა, რომელზედაც იგი სცნობრობს და მიაჭციოთ მისი ყურადლე-
ბა ყველაფერზე, რაც-გი მის თავა-წინა ხდება. მასწავლებლებს ხში-
რათ შექნაღებათ ხალმე უმაწვილები. მდიდარი მშობლებისა, რომ-
ლებიც ვარეშე ბუნების და თავის სახლის არე-მარის ცოდნას სრუ-
ლიად მოკლებულნი არიან, მამინ როდესაც ღარბი მშობლების შვი-
ლებს უფრო დიდი ცოდნა და წარმოდგენილობა აქვთ მათ შესახებ.
ახსნა ამ გამოცანისა: მდიდრების შვილება ეტლით და ცხენით
მიბრძანდ-მობრძანდებიან, ღარბებისა-გი ფეხით. უმთავრესი ნაკლი
ჩვენი დროისა—გაუმიძღრობაა სხვა და სხვა გვარი კმაყოფილებით,
როგორც უნდა მიმართულებისა იყოს ეს. მიზეზი ამისა, რასა-

კვირველია, აღზრდაში უნდა ვეძიოთ, ამისთვის რომ ბავშვები დიდების ყოველ ტყარ კმაყოფილებაში ადრე იღვებენ მონაწილეობას. ესენი ხშირად დაიარკობიან კონცერტზე და თეატრში. აგრეთვე დიდს მკვნიებლობას იძლევა ახლანდელი გატაცებული კითხვა წიგნებისა. ახას რას უნდა მივალწიოთ აჩქარებული კითხვით ჟურნალ-გაზეთებისა? წუთის კმაყოფილებას და გონებას-კი ვერაფერს საზრდას ვერ მივცემთ. უსარგებლოთ უნდა ჩაითვალოს კითხვა სამეცნიერო წიგნებისა-კი, თუ მკითხველი მის კითხვის დროს არა ფიქრობს, ან არასწერს საუურადღებო შენიშვნებს და ან არ ასრულებს ზოგიერთ კარგ დარბეებას. ეცადებით, რომ შელოცოს ხშირად მისცეთ შემთხვევა თვით-მოქმედებით მოაზროვნის ხოლმე კმაყოფილება: ამისთვის ჰკითხეთ ყოველ საღამოს, რას აკეთებდა და რას სწავლობდა დღის განმავლობაში, გახსარეთ მასთან ერთად კარგად გაკეთებული საქმისთვის და მიიყვანეთ იქამდის, რომ ყოველი დაკარგული დრო მწუხარებათ მიიჩნიოს.

მე კეთილშობილურ თვით-მოქმედებად არ შემძობიან ჩავთვალო ბავშვების სიუარული სხვა და სხვა ნივთების მოგროვებისადმი, მაგალითად, მოგროვება მარკებისა, რომელსაც ძალიან ცუდი გავლენა აქვს ბავშვის ზნეობაზე. მეცნიერული მიზნით სხვა და სხვა კოლექციების მოგროვებასაც ძალიან სიფრთხილით უნდა მოქცეთ, რადგანაც, უმეტეს შემთხვევაში, სარგებლობის მაგიერ, ბავშვები ზნეობით უფრო ზიანდებიან. აქ მე ვგულისხმობ მოგროვებას: ღითინებისას, პეპელებისას, ბუზანკალებისას და მცენარეებისას. ეს მოგროვება ძალიან ძნელი საქმეა ბავშვებისათვის და უფრო დიდების საქმეა ეს, ვინემ ბავშვებისა. ბავშვების-მიერ შედგენილი კოლექცია დასაწვისივი იფუშება, აქა-იქა იფანტება; ხოლო, თუ რა შედეგი აქვს დაუსრულებელ საქმეს და უშედეგოთ მოქმედებას, ამასე ხომ წინათაც გელაშარაკეთ. პეპელების და ბუზანკალების გროვება ხომ ბავშვს აჩვევს უნებლიეთ მწერების წვალებას. ამას გარდა ბავშვები ხელში იჭერენ მკვნი ნივთიერებას, როგორც, მაგალითად, არის გო-

გირდის ეთერი და სხვა. მართალია, ამ კოლექციებს სკოლაში დიდი მნიშვნელობა აქვს, მაგრამ ბევრი ცუდი მხარეებიც. წინააღმდეგობა არა ვარ ამ კოლექციებისა, შეადგინეთ, მაგრამ გირჩევთ-კი მოაცადოთ, ვინემ შალიკო წამოიზრდებოდეს და სურვილი დაუბადებოდეს ამ კარჯიშობისა. კოლექცია რიგიანათ უნდა იყოს დალაგებული და დაფიქრებით მოწყობილი; შალიკოს დიდობაშია ც-კი დასაჭირდება ამ მხრივ ხელმძღვანელობა გამოცდილი კაცისა. დეე, ამ საქმეში შალიკო დიდ ხანს დარჩეს ბაკშვად.

წერილი მთავრობამ.

მე თქვენს სასამართლო წერილიდან ვცნა, რომ ერთი წლის შემდეგ სკოლაში ახარებთ შალიკოსა და მეკითხებით, თუ რა გვართ უნდა მოამზადოთ იგი ამ შემთხვევისათვის. ესეც ერთი საბუთი კიდევ, რომ თქვენ არ ეკუთვნით იმ დედას, რომლებიც გაიძახიან, რათ გვინდა შვილების აღზრდაში სხვისი შეკლა და დახმარება, როდესაც ჩვენ უკეთ გვესმისო და მოსამსახურების სინაზარასკი სტოკებენ ბაკშვებს. მე ძალიან კარგათ ვიცი, რომ ზოგაერთი მშობელი, იმ შიშის გაკლენის ქვეშ, რომ ახლად მიბარებული სხვისი ბაკშვები ცოდნით მალდა არ იდგნენ მის ყმაწვილებზე, თავიანთ შვილებს აძლევენ ცალკე გაკვეთილებს ან ვისმე ამზადებინებენ; სამწუხაროთ უმეტესი ნაწილი მშობლებისა ამას უგუნური თავმოყვარეობისათვის სჩადიან, რათა დაანახვონ უგელას, რომ მათი ბაკშვები სხვებზე უფრო მცოდნენი არიან.

თქვენს საკითხავებზე მე შემეძლო გამომეცხა ვინა თქვენთვის ჩვენი სკოლის პროგრამა, საიდანაც ცხადათ დაინახავდით, რომ მოსამზადებელ კლასში შესასვლელათ იმდენი არაფერია საჭირო თქვენს შვილისათვის, მაგრამ მე მაინც კრცლად მინდა ამაზე გამოკვლავარაკოთ თქვენ. მე ჯერ ამაზე უნდა გესაუბროთ, თუ რა არის საჭირო თქვენი შალიკოსთვის, რომ იგი შეეფერებოდეს სკოლას;

მერე იმაზე, თუ მასწავლებლისთვის რა არის სასურველი, რომ თქვენ-
მა ბავშვმა მიიტანოს სკოლაში და ბოლოს იმაზე, თუ რა არის მე-
ტი და ამსთანავე მკვნიბელიც, რომელიც ბევრი მშობლებისგან სა-
ჭიროებათ არის აღიარებული.

თუ გნებავთ, რომ სკოლამ კეთილი გავლენა იქონიოს თქვენს
შვილზე, ექვსა წლის განმავლობაში მიეცით მას კეთილ-ზნეობრივი
აღზრდა. და სწორეთ ეს აღზრდა აკლათ სკოლაში ახლად მობა-
რებულიებს, თუმცა ამათი მშობლები განათლებულები ბრძანდებიან. გინ
ჩამოსთვლის რამდენი დრო ეკარგება მშრომელ მასწავლებელს ამათ
ნაკლდეკვანებისთან საბრძოლველათ! ახალ შემოსულ ბავშვს ვერ მო-
უხერხება ტუბილათ იცნოკროს თავის ამხანაგთან; ეს სულ იმის
რდაშია, როგორმე გააჯეროს ამხანაგი და იგი ბეზარს მოიყვანოს.
და ყოველივე შენიშვნა მასწავლებლისა ამ შემთხვევისა გამო რამდენ
დროს უკარგავს მას! მეორე. მოწათუ არღვევს წესსა და რიგს და,
საზოგადოთ, არც ეუფრება რა არის რიგი. სრულად ახალი წიგნი,
რომელიც ეს-ეს არის მასწავლებელმა მისცა, ერთი კვირის შემდეგ
წიგნს აღარა ჰგავს. ძალიან სშირათ მშობლები უზივიან სკოლას, იგი
რივიანობას არ ასწავლის, ბავშვი ვერ ეჩვევა წიგნების რივიანათ
შენახვასაო. აბა რა უნდა ასწავლოს მასწავლებელმა ნასეკარ წელი-
წადში, როდესაც ექვსი წლის განმავლობაში მშობელს ვერა უსწავ-
ლებია-რა! სკოლა ოთხი საათით ჰხელავს ბავშვს, დანარჩენი დრო-
კი მშობლების მზრუნველობის ქვეშ არიან. მოახარეს, მაგალითად,
მშვენიერი, ნიჭიერებით სავსე ყმაწვილი, მაგრამ ისეთი ქარიანი და
უფრადღებო, რომ ერთს წუთისაც არ შეუძლიან დაამყაროს თავისი
უფრადღება ერთს საგანზე. და სკოლამ უნდა ერთი წლის განმავ-
ლობაში გაასწოროს და ჩაუნერგოს ის, რაც ექვსი წლის განმავლო-
ბაში ოჯახს უნდა მიეცა და ჩაენერგა! აქვე ზის მობუზული, მხნეო-
ბას მოკლებული და დაშინებული ბავშვი, კითხვებზე უმეტეს ნაწი-
ლათ სწორეთ გიპასუხებს, მაგრამ ისე გაუბედავთ და სუსტათ, რომ
მცოდნის შთაბეჭდილებას არ ახდენს; მას აკლავა გაბედულება, რწუ-

ნება თავის თავისა, აკლავ ცუდი აღზრდით, მომეტებული სასტიკობით, დანინებით და სხვა. ესლავ, მგონია, მიჭხვდებოდით, თუ რათ ვაძლეე დიდ მნიშვნელობას ბავშვების ზნეობით აღზრდას, ვინემ ესენი სკოლაში მოებარებან. მე აქ ვატარა ნაკლულეკანებზე ჩამოგოგდეთ ლაპარაკი, რადგანაც დარწმუნებული ვარ, რომ დიდრონ ნაკლულეკანებს, როგორც, მაგალითად, დუდუკრობას, ტყუილის თქმას და სხვა, თქვენი შალიყო ამოკრებული იქნება. სამწუხაროთ ეს ნაკლულეკანებანი ძალიან ხშირათ მოჭყეება ხოლმე ბავშვებს სკოლაში.

საჭიროა, ბავშვმა, რომელიც სკოლაში ახლად ებარება, იცოდეს რიგიანათ ხმარება გრძნობების იარაღებისა. თქვენ უჭკველია გარედებით ამ ცნობით, რომ ვირველ-დაწეებით კლასში ისეთი ბავშვებიც მოაპოვებან, რომელთაც არც ცქერა იციან და არც სმენა აქვთ გახსნილი, თუძნა-ვი მათი თვალები და ყურები სრულად საღია. ამისთანა ბავშვს რომ ჰქვითხონ, თუ რა ნახა მან ქუჩაში, ან, თუ რა დააკლავ ამას მშობელმა, არ იცის, რა გაპასუხნოთ. ქუჩაში იგი ჩაფიქრებული მიდის და არასფერს ყურადღებას არ აქცევს, რაც მის გარშემო ხდება, და ხან ისიც არ იცის, თუ სად მიდის. იგი არ არის შეჩვეული ყურადღებით მოკვანას ვეკლავ ამას, რაც მის გარშემო ხდება, ე. ი. დაინახოს რამ და რამე გაიგონოს. სკოლაშიაც ვირველ ხანებში ყურადღებას არ აქცევს მასწავლებლის სიტყვებს. როცა სწერს, იგი კლამს არ უცქერის; როცა კითხულობს, წიგნში არ იცქირება. მასწავლებელი რასმე რომ დასწერს, ან დახატავს საკლასო ფინარზე, იგი არც დაწერილს კითხულობს და არც დახატულსა ჰხედავს, ეს შესწერის მასწავლებელს და აკვირდება, თუ ამას თავი როგორ უჭირავს, თუ ხელება რა მოძრაობაში აქვს, ან არა და უცქერის საკლასო ფინარის კოჭას, ან სხვა ნაწილს, და დაწერილს და დახატულს-ვი, რაც უფრო საჭიროა იმ დროს, არ აკვირდება; და ამის შემდეგ განა გასაკვირველი იქნებოდა, რომ კითხნათ, ბავშვმა არ იცის-მეთქი ცქერა? როცა მასწავლებელი უხსნის რასმეს, ბავშვს სრულებით არა ესმის-რა მისი; ის შესწერება მას-

წავლებულს და მის გარეგნობის გამოკვლევაშია და ამისთანა ბავშვზე განა არ ითქმის, რომ ამას სმენა არა აქვს? მისი გრძნობები ამასე ბატონობენ და არა ეს გრძნობებზე; ამას არ შეუძლიან მიამართოს თვისი გრძნობები დანიშნულ საგნებისკენ; მისი გონება მიასწრათვის იქითგან, საითაც სამოკვება მომეტებულია იმისთვის. და ეველა ამის ასაწილებლათ ასწავლეთ თქვენს შვილს, რომ დაინახოს და გაიგონოს და მეტი ისე მიახარეთ სკოლაში.

— „როგორ დავიწყოთ“, — იქნება მკითხვით თქვენ. — „საქმე მხელი არ არის. მიეცით რაიმე მინდობილება და თვალ-უური ადგენეთ, რომ ნამდვილათ ახსრულდეს და სწორეთ გარდმოტყეს მინდობილების შედეგი. როდესაც სეარნობიდან შინ დაბრუნდეს, ჰკითხეთ მას, რა ნახა ქუჩაში, რამ გააოცა და გაახარა, ან რამ დააღონა და აწყენინა. ღაპარაკი მამინაც-გი არ შეწყვიტოთ, გარეთ რომ დიდი რამ მისაზიდავიც შეინახოთ. ამით თქვენ მიაღწევთ იმას, რომ თქვენს ბავშვს ეცოდინება — დაინახოს და გაიგონოს, რაც გასაგონი და დასახარია.“

პირველ-დაწყებით სკოლების მოწათგებისათვის გარდა გრძნობების გახსნისა, საჭიროა ბავშვების კარგ გამოთქმისაც უურადლები მაქციოთ. თქვენ კარგათ მოგესხენებათ, რომ ამ მხარეს დელები არათქონს უურადლებას არ აქცივენ, თუმცა-გი ამის მიხედვით შეგვიძლია აზრი შეგვედგინა შინაურ აღზრდაზე. ზოგი ბავშვი, რომ საგნის ნამდვილ სახელს კერ ამბობს (ბაბა, წაღი, ბეკლი და სხ.), ზოგი ისე ღაპარაკობს, როგორც მოსამსახურე ბიჭები თავიანთ შორის, ზოგს არ შეუძლიან ზოგიერთა სმები გამოთქმას, თუმცა ორგანული ნაკლი არა აქვთ-რა. პირველ შემთხვევაში ბავშვი ისე მისაზიდავია გარეშე მყოფთათვის, რომ მშობლებს უნდათ ხანგრძლივ გაგრძელდეს მისი ამ გვარი ტიკტიკი; ესენი შედეგს უურს არ უგდებენ, და ზოგჯერ თითონაც ამ გვართ ეღაპარაკობან: „ჩემს შვილს ბაბა უნდა“, „ჩემს შვილს ბუხანი არ ემინან“ და სხვა ამ გვარი. მეორე შემთხვევაში, დედამამ ისე გართულია „ცხოვრების საიმპიით“.

რომ მათი პირმშო შვილები მოსამსახურეების ანაბარა ურიან და, რასაკვირველია, უკელათურში ამით მიჭამავენ. უკანასკნელ შემთხვევაში, დედას ვერ მოუხერხებია ცალ-ცალკე, გარკვევით გამოთქმევის სოლმე ხმები და არც ძლიან იწუხებს თავს ამ ნაკლისათვის, რადგანაც თქვამს, რომ უკელა ამას სკოლა გაასწორებსო. ის-კი ავიწყდებათ, თუ რა დიდი მნიშვნელობა ექნებოდა, რომ ბავშვები სკოლაში უფრო კარგი გამოთქმით ებარებოდნენ! კარგი გამოთქმა არამც თუ მარტო უადვილებს კითხვას, წერაშიც ეხმარება, რადგანაც ბავშვი პირველ ხანებში სწერს ისე, როგორც ლაპარაკობს. თუ ეს გაურკვეველად ლაპარაკობს, ისე რომ ზოგაერთა ხმები ოდნავ, ან სრულიად არ ისმის, მაშინ ამ ხმებს ან სწორეთ ვერ გამოჭსატავს წერაში, ან სრულიად გამოსტოვებს. მეტადრე კარგი გამოთქმა საჭიროა მაშინ, როდესაც მოწაფეები თხულებს წერას იწუხებენ, ამისთვის რომ უოკელი ამადლება და დადაბლება ხმებისა და მარცხლებისა ნათელსა ჭიუნენ აზრსა. ამისთვის გემუდარებით: მიაჩქიეთ ესლავე უურადლება, რომ თქვენმა შალიკომ უკელათური სწორეთ გამოთქვას სოლმე. პურველ ხანებში დახლებეთ თავი ღოცების, ლექსების და ბავშვისთვის გაუგებარი ამბების სწავლებას; თქვენ ამითი აჩვეეთ უაზროთ სიტყვების განმეორებას. უამბეთ სოლმე თქვენს შალიკოს ზატარ-ზატარა მოთხრობები, ზღაპრები, ცხოველებზე, მაგრამ ისე-კი, რომ უკელა ეს თავის შექცევით არ გარდაუქციოთ და არ მიახვიოთ მისი ნორჩი ბუნება მალე-დასადუზავი რომანების კითხვას. უკელათერი, რასაც-კი შალიკოს უამბობთ, მოსთხოვეთ, რომ გაიმეოროს მან გარკვევით და მანამ კარგათ არ შეითვისოს ნამბობი, სხვა არა უამბოთ-რა. აი ის მოთხრობილებანი, რომელზედაც უურადლება უნდა მიაჩქიოთ ოჯახშივე, სანამ თქვენს ბავშვს სკოლაში მიახარებდეთ.

კიდევ ერთი რამ სასურველი კინაღამ დამავიწყდა. ეცადებით, რომ სანამ სკოლაში მიახარებდეთ, შალიკოს წარმოდგენა ჭქონდეს რიცხვებზე. მე ვერ წარმომიდგენია, რომ 6—7 წლის ბავშვს ამ

მხრივ გაუჭირდეს რამე, თუ-ცა ბავშვის სმენასა და ხედვას უურად-
ღება ჭჭინია მიქცეული. ბავშვების უმეტესობამ, რასაკვირველია, იცის,
რომ აღმინანს რაიმე ხელი და რაიმე ფეხი აქვს, შინ თითებიც-ცა და-
უთუკეინებიან, ზოგი ასამდისაც დასთვლის, მაგრამ რომელიმე
ამათგანს რომ ჭკითხონ, რა უფრო მეტია, 9 თუ 5, ბევრი ნაწილი
ვერ დაიჭერს ამ გამოცდას. ეს რისგან წარმოსდგება? იმისგან, რომ
ეს მაშინაღურათ მიუჩვენებიათ თვლას და სხვა საჭირო ვარჯიშობანი-ცა
დაჭკიწებიათ. დიდს ვარამს შეადგენს მასწავლებლისთვის ამ გვარი
ბავშვები. ამათ უკვლავფერი თავიდან უნდა დააწურობინო, იცე თავში
და იკალალო იმაზე, რის მიზეზებიც მშობლები არიან. თან უკვირთ
კიდევ სოლმე ზოგიერთებს, როგორ გვიან ჭხდება სკოლაში ჩვენ
შეიღიო, როდესაც სკოლაშიდის ამნ თვლა იცოდა კიდევაცო. ზოგნი გა-
მრავლების ტახლიცასაც ასწავლიან სოლმე იმ მოსაზრებით, რომ სკო-
ლას და თვითონ ბავშვსაც შედეკათი მიეცემაცო. მე-ცა თქვენა გთხოვთ,
უკვლა ამას დახეზეთ თავი, თორემ თქვენი შრომა უნაყოფოთ ჩა-
იკვლის. თუ განდათ თქვენს შეიღს დაეხმაროთ და სკოლასაც სი-
კეთე გაუწიოთ, თქვენ ნუ დაკმაყოფილდებით მარტო თვლას, ავარ-
ჯიშეთ კიდევ ანგარიშიში. თქვენ გესმით, რასაკვირველია, რომ მე
თქვენგან ნამდვილ არითმეტიკის სწავლებას არ ვითხოვ, რადგანაც
მეთოდური სწავლება არითმეტიკისა სკოლას ეკუთვნის და არა
მშობლებს. თამაშობის დროს, ან სეირნობისა და ლაშარაკის დროს,
თქვენ შეგეძლებათ შელოკოს ამ მხრივ ნაბიჯა წაადგემკინოთ წინ.
შემთხვევა ბევრი მოგეცემათ. „დღეს რამდენს ვამღს მომცემ მე?
ჩვენს სტუმარსა? აი აქ ისარგებლეთ კარგად და შელოკო ავარჯი-
შეთ ანგარიშიში. ძალიან მცირედათ დააკმაყოფილებთ და მის გო-
ნებას ძალიან ცოტა საზრდოს მისცემთ ამ გვარი ვარჯიშობა რომ
დაუწყოთ: რამდენი იქნება 1 და 2, 3 და 4? ან ხუთს რომ 2 გა-
მოკვალათ და სხვა. მაგრამ, რა კმაყოფილებას და სიხარულს მია-
ნიჭებთ და რა სასარგებლო იქნება, როდესაც დაათუკეინებთ იმ
საგნებს, რომელთაც თვალათა ჭხედავს და რომლების მიმატება და

გამოკლება ესაღისება და სიხარულით ვარჯიშობს იგი. ჰკითხეთ, თუ ამ ოთახში რამდენი ნახტია, რამდენი სარკე, სკამი და სხვა საგნები, რომელნიც ოთახში ალაგია; მიეცით ხოლმე პატარ-პატარა გამოსაწინააღმდეგებელი: „წადი და სამზარეულოდან 3 კოვზი გამოიტანე! სტოლთან 4 სკამი მიდგე. აი შენთვის 6 ქლიავი მომიტანე იმ პირობით, რომ ნახკარი შენს დას მისცე.“ სკარჯიშებულათ ძალიან სასარგებლოა კუბიკები. ამ კუბიკების შემწეობით ბავშვი სახლს ააშენებს და აშენების დროს ანგარიშშია ივარჯიშებს. უთხარით შალიკოს, რომ ამან პატარა კოშკი ააშენოს 6 კუბიკით, 4-თ, 10-დის. აილე პირველი კოშკიდან 3 კუბიკი და მეორეზე დადგე; რომელი უფრო ძალიანა, პირველი, თუ მეორე? კოშკებს მიუშენე 2 კედელი, თითო 4 კუბიკით? და სხ. და სხ. ამ გვარათ თქვენ შალიკოს უფრო დიდს სარგებლობას მოუტანთ, ვინემ რომ დასოთ და ციფირების სწავლება დაწეებინოთ. მაგრამ ამასაც გთხოვთ, ნუ მიასკედრებთ შალიკოს, თუ რა იგულისხმება ამ თამაშობაში, თორემ ძალე ხალისი დაეკარგება. თუ ამ გვარათ ავარჯიშებთ თქვენს შალიკოს, ძალიან კარგი იქნება. ხოლო, თუ სისტემატიურათ დაუწყებთ სწავლებას და ციფირებით გამოაშტერებთ მას, ისა სჯობიან, სრულად თავი დაანებოთ, ძნელა, თუ ადვილი; დეე ისეე სკოლამ ითავოს ამისი სწავლება.

თქვენ ამასაც შეკითხებით, კითხვა კასწავლო, თუ არა? რადგან შალიკოს სულ პირველ-დაწეებით კლასში აბარებთ, არ არის ამისთვის საჭირო, რომ კითხვა იცოდეს. კლასის უმეტესობას არ ენდობება კითხვა და ვინემ ესენი შეისწავლიან კითხვის პრინციპს, შალიკო მოწყენილი იქნება და, მოგეხსენებათ, ამ მოწყენას რა ცუდი შედეგი აქვს ხოლმე საზოგადოთ. *)

*) ბ. ბემე ნემეცია, სადაც ყმაწვილებს უკვე ექვსი წლიდან აბარებენ სკოლაში და სადაც მხოლოდ სამშობლო ენაზე ასწავლიან კითხვასა და სხვა საგნებსაც. სულ სხვა მდგომარეობაში ვართ ამ მხრით ჩვენ, ქარ-

თქვენ ისეც საკმარისათ მოამზადებთ ბავშვს კითხვისთვის, თუ მის გამოთქმას ეურადლებას მიაქცევთ. ესევე უნდა ითქვას წერას შესახება. შეიძლება წერის კანონების შესახებ სხვა და სხვა აზრისანი ვიყუნეთ ჩვენ, და შინ წერაში ნაგარჯობებელი ბავშვი სრულიად შესაფერი არ გამოდგეს სკოლისთვის. აი ეს არის, რაც უნდა მეთქვა სკოლისთვის ბავშვების მომზადებაზე და იმედია ეველას ამას ეურადლებით წაიკითხავთ.

წერილი მეთორმეტე.

თქვენ მეკითხებით: „სკოლიდან რომ დაბრუნდება შალაკო, საჭირია თუ არა დასმარება გაკვეთილების დასწავლაში?“ სწორეთ რომ საგულისხმეორო საკითხია და ამ უამად ჩემი სრული ეურადლებაც ამ საგანზეა მიქცეული. დიდათ მოსარული ვარ, რომ შემთხვევას მეძლევა ჩემი აზრი ამ საგნის შესახებ სხვას განუზიარო.

ამას წინათ ჩემთან მოვიდა მამა ერთი ჩემი მოწაფისა და საეუვედუროვით გარდმოძცა, რომ მისი შეილი ძალიან უკან არის ჩამორჩენილი არითმეტიკაში და ნემეცურს ენაში, თუმცა კი დასმარება გაკვეთილების დასწავლაში შინაც არ აკლიაო. არც მე ვიყავი ემყოფილი ამ ბავშვისა: ეს არამც თუ მამისაგან დასასელებულ საგნებს, სსგა საგნებსაც ვერა სწავლობდა, თუმცა კურტი (სასელოა ამ

თველები. ჩვენ სკოლებში ხშირათ გამოდვენლია სწავლა სამშობლო ენაზე და თითონ ემწვილებსაც 8—9 წლოვანობაზე აღრე არ ვაბარებთ სკოლაში, რადგანაც, მაგალითად, გიმნაზიის მოსამზადებელ კლასებში იმდენს ცოდნას სთხოვენ ბავშვებს უცხო ენაზე, რომ ჩვენ იძულებულნი ვართ სამშობლო ენაზე წერა-კითხვა და ბევრი სხვა საგნებიც შინ ვასწავლოთ, რომ, რაც ადვილათ შესაძლებელია, ჩვენი შვილები ყოვლად უცოდინარნი არ დარჩენენ სამშობლო ენაზე წერა-კითხვაში, ანგარიში, ლოცვებში, და მისთანებში.

ბაკშისას) უნიჭო ბაკში ან იყო და შეეძლო წარმატებით სწავლა. მე საშინლად მარცხებდა ერთი გარემოება: გურტი კლასში ძალიან ცოცხალსა მუშაობდა და ყოველ სამუშაოს ცუდათ აკეთებდა, მაშინ როდესაც შინ წაღებულნი სამუშაო ყოველთვის კარგათ გაკეთებული მოჭქონდა კლასში. მე მაჭქვს საფუძველი ვიფიქრო, რომ ამ ემაწვილის ასე უკან ჩამორჩენის მიზეზი— შინაური დახმარებაა. თუმცა გურტი ავანტიურებისა გამო ბევრს გაკეთებდა დააკლდა, მაგრამ რიგაინათ რომ დახმარებოდნენ სასლში, ამხანაგებს ადვილათ დაეწყოდა თავისი ნიჭით. მე დაბეჭდებით გეტყვით, რომ „ყოველი შინაური დახმარება საჭიროა-კი რომ იყვეს, ძალიან საშიშოა და დიდი სიფრთხილით უნდა მიმართონ ხალხმე მას, თორემ შეიძლება ბავშვის ზნეობის და ხასიათის გახსნას დიდი ზიანი მოუტანოს.“ როდის არის საჭირო, რომ დაუკმაძრეთ ბაკში? მართლ იმ შემთხვევაში, როდესაც მოწაფე ან ავანტიურებისა გამო, ან უნიჭობისა გამო უკან რჩება. გურტი ავანტიურობდა და ისიც სამი კვირა. როდესაც სკოლაში გამოცხადდა, მე არითმეტიკის ახალი მოჭქედების ახსნა დაიწყო და მაშინვე შევნიშნე, რომ გურტს არა ეუფარებოდა-რა. აქ დახმარება კარგი იქნებოდა და არც ბევრი დრო მოუხდებოდა იმის შესავლისებლათ, რაც გურტს ავანტიურებისა გამო არ უსწავლია სკოლაში; მეჩუკი ისე უნდა თავის თავათ დაეწყო სწავლა. ამის მაგივრათ, როგორც მამამ მამბო, გურტისთვის დაუჭერათ მასწავლებელი და ამის დახმარებით სასლში უკეთებია არითმეტიკული გამოცანები და უწერია თხზულებას. ამ გვარათ ჩვენ და გასაკვირათ გურტს სკოლაში მოჭქონდა ძალიან კარგათ დაწერილი თხზულებას, უშეცდომო თარგმანი და სწორეთ გაკეთებული ამოცანები. ავიღოთ უფრო მარჯვე შემთხვევა, ე. ი. იმისთანა შემთხვევა, როდესაც მასწავლებელი თავის მოკვლევას დიდი ცოდნით ასრულებს: თვით მოწაფეს აკეთებინებს ამოცანებს და ისე მარჯვეთ აძლევს კითხვებს, რომ შრომას უადვილებს. რა გამოვა აქედან? ემაწვილი თავის თავათ ადარა მუშაობს, და კლას მასწავლებლის და-

ხმარებას; თავის თავს ძალას არ ატანს, იცის, რომ მასწავლებელი უნდა მოვიდეს და მისი დახმარებით გააკეთებს იმას, რის გაკეთებასაც ერთი ორათ მეტს დროს მოახმარებდა. ამისთანა მოწაფე ზარმაცი იქნება, თვით-მსჯელობას მოკლებული და სხვისი შემცქერა-ლი, რომ ვინმემ მისი თვით-მოქმედება გამოიწვიოს. მე კარგათ მესმის, რომ ზოგიერთი დედ-მამა ეხმარება თავის შვილს გაკეთი-ლების დასწავლაში იმ სპეტილად აზრით, რომ მისი შვილიდან ჭკუა-გახსნილი კაცი გამოვიდეს; აქ ისიც რომ ვიგულისხმობთ, რომ ყველა მშობელი იქმნის ჭკვიანია, რომ თავისი შვილას სამუშაოს თითონვე არ გააკეთებს, მაინც ამ ბუნებურ შემთხვევაშია-ცოი, დახმარება სხელში უფრო აზიანებს ბავშვს, ვინემ სარგებლობას ძღვეს, ე. ი. აჩვევს ზარმაცობას და უკარგავს შრომისადმი სიუყარულს. ამის გამოისობით ბავშვები თავის ფეხზე ვერ დამდგანან, მათი თვით-მოქმედება ირღვევს და იხშობა ყურადღება სკოლაში მეცადინეობის დროს. ბავშვი, როგორც ბუჩანში, ისე ისმენს რომელიმე აზრის ან ამიციანის განმარტებას; ამან იცის, რომ იგივეს სხელშიაც კარ-გათ დასწავლიან. ყველანავე ცუდი აქ ის არის, რომ ბავშვი სი-ცრუესაც ეჩვევა: სამუშაოს, რომელიც ამას არ გაუკეთებია, ის თავისათ სთვლის. მასწავლებელმა რა იცის, თუ მისი მოწაფე მართუ-ლით მომართულ კუგათ გარდაუქცევიათ და თუ არ სხვის ხელთ, მოძრავობაში ვერ მოდის. ამ გვართ ბავშვი სხვის გაკეთებულ შრო-მაში ქებას იღებს მასწავლებლისაგან და არცა ეჭვობს, რომ სამუ-შაო მისი გაკეთებული არ არის. აქ მასწავლებელი დიდს გაჭირვე-ბაში ვარდება: რადგანაც არ იცის, რომ ბავშვს სხვა ეხმარება, ამას ჭკონია, რომ ბავშვი თითონ ითვისებს გაკეთილს და დარწმუნებუ-ლი მის ცოდნაში, განაგრძობს შემდეგი გაკეთილის ახსნას; შემ-დეგი სამუშაოც გაკეთებული მოაქვს ყმაწვილს და მასწავლებელიც უფრო ძნელ სამუშაოზე გადადის. ასე და ამ გვართ შინ სულ წინამ-დეგ სკოლისა მოქმედობენ. ამ დახმარების წყალობით ბავშვს თავისი თავის იმედი ეკარგება, თითონ ვეღარა გაუკეთებია-რა, სუსტ-

დება მთლათ ხასიათით და ლოდინშია ყოველთვის, რომ გარკვეულ ხელმა აამუშაოს იგი. ხდება სუსტ ხასიათიანი, რომელიც სხვის მსჯელობას და სხვის ნამუშევარს საკუთრებათ ითვლის. ხდება უპატიონრო და ჩუმი ხასიათისა, რომელიც ურცხვით მალავს ყველაფერს, რაც თავს გადაჭხედა, — ხდება კაცად, რომელიც სხვის ფრთებს ისხამს და სადმე მოპარულს აზრს საკუთრებათ იჩენს.

ბეკრს მშობელს სურვილი გამოუჩნდა, რომ ჩემთვის, თუ შეიძლება, ცალკე წიგნაკში ჩაუწერეთ ხოლმე გაკვეთილები, თორემ ხშირად არ იცანს, თუ რა მიგვიციათ. ჩვენ კმაყოფილებით აკასრულებდით ამასაც, დაჯერებული რომ ვიყოთ, რომ აქედან რაიმე სარგებლობა გამოვიდოდა. შემდეგ მან განა ჩაუწერავს ვინმე ბავშვებს მათ ყოველ დღეურ მოკვლეობას, თუ თითონ უნდა იზრუნონ ამასზე?

ჩვენს სკოლაში რიცხვი და თვისება გაკვეთილისა შეთანხმებულია უმაწვილის წლოვანობასთან, ასე რომ, ისეც კარგათ დაახსობებს, თუ რა გაკვეთილი აქვს მიცემული. ის უფრო სასარგებლოა, გარწმუნებთ, რომ ბავშვმა გაკვეთილი არ დაისწავლოს ან ცუდათ მოამზადოს, ვინემ ის, რომ ყოველ დღე სხვის დახმარების და შეკლის იმედი ჰქონდეს. თქმა არ უნდა, რომ ხან და ხან საჭიროა მოკავით ბავშვებს, თუ რა გაკვეთილი აქვთ მიცემული, მაგრამ დახმარებით-გი, თუ როგორ დაისწავლოს გაკვეთილი, არ უნდა დაეხმაროთ, რადგანაც ამისი საშუალება კლასში აქვს შეთვისებული.

ხშირად, მოზრდილი ბავშვები, ვინემ სკოლაში წავიდოდნენ, მივლენ მამასთან ან დედასთან და ეძუდარებიან: „აბა მკითხე გაკვეთილი, ვინი თუ არა?“ ამ თხოვნაშია-გი ბავშვის ლაჩრობა გამოსტკრეტს, რადგანაც არ არის დაწმუნებული თავის ცოდნაში. „განა შენ თვითონ ვერ მიმსჯდარხარ, იცი თუ არა ლექსი?“ — ეტყვის ყოველი ჭკვიანი დედა-მამა. თუ იტყვის „არა“ დეე ისწავლოს და თუ იცის, ძალიან კარგი, რაღა საჭიროა გამოცდა? ბავშვს აქვს იმისი იმედი აქვს, რომ მასწავლებელი, როგორც მისი გამწა-

ბივრბელი დედა შერება ხოლმე, მოაგონებს დავიწუებულ სატყუას, ან სატყუის პირველ მარცხალს მანინ წასწყრბულებს. მასწყლებელ-მა რომ შენიშენა მისცეს, გაკვეთილი არ იცია, ეს გასამართლებლად ტყუის—დედა ჩემმა ოთხჯერან გამიგონა გაკვეთილია; ამას ის-გი დაჯიწყება, რომ რან ესლებოდა, დედა აგონებდა ხოლმე. ამის გამო დედების ზედ-მოქმედება ბავშვებსე არა ნაკლებ მავნებელია იმათზე, ვინც ყოველი თუხის გადადგმაში ესმარება ამით და თვით-მოქმედებას-გი არ აჩვენებს. მოზრდილ ბავშვებს რომ სრულებით არ უნდა მოვარონთ გაკვეთილების და სხვა მოვალეობის შესრულება; ესენი თვით უნდა სცდალობდნენ და კეთილ-საინდისაყრათ ასრულებდნენ უველათყერს. სწორეთ ამ მიზნით კძლევათ ბავშვებს სახლში დასასწყლათ გაკვეთილები. შეუსაბამო დასმარება მშობლებისა და გარეშე პირთა, არამც თუ რასმე ახალ მასალას სათნობისას არ იძლევა, ცუდათარც მოქმედობს ბავშვის ზნე-ჩვეულებასე და ზუნება მისი იდრბება ბიწყერებისაკენ.

დასასრულ, ესეც უნდა დაგძინო, რომ უმჯობესია ზევით აღნიშნულ დასმარებას ყველამ თავი დაანებოს და რან კლასში შეუთვისება და შერე თვითონ გაუბეჯითება, ის გაამეორებინოთ ხოლმე. ამ საშყალეებას-გი ისეთი სასარგებლო მხარეები აქვს, რომ მადლობის მეტს სხვას არაფერს გეტყვიან; ამით თქვენ ბავშვებს აჩვევთ გაბედვით გამოთქმას იმისას, რან სკოლაში გაუგონია და შეუსწყლია; ესწნება ყურადღება; კლასში დიდი საიმეორებით და ბეჯითად ისმენს ყველათყერს, რადგანარც იცის, რომ სახლში მია, მასი საყვარელი დედა ან სხვა ვინმე ჰკითხავს, თუ რა გაუკეთებია სკოლაში.

წერილი მაცამებამ.

რადგანარც შალეიოს სკოლაში მიბარების დრო ახლოვდება, მე ვაღათა ვრანც ჩემს თავს მივაჭციო თქვენი ყურადღება ერთს გარემობას, რომელიც ახალ ზრუნვას და შრომას გატყიწენს სოლმე.

საქმი იმაშია, რომ მე ჩვეულობა მაქვს ახლდ მოხარებულთა თვისებანი და ნაკლულეკანება თვით მშობლებისაგან შევიტყო ხოლმე, რომ შევიძლო შეთანხმება აღზრდას ზომებისა მოსწავლის ხასიათებთან. ჩემთვის სასამოკუნო იქნებოდა მცოდნოდა არამც თუ მარტო ნაკლულეკანებანი მოწათვისა, არამედ სუუკლასფერი, რადგო მას შეეხება; ეს მომეტებულად ზრუნვისა და სიმბელისაგან გაგვანთავისუფლებდა მეცა და მშობლებსაც; მით უფრო, რომ მშობლების ჩვეულობას — დაძალონ ნაკლულეკანებანი თავიანთი შვილებისა — ძალიან სამწუხაროდ შედეგი აქვს ხოლმე. მშობლებს, როდესაც თავიანთს ბავშვებს ახარებენ რომელიმე სასწავლებელში, აქვთ ის იმედი, რომ სკოლა არამც თუ ცოდნასა და ქვეყნ-გონებას შესძენს მარტო, არამედ ხასიათსაც განუმტკიცებს. მაგრამ ახლად მოხარებული მოწათგების მხარეებთან გაუგნობელობა მასწავლებელს ამ მხრივ ძალიან აფერხებს. ბავშვის ცოდნასა და ნიჭის გაგება ძალიან ადვილია მასწავლებლისთვის, მაგრამ, რამდენადაც ეს ადვილია, იმდენად მსუბუქია იმავე ბავშვის ხასიათის გაგება, რადგანაც სასლუ ადვილისა, პირებისა და სხვა იფარევენ ბავშვის ავ-ზნინან მხარეების გამოაშკარავებას. თუმცა-გი უნდა კაცმა სთქვას, რომ უფრო სშირად, ბავშვი კეთილი განმძახვით ებარება სკოლაში. არა ჩვეულებრივი სასლუ გარემოებისა აუენებენ ბავშვს იმ მდგომარეობაში, რომ მის ნაკლულეკანების თავის გამოჩენას შემთხვევა არ ქონია. ხოლო, როცა ბავშვი მიისუდ-მოიხედავს და შეეთავსება სკოლას, მაშინ ეხსნება ამას პირ-ბადე და თქვენ თვალწინ გამოჩნდება ისე, როგორც არის ნამდვილად. როცა ამის ცელქობაზე, სისარმაცეზე და უუურადღებლობაზე დაიწყებენ ჩივილს, აღმზრდელი განცვიფრებაში მოდის და არ იცის რითი ახსნას ეს მოკლენა, რა მიზეზი გამოუტებნოს მას და რა ღონისძიება ეძიოს მის დასათრგუნავათ. უუურადღებოთ დატოვება გაძლიერება ამ ნაკლულეკანებას და სასტიკად მოქცევა-ვი შეიძლებოდა უსამართლობა უოფილიყო. უოკლთვის ასე მოხდება ხოლმე, როდესაც აღმზრდელი ვერ მოახერხებს თავისი მოწათვის ხასიათისა და ჩვეულებათა განცო-

ბას ზიროკლადვე. თუ ზიროკლადვე არ გინდადენით და უოკელი ღონის-ძიება არ ვინმადეთ ბაკშვის ნაკლუგანებასთან გასაცნობათ, მისა კეთილ გზაზე დაუენება შეუძლებელი გახდება. უფრო რუდაა, თუ მშობლები, რომლებიც ხსლად აბარებენ შვილებს და მათ ზოგიერთ ნაკლუგანებას სირცხვილის გამო, ან რაიმე მოსაზრებით არ ეუბნებიან მისწავლებელს; მე-გი, დაწმუნებულა, რომ მშობლებისაგან უკლადფერი გიცი, რაც მათ ბაკშვებს შეესება, გადგენ გებმას აღ-ზრდას და შედეგ რამდენიმე თვისა გტოვებულთ, რომ ბაკშვს სხვა ნაკლუგანებაც ჰქონია და იმ ზედაგოგიურმა ზომებმა, რომელსაც მე ვხმარობდი მის შესახებ, იქნება ვიდრე გაუძლიეროს ეს ნაკლუგანება.

თუმცა ბაკშვის ხსნიათის ნაკლუგანებანი მსჯავრსა სდებენ მის მშობლებზე, დებზე, ძმებზე, დეიდებზე, მაგრამ დამალვა ნაკლუგანებისა წინაშე იმ ზირებისა, ვისაც აღსაზრდელათ ბაკშვებს აბარებენ, დიდს ცოდვთ მიმანია. უოკელს მკურნალს უფლება აქვს ავათმეოფის მდგომარეობის გასაუმჯობესებლად გამოიძიოს მიზეზა ავათმეოფობისა, თუმცა რომ ავათმეოფის დაუდეგობისა და ღონისძიების შედეგით იუოს. უსაფუძვლო სირცხვილი მკურნალს შედრამაში შეიუგანს და არა შესაფერის ღონისძიებას იხმარებს მის გამოსაზრუნებლად. ესევე ხდება აღზრდაშიაც. თუ მშობლები სინამდვილთ არ აუწერამენ აღმზრდელს თავიანთი შეილების ნაკლუგანებას, თუნდ რომ ამ ნაკლუგანების მიზეზნი თვითონვე იყენენ, აღმზრდელს შეუძლიან იმისთანა ღონის ძიებანი იხმაროს მათი შეილის აღსაზრდელად, რომელნიც სიკეთის მაგიერათ, რუდს შედეგს მოუტანენ. ანც ერთი ჭკუაზე მეოფი აღმინი არ დაუმალავს მკურნალს თავის მდგომარეობას; სწორედ ამავე ნდობით უნდა სარკებლობდეს აღმზრდელიც.

უფრო ნაკლები შრომა და ჯაფა გვინდება ხოლმე იმ ბაკშვების აღსაზრდელად, რომლების ნაკლუგანებანიც დაუფერებელიც ჩამოუთვლიათ მშობლებს და მიზეზად ზოგიერთა ნაკლუგანებისა (ღონისძიება, მედიდურობა და სხ.) თავიანთ თავი ჩათუღლიათ: და

უფრო დიდი შრომა და ყაფა უნდება იმ ბაკშებს, რომლებიც მშობ-
ლების აწრით უბაწო ანგელოზები არიან. პირველებს, როცა-კი
დაამაკებდნენ რასმე, ადვილად ვაყენებდი ტეშმარიტს გზაზე; მეორე-
ნი-კი ძლიან მამინებდნენ, რადგანაც, მშობლებს უოჭკამთ ჩემთვის,
რომ ესენი უბაწო ანგელოზები არიანო, თუძინა-კი ამათვან უფრო
აბეზარსა კართ ხოლმე მოყვანილნი. აჭედგან ის დასკვანს გამომყავს,
რომ მშობლები პირველებისა ისე ბრძანა არა ყოფილან, რომ თა-
ვიანთი შვილების ნაკლულეკანებანი არ შეენიშნათ და აღმზრდელა-
სათვის არ გაეზიარებინათ; მეორის მშობლებს ბრძანთ უდევნებიათ
თკალი თაკანთა ბაკშებისთვის, მათი ცუდი მხარეებისთვის არაფე-
რი უურადღება მათუჭკვიათ და კარგი მხარეები გაუზიადებიათ.

შეონი იმაზედ უარესი არა არის რა, როდესაც მშობლები
გარწმუნებენ, რომ მისი ბაკში ტყუილის მთქმელი არ არის, საქ-
მით კი ეკლასე ცრუ გამომდგანა. ამ მდგომარეობაში ვარ ერთი
ახლად მობარებული ბაკშის შესახებ, რადგანაც მშობლებისაგან
მქონდა გაგონალი, რომ ამ ბაკშის ტყუილი არ იცის, და მეც მთლათ
მინდობალი ვიყავი; ეს კი სარგებლობდა ამ ნდობით და მატყუილე-
ბდა. პირველად რომ ყოფილიყო მისი ტყუილი, იმწამსვე შეემჩნე-
ოდა მას, მაგრამ გაოსტატებულ ტყუილის მთქმელს რას შეატეობ,
როდესაც ისე სცნობს, რომ სახეს არ შესცვლის და მართლო-
ბაში არ აიკრავ. ეს იმასაც ამტკიცებს, რომ სინდრევე მსოფლობითი
ბიწი არ არის ბაკშისა, რადგანაც ეს სელს უწეობს დამალოს სხვა
ცუდი საქმეც და ნაკლულეკანებანი. მტყუანი უფრო კეთილად დეჩენება
განს, ვინემ ნამდვილად არის და ისინი, რომლებიც კარგად არ იცნო-
ბენ, ნდობით ეჭვკვიან და სწორეთ ეს ნდობა ამკვიდრებს ბაკშსა
ბიწიერებაში.

წერილი მეთოთხმეტე.

ჩემი უკანასკნელი წერილის შინაწესს თქვენ ძლიან აუშფოთე-
ბისართ; ეს სწორედ ასეც უნდა მომხდარიყო და მე ეს გარემოება

მალაიან მახარებს: ეს იმას თაქდება, რომ თქვენ მეტად საყურადღებოთ მიგახნიათ ინტერესები თქვენი შვილის აღზრდისა. მე უფრო ნაკლებად მომეწონა ერთხელ ერთი დედა, რომელიც დაკობარე იმისთვის, რომ იმის შვილის შესახებ ერთი უსამართლო ამბავი რამე მკამბნა. საქმე იმაში მდგომარეობდა, რომ ბავშვს მშობლებსათვის გამოერთო ფულები და თავის სასარგებლოთ მოესმინა ანა საჭირო ნივთების სყიდვით. „სხვა არაფერი?“ — მითხრა დამბრძანებელს შემდეგ დედა: „მე მეგონა ავად გამხდარა მეთქი!“ — „ისა სჯობდა, ავად გამხდარიყო და ამისთანა საქმე-სა არ ჩაედინა, — უზარსუხე მე. უგულოა სასტიკ კარად კვანახობადი მე. ცხადია მუყუდრით, რომ ასეთს დიდს მნიშვნელობას გაბეჯე ტყუილის თქმის ზიარულ ნაბიჯს. მაგრამ მე ჩემი მხრივ უნდა შევინაო, თუ რომ გორა ფულებიანი ფაწვილები განათლებული მშობლებსა, რომელთაც ამ ზიარული ნაბიჯისთვის უურადდება არ მიუტყვიანთ.

მშობლები ხშირად სჩივიან, რომ მათი შვილები წინეთ მართლს ღანაარაკობდნენ და ახლა-კი ტყუილებს დაჩქეულებს. მაგრამ ეს ყოველად შეუძლებელია. საქმე მართლ იმაშია, რომ წინეთ მშობლებს ცოტა ან იქნება სრულებითა თვალ-უფრი არ უდგენებთ თავიანთი შეილებსათვის; ან სად ექნებოდათ დრო ამ კვარა „წვიამანებისათვის,“ როდესაც ესენი უფრო დიდი საქმეებით იყვნენ გართულები! ამისთვისაც ბავშვები ხშირად ატყუებდნენ და ახლა კი, როდესაც ზიარულად შეინახეს ფაწვილის ტყუილი, გაიძახიან — რაღა გვეშველებს, ჩვენს შვილს ტყუილი დაუწყვილო! ზიარული საფუძვლები ბავშვის ზნეობით დანერგულობისა შეიძლება ადვილად მოისპოს. აქ საჭიროა მხოლოდ სასტიკი ბრძოლა ბავშვის ზიარულად გამოჩენილ რუდს მიდრეკილებსთან, ეს საჭიროც არის და ძნელიც, ამისათვის, რომ თესლი ბოროტისა სულში ღრმად არის დამალული, და ზიარულად ისე უმანკობის სახით გამოჩნდება სოლიმე, რომ მასწავლებლის ყოველივე სასტიკი ნაბიჯი ამ სენთან საბრძოლველად მშობლებს უსამართლოდ მიანიანთ, თუმცა კი ეს საჭიროა, თუ მხე-

დეკლარაციაში მივიღებთ ბავშვის აწმყოფას და მომავალსაც. განა არ მოგეხსენებათ, რომ ერთს ნაკერწყაღსაც შეუძლიან გადაბუკვა უშუალოდ ტყვისა.

ზაწაწინა ბავშვები, რომელთაც ეს-ეს არის ენა ამოუდგამთ, გვიამბობენ გასაკვირველ ამბებს და ერთმანეთში ურეკენ დროსა, ადგილსა და თვით ფაქტებსაც-გი. ამათ ეს, რასაკვირველია, უმანკოთ მოსდით და სახელი „ტყუილი“ ამას არ მიუდგება. მშობლები ალტრაცებაში არიან ამ მართლაც რომ მშვენიერათ გარდმონაცემით; ამოვრებიანებენ ყველა ამას სტუმრებთან, ყველა იცინის, მხიარულობს და დედა სომ ისე ალტრაცებუღია, რომ ძესათ არის ალერსში ჩანთქას თავისი შვილი და ხშირ-ხშირათ კოცნით აჯილდოვებს მას. რა იცინა ამათ, თუ ამ უმანკო სულშიან სელ-სელს ფესვს იდგამს საფუძველი „ტყუილასა!“

წარმოვიდგინოთ, რომ ეს ხშირათ იმეორება; ბავშვი თან და თან რწმუნდება, რომ ამისი ნამობი ართობს სხვებს. მოსაზრებული ბავშვი თავის თავ-გადასაკვალს განგებ გადასსხვაფერებს და ისეთ ნაირათ შესცვლის, რომ ყურადღება დაიმსახუროს მსმენელის! დააკვირდით და ამისთანა ბავშვებს ხშირათ შეხვდებით; მაგრამ ეს განძრავს გადასხვაფერება ფაქტისა იმ უმანკოების შთაბეჭდილებას აღარ ახდენს, როგორც პირველს შემთხვევაში. აქ უნებლიეთ მაგონდება სიტყვები გიოტესი: *Man fñhlt die Absicht und wird verslimmt.* *) მშობლები მართლაც და გულზე მოდიან თავიანთ შვილებს ამ მდგომარეობაში რომ ჭხედაყენ. აქ ამას მოჭყუება საყვედურები და სასჯელებიც; დედები კმუჭრებიან თავიანთ შვილებს, ხანდა ხან ლაწანსაც გაადენენ სოლმე და ამ დონის-ძიებითა სურთ შეაჩვიონ შვილები ფაქტების სისწორით გარდაცემას. აქ მშობლები ერთი ორათა სტყუიან ბავშვებთან: პირველათ თავიანთ გასართობათ ამამუნებდნენ ბავშვებს, ასხვაფერებდნენ ნამდვილათ მომხდარ ამბავს,

*) როცა განძრავს გრძნობ, გულზე მოდიხარ.

სამდვილს ტყუილთან არ ჰქონდა და, ერთი სიტყვით, დაუსუსე უოკლეივე კეთილი მისწრაფებანი და ახლა სასტიკათა სთხოვენ იმას, რაც ამათვე დააკარგინეს.

ასე, მოწყალეო ხელმწიფე! რაც უნდა უმინო და უბიწო იყოს თქვენი შალიკოსგან გამოგონილი ამბავი, ნუ შეუწყობთ ხელს თქვანი პირადი კამელოფებისათვის მის გაგრძელებას. პირიქით, დაარწმუნეთ თქვენი შალიკო, რომ ამან შეცდომით ისე არ გაიმბოთ, როგორც მოხდა. ამით არამც თუ მარტო ჭკუა-გონებებს განუყოფრებთ, არამედ გაუძლიერებთ უმანკო გრძნობასაც, რომელიც უპოვებელია წყაროა სათნოებისა.

უკვლავ შემო ჩამოთვლილებიდან ცხადათა სხანს, რომ მარტო გარეშე გაგლენამ გადასგვევინა ბავშვი სიმართლის გზას. ესეც კი არის, რომ მე მაგალითებიც ვიცი, როდესაც ბავშვები თავის თავით დაჩვეულან თავის სასარგებლოთ გამოიყენონ უსამართლობა, თუმიცა ცუდი მაგალითი არა უნახავთ-რა. მაგალითად, მე ვიცნობდი ერთს ორა წლის ბავშვს, რომელიც ისეთ რამ მოთხოვნილებას მიჰმართავდა, რომ გამდელი იძულებული გაეხადნა მასთან მისუღიყო. ამ უშედეგობის საკუთარ გამოცდილებას მიუყვანია. მოუნდებოდა რა თავისი ქვეშევრდებიდან გადმოსულა, ან პატარა ეტლიდან ჩამობრძანება, ის მაშინვე სხვა და სხვა ღონისძიებებს მიმართავდა სოღმე, რომ იძულებული გაეხადნა გამდელი მისუღიყო და გადმოეყვანა, და ეს ყინიანობა დიდ ხანსაც გაგრძელდებოდა, ერთს შემთხვევას რომ არ დაუშლავინებინა.

პაწაწინას თუმიცა არ ესმოდა, რომ სიცრუე ბიწიერებაა, მაგრამ ამას-კი ჭკობობდა, რომ მისი შემწეობით თავის სურვილებს აკამელოფებდა. ამ გვარი მოქმედება პირველათვე რომ არ შეეფერებინათ, დიდობისას უფრო გაუძლიერდებოდა სისტემა ამ გვარი მოქმედებისა. ეს დაჩვეულებოდა, რომ ტყუილი ადვილი და მარჯვე საშუალებაა თავის მიზნამდის მისაღწევად და დაუბრკოლებლივ ამ გვართ იმოქმედებდა.

მშობლების, მეტადრე დედების, ღვიძლათ დამწვერებლობა და ხანდახან დაუდევრობაც აძლევენ ბავშვებს ღონისძიებას ტყუილი ილუზიონი და მართლისადმი სიუკარულს გზა არ გაუკვლიონ. უკუღმართათ რომ არ ახსნათ ჩემი აზრები, კიდევ გავიმეორებ, რომ მე აქ იმისთანა ბავშვები შეაჯს მხედველობაში, რომელნიც კერ მიმხვდარან, თუ რა ბიწიერება იმალება მათგან შეთხზულ ამბებში. მაგალითად, ჰატარა ბავშვი ტოლ-ამხანაგებს ისე გაზვიადებულათ უამბობს თანის თამაშობაზე, გებრნებთ ზღაპარი გესმითო; მისი წარმოდგენილობა ისეთ ნაირათ გაღვიძებულთ, რომ რწყალიდან სპილას აკეთებს. დედას ან სვერს ეს, ან ცოტა გაზვიადებას ამჩნევს, და ეს გარემოება ისე უმნიშვნელოთ მიახნია, რომ არაფერს ყურადღებას არ აქცევს. ამასთანავე ეს გაზვიადება ფაქტებისა ისე ახარებს და ართობს დედებსა, რომ, პირიქით, ხელს უწყობენ, რომ ამით უფრო დიდი თავისუფლება მისცენ შვილის ფანტაზიას. ახლა რა გამოდის აქედან? 1) ისა, რომელიც ზევით მოვიხსენიეთ, ე. ი. სიმართლის გარნობის გაუხსნელობა ბავშვში; 2) გაუგებრობა იმისი, თუ რა უკანონობა და უსამართლობა ტყუილის თქმა. მერე კიდევ ამას ცუდი გაელენა აქვს მის მსჯელობაზედაც: თავის დღეში პირუთვნელათ არ შეჰხედავს საგანს, კერ შეჩვეულა ობეკტივურს სჯას და ყველაფერს მხოლოდ საკუთარი თვალთა-ხედვის ისრით ზომავს.

ამისთანა ბავშვებიდან შემდეგში გამოსულა ტრახახა, თავის მაქებასა კაცი, რომელიც ასხვავებებს ჭეშმარიტებას იმისთვის, რომ დაასასოს ყველას თავისი შემოქმედებითი ნიჭი და ისეთ გარემოებაში კარდებინ, რომ აღარ შეუძლიანთ მართლის თქმა. ამას ზოგიერთი არც-კი დაიჭურებს, მაგრამ მართალი-კია. როდესაც მე მითხრეს, რომ ესა და ეს კაცი თავის დღეში მართალს არ იტყვისო, არ დავიჭურე, ვინემ მე თვითონ არ მივიღე ასეთი ბავშვი. ყოველი მისი ჩვენება იყო სინდრუმი; ეს უეჭველად იმას იტყოდა ხოლმე, რაც ჭეშმარიტებას ეწინააღმდეგებოდა; იგი ცრუობდა მამინაც-კი, როდესაც ტყუილს მისთვის არაფერი სარგებლობა არ მოჰქონდა. ხან-

გრძლივი ბრძოლის შემდეგ ზირკელ სანებში ის მოახდინა სკოლაში, რომ, თუმცა კიდევ ტყუილად სოღმე თანახმად ძველი ჩვეულებისა, მერე თვითონვე ასწორებდა და იტყუად ახლმე: „არა, ეს ასე არ იყო“. ამ წერილში ჩამოთვლილ მაგალითებში, აღმზარდლები მართლ იმაში არიან დამნაშავენი, რომ, თუმცა ბავშვს ტყუილს არ აძულებდნენ, არც იმას სცდილობდნენ, რომ რამე ღონისძიება ესმართ ჩაუნერგათ იმაში სიყვარული და ჰეტივიანცემა მართლმადმი, ე. ი. ბავშვს აყენებენ იმისთანა მდგომარეობაში, რომ არც ტყუილს აძულებენ და არც მართლმადმი სიყვარულს უნერგავენ.

წერილი მახუთმებში.

ამ წერილში მინდა თქვენი ყურადღება მივაქციო ერთს სამწუხარო გასწომობას. საქმე იმაშია, მოწყვალეო ხელმწიფევი, რომ ზოგიერთი მშობლები, თუმცა კი უნებლიეთ, თავიანთ შვილებს ტყუილის თქმას ასწავლიან. ეს იქიდგან წარმოსდგება, რომ ამისთანა მშობლებს სავსებით არა აქვთ შეგნებული თავიანთი მოვალეობა არამც თუ ბავშვების შესახებ, არამედ თავიანთი თავის შესახებაც; ამით უნდათ თავიანთი შვილები კარგათ გაზარდონ, მაგრამ დაქანცვისა კი კშინიანთ; უნდათ ბეჯითად თვალყური ადევნონ თავიანთი ბავშვების სინდელქეს, მაგრამ კშინიანთ კი, რომ თავიანთ შესწუხარო არა გაიგონრა. წინდაწინვე გატუობინებთ, რომ აქ მე მართლ ტყუილის სიტყუიერად გამოთქმა არა მაქვს მსედველობაში; მე უფრო იმისთანა სინდრუევეზე გელაშარაკებით, რომლებსაც ბავშვები თავიანთ საქციელში ჭხატამენ, როგორც, მაგალითად, მოტყუება, თვალთ-მაქცობა (притворство) და ფარისეულობა.

ბავშვები ძალიან ძალე სწავლობენ მოტყუებას და ხშირად იმისთანა ოჯახებში, სადაც ბავშვს შეუძლებელს სთხოვენ და მასთან ბეკრსაც; გააკეთებს იგი თუ არ გააკეთებს, ან როგორ გააკეთებს, ამას არაფერი ყურადღება აქვს ხოლმე მშობლებისაგან მიქციული.

მაგრამ ყველა ეს მომეტებული მოთხოვნა და კრძალვა მკნე საქციელისა მშობლებს კეთილი განძრავით მოსდბთ: ამით ესენი სწდილობენ თავანთ შვილები კეთილ გზაზე ამყოფონ და მოსალოდნელა შეცდომილებანი თავიდან იცილონ. ეს უფრო გარდამეტებულია მზრუნველი დედებისთვის, იმ დედებისა, რომლებიც ვერ მისკვდრილან, თუ მათი საზრუნავი არსებანი ამ გვარი ქრეით, ზირიქით, როგორ შორდებიან კეთილ გზას. მე წინათაც მქონდა შემთხვევა გამოქეთქვა, რომ გარდამეტებული მოთხოვნა ბავშვს უჩნელებს მოწილებას, რადგანაც ბავშვი ძნელად იხსმებს რასაცა სთხოვენ და, მასთანადამე, შეუძლებელიც ხდება მისთვის კეთილ-სინიდასიერად აღასრულოს ყველა მოთხოვნა.

ახლა მე განძრავა მაქვს აგისხნით თქვენ თუ, როდესაც მრავალ-მხრივ და ყოველთვის ბავშვებს უფერებენ ზირად თავისუფლებას, მაშინ ესენი ცრუ და მატყუარები როგორა ხდებიან. ზირკვლად ბავშვი ხალისიანად ასრულებს დედის ბრძანებს; მაგრამ, როდესაც ამ ბრძანებს გუმრავლ-გეცნით და ხორხოშელასავით მიაყრით, დიდი სურვილიც რომ ქქონდეს ასრულოს, ბავშვი ვერ შესძლებს მათ ასრულებას და არც დედა შეიწუხებს ამისთვის თავს. ბავშვი მალე მიჭხდება, რომ აღნიშნულ მოთხოვნებს არაფერი მნიშვნელობა ქქონია, რადგანაც დედა ანგარიშს არ ითხოვს, შესარულა მისმა შვილმა, რაც ნაბრძანები ქქონდა, თუ არა. დედებს ამ ანგარიშებისთვის არა სწადიანთ და სწორეთ რომ გითხრათ, არც ის ახსომით ხოლმე, თუ რა უბრძანეს. ამ რიგათ განსაკვირველი არ არის, რომ ბავშვმა, ამ ზაწაწინა არსებამ, ზატარა კანუნამ, არაფერი უწრადლება მისქციოს დედის ბრძანებს. ან ამ მრავალ-ბრძანებათა შორის, ერთს რომელიმეს ამარჩევს, როგორც იქნება უგულვით გააკეთებს და ისევე გაქანება ამხანაგებთან სათამაშოთ. ბავშვი ქსედავს, რომ მისი დედა დიდს მნიშვნელობას არ აძლევს თავის ნაბრძანებს, ისიც ესმის რომ, თუ დედამ ცუდათ გაკეთებული შენიშნა, ის თვითონ გააკეთებს იმ საქმეს და თავის შვილს ცოტათი დასტუქსავს. ბავშვი ამ რი-

გათ ეჩვენა მოტუეებას; ამან მოატუა დედა, რომელიც მოელოდა, რომ მისი შვილი მინდობილობას შესარულება და არ შესარულა-კი. სანდისხან თვით აღმზრდელებსაც უმხელდათ სოღმე ბავშვების დამორჩილება, რადგანაც ესენიც ბევრთად ყურადღებას არ აქცევენ თავისივე ნაბრძანების კეთილ სინდისიერად ბავშვების-მიერ შესარულებას; ესენი ან ნასკერობით აკეთებენ საქმეს, ან არა და აჩვენებენ, ვითომ და ვაკეთებთ საქმესო; ამ გვარათ, სხვათა ბიწიერებათა შორის, ბავშვში იბადება სიზარმაცე: ეს არაფერს სეშუალებას არ და-ჭზოგავს, ოღონდაც იგი განთავისუფლდეს მოსაბერსრებელ შრომი-საგან: ან ნასკვარზე დასტოვებს საქმეს გაუკეთებელს, ან არა და სხვას გააკეთებინებს და თავის შრომად გაჩვენებს.

მამასადაძე, ვიმეორებ კიდეე, დაუდევრობა თვალ-ყურის-ჭერაში, რომ ბავშვმა მინდობილი საქმე რიგიანად შესარულოს და შეუსაბამო მოთხოვნილებაანი, არამც თუ უმნილებენ ბავშვს მოაჩილებას, იძულებულს ჰხდის იას მიმართოს უკანონო სეშუალებას—ყველანი მო-ატუეოს. „წაკიდეთ სსსკიროთ!“—უბნება ერთხელ დედა თავის შვილს; მაგრამ უფრად მოაგონდება, რომ სსჭიროთ შეიტუოს ამან, მო-ამსადა მისმა შვილმა გაკეთილება, თუ არა? ამას ძალაან სამწუხაროთ დაარსებოდა, რომ ბავშვს გაკეთილება არა სცოდნოდა, რადგანაც სსსისარულო დღე და სკირობის სსსამოკონო წუთები, მწუხარებად გარდაქცეოდა. და ყველა ამ უსამოკონობას ასცდენად, დედა კეთილ-ბა შვილს: „შენ, უმბეგელია, გაკეთილება გეროდინება?“—დას, ვიცი,—უზასუსებს შვილი. სხვას კერაფერს უზასუსებს, რადგანაც შვილმა იცის, რომ „არა“ თქმით დედას სიცოცხლეს გაუმწარებს. დედისაღმი გულწირული გრძნობა სიყვარულისა აძულებს უმაწილს ტუეული თქვას და ამ წუთში ორივე მხარე კმაყოფილია შედეგით თავიანთი სიტუებისა. დედა გრძნობს, რომ მისი სინდისა წმი-ნდაა, რადგანაც შეკითხა შვილს გაკეთილების შესახებ; შვილიც კმაყოფილია, რადგანაც „ჭოს“ თქმით დედა გამსარულებად, მა-შინ, როდესაც მისი „არა“ მას გაუმწარებდა სიცოცხლეს. ცსადა,

რომ თვით დედამ გამოიწვია ბავშვი ტრუფილის თქმისზე თავისი და-
უფაძრებელი კითხვით. ჯან-საღ და კარგად აღზრდილს უმაწვიალებს
ძალანა სწეინთ, როდესაც ესენი თავიანთ უჭედილობით მშობლებს
აწესებენ. მაგრამ მიჭუნდაკათ ამისა, შეიძლება უმაწვიალი მიკაუკანთ
იჭამდის, რომ ამან თავისი ჰირადი სარგებლობისთვის თავი მოა-
კათმყოფოს. „რა დავკმართა? უკითლათა სჩინსარ; კიდევ სომ არა
გტკირა თავი?“ ასე მიძმართაქენ ხალხე თავიანთ შვილებს შეშინე-
ბულა დედები და კერა მშვიდდებან, სანამ მისი სოსო თუ ჰალიკო
არ ეტყვიან: „ჰო, ცოტათი მტკიავ“. ამის შემდეგ, რასაკვირველია,
დედა თავის შვილს გაკვეთილების მზადებით არ შეაწესებს და მეო-
რე დღეს მოადგინს კიდევ სკოლას. თუმცა-კი სასამოკონო არ არის
ბავშვისთვის თავის მოაკათმყოფობა, მაგრამ დედის აღერსიანი
ზრუნვა და მისი ნაზი ქვევა შვილის შესახებ ამ უკანასკნელს აი-
ძულებს უფრო ძლიერად გამოხატოს თავისი, კითომ და აკათმყო-
ფობა, რომ ბეკრს ხანს დასტკებს დედის აღერსითა. დაღერმილი
ჰირისახე, ცოტადენი კბილის ტკივილი და სხვა ამ კვარი რამ
აძლეკენ ბავშვს შემთხვევას ხანგრძლივ ისარგებლოს დედის ნაზი
მზრუნველობათ და იმ უზირატესობათ, რომ მას, როგორც აკათ-
მყოფს, ბეკრის ნებას აძლეკენ, აწმეკენ ტკბილეულობას, ულოლია-
კებენ და ყველა მის სურვილს ასრულებენ. თუ ამ კვარად ერსელ
როგორმე მოატყუებს დედას, შემდეგში სომ გზა მოტყუებისა გა-
დვილებული იქნება. და რა ხშირია ამისთანა შემთხვევა! ამის შემ-
დეგ კიდევ გაიძახიან ბეკრს გაკვეთილებს გაძლეკენ სკოლასში.
უჩივიან მასწავლებლებს, კერ კვიხსიან კარგად გაკვეთილებსაო, მამინ
როდესაც ზარმაცობათ თვითონვე დააკლდა გაკვეთილებს და მოსცდა
იმას შეთვისებას და გაგონებას, რასაც დიდი კავშირი აქვს ახლანდელ
ახსნილთან. ამ ბავშვობის მისედვით მშობლებიც უჩივიან სკოლას
და არ უნდათ ჩაუფიქრდნენ და გაიგონ ნამდვილი მიზეზი თავიანთი
შვილების ასე უკან ჩამორჩენისა. მინამდის ბავშვი დარწმუნებული
იქნება, რომ უველა მის ნამბობს გასაკალი აქვს, მინამდის ეს კი-

დეკ ბერს რასმე შეთხუწავს. მაგალითად: ერთმა ბავშვმა (რუდი მოწმობა მიიღო სკოლაში და ამით რომ დედა არ დაელონებინა, ტყუილს მიძინათ: „მასწავლებლის ბრალა, რომ მე ასეთი მოწმობა მიკაღეო, იმას ეს მოწმობა სხვისთვის უნდა მიეცაო, მაგრამ შენდომით ჩემი გარი დაუწერაო“. დედამაც დაიჯერა, ეს შემთხვევა ისე უბრალოდ ჩაუგდო, რომ არ მიკადა სკოლაში ჭკმძარატების გასატებათ. ხშირად ბავშვები გვიან რომ ბრუნდებიან სკოლიდან, ესენი იმითა ხსნიან, რომ მასწავლებელმა დაგეტოვა სამსლასათოთაო. ის კი არა თურმე ესენი გზაში გაერთიენენ და შინ იმისთვის დაუგვიანდათ. ამ გვარი გაბედულობა ტყუილის თქმისა იქიდგან წარმოსდგება, რომ ბავშვები დარწმუნებულნი არიან, რომ მართლად გაძმობაში არიან შევა. ეს შემთხვევები ტყუილას თქმისა მინც ცოტას ზოგიერთ სხვა შემთხვევებთან, რომლებზედაც შემდეგ წერილში მოკილანარჩებთ.

წერილი მითხვემბე.

„ჩემი პაუე არა ცრუობსო.“ — მითხრა ერთხელ ერთმა მამამ, როდესაც ამის შვალის ჩივალს ამხანაგებსე არ ვაჯერებდი. ამასვე იმეორებენ სხვა მშობლებიც და ეს იქიდან წარმოსდგება, რომ მათ შვილებს არა აქვთ შეგნება სისწოროთ გადასცენ თავანთ მშობლებს მომხდარი ამბავი. მეც ხანდახან საბუთი არა მაქვს ხოლმე ხელში, მაგრამ დარწმუნებით-გი დარწმუნებული ვარ, რომ ზოგიერთა ბავშვი არვიადებს მომხდარ ამბავს და ისე ჩივის ამხანაგსე, თითქმის ამ უგანასენელს დიდი შეურაცხყოფა მიუენებინოს მისთვის. მშობლები-გი ვამხანან—ჩვენმა შვილმა ტყუილები არ იცისო და საბუთათ ის მოჯეკო, რომ ესენი მართლნი არ იუენენ, ამხანაგსე არ იჩივლებდნენო და უკლავიერს გულ-წრთელად გვეტოვდნენო. ის კი ავიწყდებათ ამათ, რომ უმეტესი ნაწილი ბავშვებისა ისეა დამბნებული მშობლებისაგან, რომ ბერ რასმე „შესანიშნავს“ თავანთ

ცხოვრებიდგან მალაშენ მშობლებთან, რათა სასტრეო სასჯელი და დაისხნან თავიანთი თავი. და თუ გამოტყუებიან, იმასთან რამეში გამოტყუებიან, რისთვისაც იმედი აქვთ, რომ არ დაისჯებიან იკონი. ვთქვით ბავშვიმ გატყუა რომელიმე საყვარელი ნივთი მამისა ან დედისა; რადგანაც იგი ჭკრმნობს, რომ ამისთვის მას სასტრეოთ დასჯიან, კერ ჭბუდავს, რომ გულ-ასდით აღიაროს თავის დანაშაუ-ლი. ზარკელათ, რასაკვირველია, უძნელდება ტყუილის თქმა, იბრძვის სირცხვილთან, წითლდება, მთლათ ირეკა და შემდეგში-გი მამისაზე იტყუებს, როდესაც საქმე გამოაშკარავებული იქნება. ტყუილის თქმის იგი ხელობით გაიხდის და ისე შეეჩვევა, რომ გაუძლებს მამის სას-ტრეო შესჯულობას და თავის დღეში არ გატყუება საქმეშია. რადგან-აც გამოძიების დროს ბავშვებს ძალიან ეშინიანთ, ესენი ისე ხე-ლოვნებიან, რომ სცდილობენ თავიანთი საქციელი სხვას მოახვიონ კისერზე და საქმე მთლიანთ მსოფლი მამის აშკარადება, როდესაც მეორე ზირი, რომელსაც ბრალი დასდეს, საფუძვლიანთ შეუდ-გება საქმის გამოარკვევას. მე ბევრჯერ შემხვედრია ისეთი კეთილ-ხასიათიანი და კარგათ აღზრდილი ბავშვებიც, რომელთაც ისე ძა-ლიან უყვართ თავიანთი მშობლები, რომ სცდილობენ არა აწყენი-ნონ რა. ამათ რადგანაც იციან, რომ ყოველი ამათი საქციელი მშობ-ლებს გააბოროტებს და ააღულებს, ბავშვები სცდილობენ ამის ასა-ც-დენათ ყველაფერი დამალონ მშობლებსაცან. ეს შიში იქამდის მიი-ყვანს ხოლმე ბავშვს, რომ ის მოსაზრებით ამობს ტყუილს, რათა მშობლებს მწუხარებას ააშოროს. შიში დამცირებისა და მასხარათ აგდებასა აძრულებს ბავშვს ტყუილი თქვას ხოლმე. ცუდად მიმართულ-თავმოყვარეობას ბავშვი მიჭუვას იქამდის, რომ შეცდომაში გამოტყუ-ხა დიდ დამცირებათ მიანინა. ესენი სცდილობენ გარეგანი ძხრით მოეწონონ ვისმე და შინაგან კეთილ მხარეებზე-კი სრულიად არა ფიქრობენ. ამათ კარგათ იციან, რომ ამათში ბევრი სუს-ტი მხარე და ნაკლულეკანება მოაპოვება და არ უნდათ, რომ ამ-ში გამოტყუდნენ და სხვას შეატყობინონ თავიანთი ნაკლულეკანება.

ეველა ნათქვამს რომ ერთთ თავი მოკუყაროთ, დაკინახავთ: ში-
ში—რომ ბავშვი არ დაისაჯოს, შიში—რომ სხვა არ შეწუხდეს,
შიში—რომ დასაწინარი არ გასდეს და, ერთი სიტყვით, ყოველ გვა-
რათ მიმართულ შიშს ის შედეგი აქვს ბავშვისათვის, რომ მართა-
ლის თქმა უძნელდება და მით ფერხდება საფუძვლები ზნეობითი აღ-
ზრდისა. და თუ რა საშუალებით უნდა კებრძოლოთ ამ სენს, ამას
შემდეგ წერილში გაცნობებთ.

წერილი მხვიდრებზე და უკანასკნელი.

ძნელია და ხშირათ შეუძლებელიც სსკულის აკათმეოფობის გან-
კურნება. უფრო ადვილია წინდაწინვე მისი თავიდან აცილება. ესევე
შეგვიძლიან ვთქვათ სულის აკათმეოფობის შესახებაც. მაგალითად:
სიცრუის წინდაწინვე თავიდან აცილება უფრო ადვილია, ვინემ გან-
კურნება; მისი თავიდან აცილება შეიძლება პირუთუნელი სიმართლით,
როგორც სიტყვიერათ, ისე მოქმედებით. ამიტომ რომ, თუ ჩვენ,
ცუდს მაგალითს, როგორც სიცრუევს, მივიღებთ უმთავრეს წყაროთ
ზნეობით დანემისას, მაშინ კარგს მაგალითსაც უნდა უნქეროდეთ,
როგორც უმთავრეს საშუალებას მის საწინააღმდეგოთ საბრძოლვე-
ლათ. ბავშვებთან სიმართლეს უნდა დრმა პატივისცემით მოკვი-
დოთ. ამიტომ თავის შესაქცევათ გატუილებდეთ უმანკო ბავშვებს
და გაუენებდეთ მას გამოურკვეველ მდგომარეობაში ჩვენივე სიამოვნე-
ბისათვის, კარგი არ არის. ჩვენ უნდა ვნდილობდეთ შეკავიოთ ის
საგნების სისწოროთ წარმოდგენას. ზოგმა იქნება ეს წყარლმანო-
ბაში ჩამომართონ და ამიხილდნენ კიდევ, რომ ამ გვარი მოთხო-
ნილების მეოხებით ბავშვის ცხოვრება ყოველ გვარ პოეზიას იქნება
მოკლებული; მაგრამ ეს ტუილია. რა უფრო სჯობია, გკვითხებით
თქვენ: ის, რომ ბავშვს მივცეთ ხელში წარწი და უთხრათ: „აი შექ-
რის ნატეხი“—ამ მიზნით, რომ ჩვენ ვისამოკნოთ, თუ ის, რომ

ბავშვს მივცეთ იგივე წარცხი და მასთან შაქრის ნატეხი და კაიშ-
ლოთ იგი დასასკელოს ერთიცა და მეორეც და მასთან აგვისხნას
მათ შორის განსხვავება და მსგავსება? უნდა გამოვითქვათ, რომ
მე არ ვიცი უფრო უშეგონი სიამოვნება, როგორც ბავშვის ნდობით
რუდით სარგებლობა, და კერძო წარმომადგენია, როგორც შეუძლიანთ
მშობლებს სუმირობით მოექცნენ ჰაზარტულად წმინდა გრძნობათა
ბუდე! ზოგიერთ შემთხვევაში მოტუეუბას შეუძლიან უცნაურ მო-
წამლოს ბავშვის არსება. აი მაგალითიც: ერთხელ დედამ, თავის ჰა-
ტარა ქალიშვილის გასართობათ, აჩვენა მას თავი, ვითომ სტირის
და, როდესაც ბავშვმა დაუწყო დამშვიდება, მაშინ მან სიცილით მოი-
შორა ზირიდან სულელები. მაგრამ ბავშვი, რომელიც არ ესუძრებოდა
თავის გრძნობას, სიცილის ნაცვლათ მოჭყვია ტირილს; ამის თვალ-
ში ერთბაშით დაიფანტა ის მომხიბლავა მნიშვნელობა, რომელიც
დედასა ჰქონდა ბავშვის თვალში და მასთან ერთად დედამ დაკარგა
თავისი შვილის განუსაზღვრელი ნდობა. დაიწყო ბავშვი ლაპარაკს
თუ არა, უნდა კერძოდ, რომ ავადილოთ მას თავიდან ყოველივე
გვარი სიარული. უკვლავ უწინარეს საჭიროა, რომ ვერ ჩვენ განვი-
კურნოთ ჩვენს თავი ამ სენისაგან. მშობლები თვით უძრავს
უნდა იყვნენ, რომ უფრო ძლიერათ აღანთონ სხივი სიამართლისად-
მი სიყვარულისა. თუ რაიმე უბრძანებიათ ბავშვისათვის, უნდა სას-
ტიკათ ყური აღკვინონ, რომ იგი უეჭველათ იყვეს შესრულებული.
რომ ეს შესაძლებელი იყვეს მშობლებისათვის, ანუ უკეთა ვთქვა,
რომ ამათ ჰქონდეთ ამისი ნება, ამათ არაფერი მოუთქმულათ არ
უნდა უბრძანონ ბავშვს და ან აუკრძალონ; და ვინც ესე მოთქმულ-
ბით არ მოქცევა თავის სიტუაციას, მას არც უფლება აქვს დასაჯოს
ბავშვი გაუგონრობისათვის. ამ შემთხვევაში ბერს სცოდამენ, რო-
გორც სასწავლებელში, კერძო სახლშია. ხშირათ ხდება სოლმე,
რომ ბავშვებს მოსთხოვენ იმას, რის ასრულებაც მათ არ შეუძლიანთ;
ამდევენ იმისთანა გაკვეთილებს, რის დასწავლაც მოუძინებლობი-
სა გამო შეუძლებელი საქმა. ესენი მიმართვენ სოლმე მშობლებს,

ამხანაგებს და მისწავლებლებს დასასმარებლათ და ამ გვარათ სსკის
გაკეთებულ სჯიმეს თავის საკუთრებათა სთვლიან. მაშინ-კი, როდესაც
საჯიმეს მოკთხოვთ იმას, რაც ამისთვის ადვილი დასასწავლად და
გაკეთებულათ, ახლოს არ მოგვიყვანთ, მაშინ ჩვენ არაფერს მოსწავს
არ მოვცემთ, რომ მან ტყუილი ილაშქრავს. მაგრამ, თუ საჯიმე
ამის-და მოესჯდავთ კიდევ შინა და მანც იცნოებს, მაშინ მშობ-
ლები აღარ უსაუბრებენ თავიანთ თავს. მხელად საჯიმეს გაკეთრე-
ბა, როდესაც იგი ღაშაჩავში ფაქტს აწვადებს; შინაში, განაგრეს
კიდევ ამისი ტყუის გამჭრანობა. მაგრამ შედეგები რუდი აქვს,
რადგანაც ბოლოს ამისთანა ემაწილები ცრუ-შენტელებით გარდამტე-
ვიან ხოლმე. როდესაც შეატყობთ საჯიმეს ღაშაჩავში, რომ იგი აწარ-
ბებს, ყურს ნუღარ დაუკლებთ, შეახერეთ იგი და აიძულეთ თითონ-
ვე განსწორდეს შენდომილება. „ახა დაფიქრდი კარგათ, რა სთქვი;
განა ჩვენი სახლი იმ კვლასაზე დიდა?“ როდესაც საჯიმე და-
წმუნდა, რომ მისი დედა თხოულობს, რომ უკველათ მართალი
ილაშქრავონ ამისმა შვილებმა, მაშინ იგი ადვილათ მიჰხვდება, რა
ცუდი აქილება და ეს საკლი სსკ საჯიმეებში რომ შენიშნოს, მაშინ-
ცა-კი არ მოეწონება მას. კარგი აღზრდით საჯიმე ადვილათ შეიძ-
ლება სიცრუეს ავადინოთ, ამიტომ რომ კარგს მაგალითს ისეთა-
ვე გაკლებს აქვს ადამიანზე. როგორც ცუდს! „კარგი აღზრდით-
მეთქი“—ამ ცრუთ სიტყვებში მოთავსებულად ყველა ის, რაც საჭი-
როა, რომ დავიცვათ საჯიმე სიცრუისაგან, სახელდობრ—კარგი ზო-
გადი ზნეობრივი აღზრდა ცუდთ აღზრდილს საჯიმეს სშირად, რო-
გორც წინა წერალებშიაც მოგასსენეთ, თვით აღზრდილნი აძლევენ
ტყუილის თქმის საბაბს; ზოგიერთ შემთხვევაში საჯიმე არც-
იცის, სხვათრავ როგორ შეიძლება მოქცევა. კარგათ აღზრდილი
საჯიმე იშვიათად ჩაგრდება ხოლმე იმ მდგომარეობაში, როდესაც
სიცრუე თავის დასასწავლად ღონისძიებით მიანნია ხოლმე. ემაწილი
მარტო ამისთვის არ ამბობს ტყუილს, რომ ამას წადილი აქვს
ტყუილის თქმისა; ტყუილი ყოველთვის ჭყარავს რამე ბიწავრებას,

ჭყარას რომელიმე ზნეობრივ ნაკლულეკანებას, ან შველის სსკა რომელიმე სურვილის შესრულებას; ერთი სიტყვით, ტყუილი არ შეიძლება დამოუკიდებელი. და ამისთვისაც, თუ ჩვენ აღმოვფხვრით სსკა ზნე-ჩვეულებას, მაშინ სიცრუეც გაქრება. რაც უნდა სსკა და სსკა იყოს შინაგანი აღმძვრელი მიზეზები სიცრუისა, მაინც სათავე უკლავა ამებისა—ეგოიზმია. ბავშვი სცდილობს შეაზაოს ფაქტი, რომ კარგი მოღაპარაკის სასული გაითქვას, კვებულბს, რომ სსკე-ბი განცდიფრებაში მოიყვანოს, ატყუილებს, რომ დაიცვას თავი რაიმე უსამოკნებისაგან და მოიპოვოს უფრო კარგი მდგომარეობა. ეს არ გამოტყდება, რომ განათავისუფლოს თავისი თავი სასჯული-საგან. ეს სცდილობს თავი გამოიჩინოს და ჰირველობს იმისთვის, რომ რაიმე სარგებლობა ნახოს და, ერთი სიტყვით, უკვლავ და უკვლავფრში (მხოლოდ ცოტადენი გამოკლებით) სიცრუე არის მოსამსახუდე მისი ჰირადი „მე“-სი. რომ შევიძლოთ აღმოვჩნვრას ბავშვში ამ ეგოიზმისა, საჭიროა, რომ გრძნობა სიმართლისა მე-ტად გაძლიერებული იყოს მასში. ამისი ასრულება მხოლოდ ეგო-იზმის კანონიერ მოთხოვნაილებათა დაკმაყოფილებით, ანუ უკვთ რომ კოქვით, თვით-მოყვარეობის, ჰატივ-მოყვარეობის უკანონო მოთხო-ნილებათა აღმოფხვრით შეიძლება. როგორც ზვეითაც მოგასსენეთ, ბავშვი უმეტესად სტყუის იმისთვის, რომ თავი ვისმე მოაწონოს და თავისი ნამბობით გააკვიროს და გააოცოს გარეშე. თუ თქვენ შეამჩნევთ ბავშვში ამ გვარ მიზანს, სასტიკად უსაყვადურეთ მას და თუ ამის შემდეგაც არ მოიშალა, საყვადური უფრო სასტიკად განუქმარეთ. თუ ეს ერთხელვე დარწმუნდება, რომ უკვლავ კერ შესწდება ისეთი ვინმე, ვინც მოისმენს მის მოკონილს ამბებს, მაშინ უფრო ფრთხილად მოიქცევა.

საჭიროა, რომ ზოგიერთა შემთხვევაში დაკმაყოფილოთ ბავ-შვის ჰატივ-მოყვარეობა. თუ თქვენ ამჩნევთ, რომ ბავშვი ახამებს და ამასინჯებს ფაქტს მუსაიფის სიყვარულით, დასაჯეთ ისე, რო-გორც ზვეით მოგასსენეთ, მიუხედავად ამასთანავე უთხარით მას: „კე-

რადიკალიზაციის, როდესაც კაცი რასმეს თუმცა კარგად მოგვიტყობს, მაგრამ ნამდვილს ასხვავებებს, თავის შეთხზულს ამბებს უმატებს და გვარწმუნებს, რომ ეს, რაც ვსთქვი, ჭეშმარიტებაა. უფრო კარგი იქნებოდა და სჯებინ, რომ სიმატლისთვის არ გელადატნა, ყველაფერი დაბეჯითებით შეგეტყო, ატეონ-დატეონ და ნამდვილი სისწორით გადმოგვცა ჩვენთვის; შენი ახლანდელი ნამბობი-ვი სიცრუეა და შენგანვე შეთხზულ ამბებს მსოფლიდ ბრყვი ვინმე დაიყვრებს.“ თუ ბავშვი აქებს თავის მოქმედებას, ეს სწორად წარმოსდგება იქიდგან, რომ აღმზრდელები არ სცდილობენ შეამკონ ეს შესატერი ქებითა და მისი მედიდურება სცდილობს დაემაყოფილებას უკანონო საშუალებით—გადამეტებითი თვით-ქებით. ბერია იმისთანა მშობლები და მასწავლებლები, რომელთან სწავლად მიანინათ ბავშვის ქება და ესენი სულ მუდამ მის კაცსაში არან; აქ სრულებით ვერ ამხნევენ ესენი, რომ ამ გვარი ქცევით თვით ესენი უხვევენ ჭეშმარიტების გზას, ამიტომ რომ, როდესაც ბავშვი საქები იყო, მამინაც გაიცხეს იგი და როდესაც დასწავა რამე, მამინაც ვერეთვე მოქცნენ.

აღმზრდელები თავისი მუდმივი განკიცხვით უმისოთან სელს უშლიან ბავშვს თავის ბუნებრივ საზარმატესთან ბრძოლაში და იძულებენ მას სხვაგვარ მოაზროვოს ჰატვისრემა. წინააღმდეგ შემთხვევაში-ვი, აღმზრდელები რომ აქებენ ბავშვს თავის შრომისთვის და აძაგებენ მას თავისივე ნაკლულეკანებისთვის, მამინ ბავშვი გრძნობს, რომ მას ეტყვიან სმართლიანად და მამინ ამის ჰატვი-მოყვარება, ანუ, უკეთ ვსთქვა, გრძნობა სიმატლისა დაკისყოფილებულია, ბავშვი გამსწავლებულია ახალი კეთილ-მოქმედებისთვის და ამისთვის სრულებით აღარ არის საჭირო რა — ტყუილი გვით მოაზროვს მოწონება.

წინათ ვსთქვი—„თუ ბავშვი კეთილ აღზრდილია მეთქი,“ ეს სიტყვები ყოველთვის უნდა აგონებდნენ მშობლებს, რომ ესენი მოკალენი არიან კეთილ სინაღისიერად ეტყვიდნენ ბავშვებს და, რაც

უფრო სწრაფად, მაქციონ ყურადღება თავიანთ თავს და ახსოვდეთ მოციქული ჰაელეს სიტყვები: „თქვენ, ძამინო და დედაინო, დახნებეთ თავი ტუფილს და აირეთ გზას ჭეშმარიტებისას!“ თუ ცუდს მაგალითს აქვს ცუდი გაკლენს ხასიათსე, ამ გაკლენსე კარგს მაგალითს შეუძლიან იჭონიოს კარგი გაკლენსე. თუ ბავშვი ყოველი მხრიდგან ხედავს სიმართლის მაგალითს და აღზრდის დროს არ აქვს საბაბი ტუფილის თქმისა, მაშინ ბავშვი სინდრეუ საითგანღა უნდა ისწავლოს? თქმა აღარ უნდა, რომ აღმზრდელნი უწინაპრს ყოვლისა უნდა იყვნენ ჭეშმარიტების გამამხატველნი; ეს თვითუფს ხეუნგანს კარგად ესმის; მე მხოლოდ მოუწონს გიორგიოთ, რომ იყოთ რაც შეიძლება უფრო თავ-დაჭერით მუსაიფის დროს და აგრეთვე, რაც შეიძლება უფრო კეთილ-სინიდიდისიერად მოიქცეთ დაპირების აღსრულებასი. მიშობლები უეჭველია, აქაც დამეთანხმებანი, რომ მათი ბავშვები არ უნდა იყვნენ მოწამენი მათი პირ-ფერობისა და თავ-მაქცობისა. მე არ შემიძლიან რაიმე საშუალება უხვენო მშობლებს თავიანთ თავს განსაკურნებლად ბიწიერებათგან, რადგანაც ესლან-დელი ურთიერთობათი დამოკიდებულებანი ერთი ერთმანეთის მო-ტუფებაზე დაფუძნებული. ჩვენ შეგვეძლოს ბევრი რამ გავკისწორებინა, ძალა რომ შეგვეკადეს უყურადღებოთ დაკტოვოთ ფუტ-ფორ-მალურა ზრდილობა და სულ მუდამ ჭეშმარიტება ისე გარდმოგვიცა, როგორც არის. უფრო კი ძალა რომ გვექონოდა ყურს მომე-ტუფულათ ჭეშმარიტების ხმას დაუფუტებდით, ვინემ ზრდილობანი ტუფილსა. შეგვხედავანი ისეთი პირებიც, რომელნიც გრძნობენ უსა-ფუტელობას ამ გაკრი დამოკიდებულობისა და სცდილობენ რაიმე საშუალებით თავიდაც აიცილონ. ამ გაკრი პირებს არ შეუძლიანთ თავი შეიმაგრონ და სიმართლე არა სთქვან; ამისთვისაც ესენი მა-ღალ საზოგადოებაში ცნობილ არიან როგორც მოუხეშავნი და გა-უნათლებლნი.

არიან მრავალნი აღმზრდელნი, მასწავლებლებნი და მშობლებიც, რომელთაც იციან რა გაკრი ახილონ ბავშვი ყოველ გაკრი სინდრეს

და ამიტომ დიდი ბრძოლა აღარ სჭირდებათ ამ ბაჭყალისათვის. რისთვისაა აჭკოთ ამ აღმწარდელთა ამ გვარის გვიანელი გავლენა ბაჭყალისად? მხოლოდ იმიტომ, რომ თვით უბიწიანი და წინგობრივი წმინდანა არიან; როდესაც ბაჭყალი იგონებენ, რომ მათ მისი სურათს იმას უოკვლ მსრბო და რომ იმას ქსურს მათთვის სიყუთო, მაშინ მას აღიძრება გულში შატრისცემის და სიყვარული მამისადმი. რამდენათაც ხანგრძლივი შესძლებს ბაჭყალი დაიცვას ეს გონიობა, იმდენად უფრო ძვირად მოიხსურებენ თავისა მამის მოტყუარებას. მაგრამ ამისთვის არ არის საჭირო მარტო მამისადმი სიყვარული. ზევინ ხშირად ვხვდებით, რომ ბაჭყალი ატყუილებენ იმ თავიანთ აღმწარდელებსაც, რომლებაც იმით მდვიურ უყვართ, მაგრამ შატრისცემის ცოცხლს სცემენ. შატრისცემის დაფიქრებულია მხოლოდ აღმწარდელის წინგობრივი და გონიერად უფიქრისობად. მაგრამ, თუ აღმწარდელი ბაჭყალისგან მხოლოდ შატრისცემულია (რაც არის ხშირად შედეგი შიმისის), მაშინ ეს ყოველთვის მოტყუებულად იქნება ბაჭყალისგან; ბაჭყალს უმეტესად ეშინიანთ და სძავთ ამ გვარის გაცემის და უსიცივადობით ატყუებენ მათ და ასე გასინჯეთ ძალიან ხელგონიერათაც. მაშისადმი, აღმწარდელს თუ უნდა, რომ დაფიქრებული იყოს თავისი მოწიფის გულწრფელობაში, საჭიროა სარგებლობდეს ბაჭყალის სიყვარულით და აგრეთვე შატრისცემით. მშობლების სიყვარული ბაჭყალისადმი აღიწრს და სხვა და სხვა ტუბილულობით დასაწყობებაში-კი არ გამოიხატება, არამედ მასთან სრული შატრისცემით მოქცევაში, როდესაც მშობლები ედებთან არ ჩადინონ იმ გვარის რამე, რაც არღვევს ბაჭყალის ნებას და მოქცევას. მას სრული ნდობით.

ხშირად ბაჭყალს ძალიან მოუთხოვრებლად ექცევიან: ამით შატრისცემის არა აჭკოთ, მხოლოდ უყვართ იგონის, როგორათაც შაწაწინტულა ნიეთები. ნიეთური მხრით იმათ ამღვევენ ყველაფერს, რასაც-კი მოინდომებენ, წინგობრივი და გონიერადი მხრით-კი იმათ არა სთვლიან განცალკევებულად, დამოუკიდებელ შივად და არაფრის ნებას არ ამღვევენ. სიყვარული-კი უფრო ხშირად იმაში მდგომარეობს,

რომ ბავშვის თვითივე ცუდღეულობას მშობლები არა სთვლიან დანაშაულობად. მშობლები ფიქრობენ, რომ ყოველ გვარს ეშმაკობა ბავშვისა უსათუოთ უნდა იყოს დასჯილი, როგორც საზოგადო ცხოვრებაში ხდება და მაინცათ უკანონობად ყოველი სიცოცხლის დაუსჯელად დატოვება. ამ გვარ ჯგუფში ამისთვისაც არ ამოიკვეთება დასჯა, დარიცხვა, მუქარა და ბავშვების-მიერ ტყუილის თქმა. ბავშვი გრძობს, რომ ამ გვარს ქცევა უსამართლოა, რომ მშობლები მას ძლიერ ბეჭისა სთხვებენ და ხშირად სჯიან იმისთვის, რასაც თვითონ არა ერთხელ სჩადან. უფრო სჯობია ზოგიერთ შემთხვევაში სრულყოფით არ მივაქციოთ ყურადღება ბავშვის ცუდობას; მაგრამ, თუ რა იმიტომაცა, რომ დაუსჯელად დატოვება შეუძლებელია, მაშინ ჩვენ ამ დასჯას უნდა უწყობოდეთ, არა როგორც მონანიებებს, ან მაგიერის გადახდას, არამედ როგორც საზოგადოებას დავისხნათ ბავშვი მოსალოდნელი შეცდომებისაგან.

ყოველი გვარი ნაკლულეკანება (ბიჭობა) ავთმყოფობის მსგავსი მღვთობა და ამიტომაც აღმზრდელი, ვინც დასჯიდეს იმას, უნდა ჩათვლიდეს, თუთ ხომ არ არის გამომწვევი მიზეზი ამ ნაკლულეკანებისა? ბავშვები ხალისიანად ემოწილებიან თავიანთ აღმზრდელებს, თუ-ვი შეამჩნივეს, რომ ესენი ამათ ჰატვისა სცემენ, როგორც ადამიანს და ეპურობიან სიყვარულით. ის მშობლები, რომელთაც უყვართ და ჰატვისა სცემენ თავიანთ ბავშვებს, ზრუნავენ მათზე, რომელთაც საინტერესოთ მაინცათ უკლავთ, რაც აღზრდას შეესება, ყოველთვის ხალისით დადიან იმ ჰირთა წრეში, რომელიც მისდევს აღზრდას; და ეს ხომ საუკეთესო საშუალებაა ბავშვს თავიანთ სინტეზე ავანდოთ. ბავშვს აზრათაც არ მოუვა ტყუილის თქმა, როდესაც მამისაგან გაიგონებს (შესამანებლად-ვი არა), ნამდვილად, რომ უკლავთ, რაც მას შეესება, დირექტორისაგან შეიტყობს. ბავშვს ადვილად დაკინკავთ ტყუილის თქმისაგან, თუ არ მივცემთ არც სასლში და არც სასწავლებელში ამის საბაბს. ის ჰატვისა ცემა და აკტორიტეტი, რომლებიც მშობლებს დამსახურებული აქვთ ბავ-

შვის თვალში, არის ერთი უმთავრესი საშუალებათაგანი, რომელიც იცავს ბავშვს სიცრუებისაგან, პირველად, რასაკვირველია, ამ პირების შესახებ, მაგრამ ჯერ-ჯერობით ესეც საკმარისია. თუ ბავშვი შეეჩვიოდა ყოველთვის მართლის თქმას თავის აღმზრდელთან, ეს საუკეთესო საშუალებაა, სხვა ბავშვებზე დავიხსნათ ტყუილის დაზარალებისაგან პირველის მაგალითით. ბავშვს, რომელსაც ეშინიან მამასთან ტყუილის თქმისა, ვერც მასწავლებელთან გაჭბედავს იწრუოს და ესეც საკმარისია, რომ ამან სხვა ბავშვის სიცრუეც შეჭხედოს, როგორც რამ საზიზღარს და მოსარიდებულს. მიუხედავად ამისა ყოველთვის უნდა ვიყოთ ფრთხილად და თვალს ვადევნებდეთ, თუ როგორ ექნება ბავშვი მოსამსახურეს, რადგანაც ამათი გაკლენა ძალიან ზიანს აძლევს ბავშვის აღზრდას. ჭეშმარიტი აღზრდა მოითხოვს აგრეთვე, რომ ბავშვს ამოუჩიონ კარგი ამსახებები.

წმინდი უპანასკნელი.

ზატარა ბავშვებშიან შეიძლება აღვიძრათ ის შეგნება, რომ ღმერთმა იცის ყველა ჩვენი აზრები, სიტყვანი და მოქმედებანი, რომ ჩვენ ერთმანეთის მოტყუილება კიდევ როგორმე შეგვიძლიან, მაგრამ ღმერთისაკი არა დროს, და ადრე, თუ გვიან მოვა დრო, როდესაც ჩვენი ტყუილი გამოჰქვეყნდება. ბევრი ბავშვების დანჯა შეიძლებოდა ამ საშუალებით სიცრუის თქმისაგან. ბავშვები ღმერთს ისე უნდებოდნენ, როგორათაც მშობელს. მარტო შიში არ არის საკმაო, რომ ბავშვი დავიწყათ ტყუილის თქმისაგან; ამ შემთხვევაში იგი მონურად ემოჩილება ჭეშმარიტებს და არ-კი ექნება ის შეგნება, რომ ტყუილი ცუდია. შიში უეჭველად შეერთებული უნდა იყოს სიყვარულთან. ბავშვს, რასაკვირველია, ვერ ვასწავლით ღვთის სიყვარულს, მაგრამ სამაგაეროთ კარგი აღზრდით შეგვიძლიან აღვიძრათ მასში ეს უმაღლესი გრძობა და ვეცადოთ მის დამკვიდრებას. სისწორით

ბავშვში განვითარებული სარწმუნოებრივი გრძნობა არის უკეთესი სა-
შუალები დაკვიხვით იგი უოკულ-გვარი სიღრმის თქმისაგან.

ამ გარდა, კიდევ ვიმეორებ, რომ უფრო ადვილია დაკვიხვით
ბავშვი ტყუილის თქმისაგან კარგი ზნეობრივი აღზრდით, იმიტომ,
რომ სურვილი არის თანამოგზაური სსკა ნაკლებუნებთა. კარგი
აღზრდა უმეტესად დაფუძნებულია მშობლების პეტრონიტეტზე და
ბავშვის სარწმუნოებრივი განვითარებაზე. სიკვლეო არ არის, რომ ამ
გვარ აღზრდას შეუძლიან დაიფაროს ბავშვი ტყუილის თქმისა-
გან; მაგრამ რადგანაც დედამიწაზე არაფერი არის უნაკლებლო და
აგრეთვე არ არის დაუმრავლი კარგი აღზრდა, მამისადაც, არც ბავ-
შვი იქნება უოკულად სრული ტყუილის თქმის შესახებ. თვითვე უფრო
ბავშვი, როგორც თვითვე უფრო ადამიანი ხშირად არის იმ გვარ მდგო-
მარეობაში, რომ იძულებულია სთქვას ტყუილი. რაც უნდა აღმზრდე-
ლი ზაზლით უნქეროდეს ტყუილის თქმის, ამას უფლება არა აქვს
პაწაწინა მატყუარა ბავშვები დამნაშავეად ჩასთვალოს. საუბედურთ
ტყუილი აწინდელი საზოგადოების მდგომიარობას შეესაბამება სრუ-
ლიად ბუნებრივია და თითქმის აუცილებელია. როდესაც თქვენს შვილს
ტყუილის თქმაში დაიჭერთ, აგრძნობანეთ მას, თუ რა საშინლად
გეზინებათ ტყუილი.

მალიან უგუნური საქციელია აგრეთვე, როდესაც ბავშვი ისჯე-
ბა უოკულ-გვარი ტყუილის თქმისთვის ერთგვარად. საჭიროა მიკა-
ქციოთ უურადღება იმას, თუ რამ აიძულა ბავშვი ტყუილი ეთქვა,
იმიტომ, რომ ტყუილის თქმა მიზანი-გი არ არის, არამედ საშუა-
ლებია რომელიმე მიზნამდის მისახწევად. არ უნდა ვფიქრობდეთ
აგრეთვე, რომ ბავშვი, დაიწყებს თუ არა ღაპარაკს, უსათუოთ
ტყუილს იტყვის. როდესაც ბავშვი მართლა სტყუის შიშის ან სი-
ბრყვიის გამო, მაშინათვე არ უნდა შეუტოოთ მას და არც უნდა
სასოწარკვეთილებასი ჩავადრეთ, რომ ვითომ იგი მთლათ გაიწყნა.
საკმარისია უთხრათ იმას სერიოზულად: „დაუფიქრდი კარგათ, სი-
მართლე ილაპარაკე.“

ამ სიტუაცებში, თუ ბავშვი კარგათ არის აღზრდილი, არ შეიძლება, რომ გავლენა არ იქონიოს მასზე. თუ ეს სიტუაციები არ იმპროვირებენ, ეს იმას ნიშნავს, რომ ბავშვს არა ერთხელ განსაკუთრებული ტყუილის თქმა.

ეურადდება უნდა შეიქმნილიყო ზეტარა მკვებარასაღ, თუ მისი ღაზარავი რამდენათ უსჯელადება. სინამდვილეს. „შენ იკვხი, რომ გიმნასტრიკას კარგათ გავტობთ. ვიდრე არაფერი, თუ მართლეს ღაზარავობ შენს თაგზე, მაგრამ დიდი უცუნურობა-ვი იქნება, თუ შენ ეს მხალთ გამოიგონე; რა სასაცილო იქნები მასთან შენ იმიტომ, რომ ზეტარასანი კაცი ცოტას ღაზარავობს და ბერს აკეთებს“... შეარჩხვიეს ამ გვარათ და დაწმუნებულა ბრძანდებოდეთ, რომ შეარკეთ ის ღარ იტუვის ტყუილს, რომელიც ასეთ უსიამოვნებას გამოიწვევს სოფელს. მაგრამ ამის შემდეგ უსათუოთ საჭიროა ბავშვის გამხრეება, იმიტომ რომ ძლიერ აღვალის დასჯათ და გიბოთთ დაუსმით ბავშვს დამოუკიდებლობა, რაც კონსტრუქციებს გონიერი აღზრდის კანონებს.

ამ შემთხვევაში გამხრეება იმში უნდა მდგომარეობდეს, რომ ბავშვს უჩვენოთ საშუალება, რომელითაც შეუძლიან დაიმსახუროს ქება ტყუილით-ვი არა, დაუწინამდელი ბეჯითობით და თავისი-ვე ძალ-დატანებით. მას უნდა დაგანახოთ, რომ ტყუილის თქმით ის ყველაზე უფრო თავის თავს მოუტანს ენებას. თუ იგი სრულად ტყუილის თქმით თავიდან რამე სამუშაო აცდინა, ასრულებინეთ იმ დროს, როდესაც ის მოსვენებით უნდა იყოს. ამასთან სასტიკათ უნდა მოსთხოვოთ, რომ ნამუშაარი მისი იყოს კარგათ შესრულებული. არა კმარა მარტო შეგნება იმისა, რომ ტყუილის თქმას არაფერი სარგებლობა არ მოაქვს, საჭიროა, რომ ტყუილის მთქმელი გამოტყდეს მასში. „ხედავ, შალეო! შენ მეუბნებოდი გუშინ, რომ გაკეთილი არ მოუცია მისწავლებელს ჩვენთვის, დღეს დილით-ვი ჩუმთ ამზადებდი. განა შენი საუკარელი დედა უნდა მოგატყუებინა? ხომ იცი, რომ მიუკარხარ და შეგიძლო ყველაფერი თავისუფლათ

გეთქვა. გინდოდა გუშინ ბაღში ბავშვებთან თამაშობა, შენ უნდა გეთქვა ჩემთვის ზირ-ღა-პირ; მე, რასაკვირველია, ნებას მოგცემდი და შენ არ დაგჭირდებოდა ჩემად გაკვეთილების სწავლა და უფრო კარგათნე გეროდინებოდა; მაგრამ ეს საკმაო არ არის—შენ გაკვეთილები ნუღათნე გაქვს მომზადებული და ახლა დროც არ არის, რომ ხელი მოჭვიდო მას; უკვლავ ამას მასწავლებელი შეგამჩნევს და შენ გუელ-ახდილათ უნდა დაუსახელო მასწავლებელს ამისი მიზეზი და სთხოვო ნება მოგცეს ისევე ეს გაკვეთილი სვალისთვის მოამზადო; აი, სედავ რამდენი კნება მოუტანე შენ შენს თავს ტყუილის თქმით!...“

რომ შესაძლებელი იყოს ამ გვარათ უკვლავ მატყუარას და ტყუილს უოკელი მანებელი შედეგი უჩვენოთ სოლომე, როგორც წყარო უბედურებისა, ისინი მალე შეიძულებდნენ ტყუილს. სოლომე, თუ თქვენ საეჭვოთ მიგაჩნიათ ბავშვისაგან ტყუილის თქმა, ან ჯერ არ გაიგიათ ტყუილის მთქმელის კინაობა, მაშინ თქვენ დიდი სიფრთხილით უნდა მოქმედებდეთ. თუ ბავშვის საჭიციელი მხალათ თქვენ იცით, მაშინ უმჯობესია არაფერი სთქვათ და დაურადოთ, სანამ რაიმე მოულოდნელი შემთხვევა არ გამოაშვარავებს დამნაშავეს. თუ ბევრმა იცის რაც მოხდა, მაშინ უმჯობესია გამოტყუდეთ თქვენი თავის უღონობაში და ასე უთხრათ: „თქვენ უკვლამ იცით რა მოხდა დღეს: ერთმა თქვენგანმა და, შესაძლებელია, რამდენიმემან-კი იცოდეთ, ვინ ჩაიღინა ეს; მე ეს არ ვიცი, მხალათ მე ის უფრო მასწავლებს, რომ ესედა უკვლავ თქვენგანის შესახებ უნდა ეტყვი ვიყო, მაშინ როდესაც დამნაშავე მარტო ერთია“...“

ამ გვარათ უნდა მოეპყრეთ იმ შემთხვევაში, როდესაც დაბეჯითებით არ ვიცით ვინ არის დამნაშავე. თუ-გი ეტვი გაქვთ რომელიმე ბავშვზე, მაშინ საჭიროა გაიყვანოთ ის მეორე ოთახში და ზირ-ღა-პირ მოელაპარაკოთ მას, რადგანაც ბავშვს ქსშირად ხელს უშლის გამოტყუდეს შიში სირცხვილისა. თუ ჩვენ არ შეუფარდყოფთ მის ჰატავს, ამით ჩვენ მოვხიბლავთ ჰატარა დამნაშავის გულს,

ამისთვის ის მადლობელია იქნება და საზოგადოთ მასკდება კადეჯ, რომ ის ღირსი არ არის ამ გვარში მოწყალებასა. ბავშვის გამოტყუას დამოკიდებულაა იმაზე, თუ როგორ შეუდგებოთ საქმეს. რამდენათაც ჩვენ უფრო მშვიდათ ვართ და არ ვჭაჯრობთ, იმდენათ უფრო გრძნობს ბავშვი, რომ ის მანინ უყვართ, ჰატივს სცემენ მას და არ უნჭქრან, როგორც ნამდვილ დამნაშავეს; ამ მდგომარეობაში მას უფრო გაუადვილდება ყველაფრის თქმა. საქმე მხოლოდ იმაშია, რომ გაუმხნოთ და ზნეობრივათ შემწეობა აღმოუჩინოთ ბავშვს, და არ დაუხშოთ მას გრძნობა დამოუკიდებლობისა. „გუშინ, ბავშვებო, ბაღში ბეჭი სეუბი გაგიფუჭებათ, შენც იქ იყავი, მალიკო, და ახა მითხარი, ვინ გაფუჭა ისე უწყალოთ ისინი; დაფიქრდი, ტყუილათ არავინ დამისახლო, ხომ იცი რა საწყენი იქნებოდა შენთვის, რომ ტყუილათ რაჟე დაგაბრალონ. რისა გრძნებნია აგრე: თუ შენ შეგწკედა იმდენი ღონე, რომ ეს ეშმაკობა ჩაიდინე, მაშ ეხლაც მოიკრიფე ძალა, რომ გულ-ახლილათ აღიარო შენი დანაშაული.“ შეუძლებელია, რომ ბავშვი არ გამოტყუდეს ამ გვარი ქნევის ქეობებით, ხოლო თუ ბავშვები კეთილ აღზრდილნი არიან, მაშინ ხომ სრულიათაც არ არის საჭირო ამ გვარი წინასიტყვაობა. მე ვინცოზ ზოგიერთა მამებს, დედებს და მასწავლებლებს, რომელთაც სრული რწმენით შეუძლიანთ ჰკითხონ ბავშვებს: „ვინ ჰქმნა ესაო?“—და დამნაშავე უშაშრათ, მაგრამ აღმოეთებოთ, დასასჯელებს თავის თავს. კარგათ აღზრდილი ბავშვები ყველაფერს გულ-ახლილათ აღვიარებენ მაშინაც-ვი, როდესაც წინდაწინვე იციან, რომ მათ გადახდებათ ყველა შედეგი ჩადენილი ეშმაკობისა. მე სრულებით მომხრე არა ვარ იმ აზრისა, რომ საჭიროა ბავშვი დავასახუქროთ ჭეშმარიტებისადმი სიყვარულისთვის; ჭეშმარიტებას უნდა უნჭქროდეთ, როგორც ბუნებრივ მოკლენას. ზოგიერთ შემთხვევაში საკმარისია, რომ უთხრათ ბავშვს: „ძლიერ მოხარული ვარ, რომ შენ მაშინვე მითხარი სიმართლე; მე შენგან ასეც მოკვლოდი; შენი საკუთარი დაუდევრობისთვის შენ არაფერ განსაკურებულ სასჯელს არ მიიღებ,

აგრამ შენი უოყაქცევით ცუდი შედეგი-ვი არ შემოდისან აჯანდინო; გუშინ შენ ნუბაჯრობდი და გადავიც დაისვენე, ამიტომ დღეს უაპკე-ლათ უნდა იმუშაო“.

თუ ამ გვარი შემოსევია სშირად განმეორდა, მაშინ მიუსვდავით იმისა, რომ ბაკში გულ-ანდით გამოტყდა ტყუილის თქმაში, ის უსათქოთ. უნდა დაისჯვას თავისი სიზარმაცისთვის. თუ თქვენ ანე-ბებთ და მის ტყუილს უშედეგოთ დასტავებთ, აგი ხელახლად მი-მართავს იმავე ტყუილს და ენდება მოგატყუოსთ. თუ ის იმდენათ უსიარტოთ ღაზანაკობს ტყუილს, რომ მშვიდათ უაქტორას თვალუბ-ში იმას, ვისაც ატყუებს, მაშინ აჯანმლობინებთ მას, თუ რამდენათ მდებრთ თქვენა ზიარდა. მაშინათვე დასჯეთ იგი უღაზანაკოთ, და-სჯეთ იმ გვართ, რომ იგი დამდაბლდეს, რე ინებებთ მშვიდათ ეხვენოთ. თქვენინ სიბრარე ამ შემთხვევაში განსინებრთ იქნება, ამი-ტომ რომ ეს რამაწვეულა სიმაართლას დაცვის სურვილით; აჯანმ-ბანეთ ბაკში, რომ ის თქვენ უნდა ვეზიარებოდეთ, რადგანაც მან ტყუილის თქმით დავარგა თქვენს თვალში უოკულ-გვარი პარტიის-ცემა. მაგრამ გაფართოლებით, რომ ეს ზიარდა სიბრულებამდის არ უნდა მიუშვათ, ბაკში თქვენ გაბრარებაში მხოლოთ მწესარებას უნდა სხედავდეს, რომელიც მან თავისი უგუნუნო ქცევით გამოიწვია თქვენში.

ჩვენს წერილებში, მარყალეო ხელმწიფევი, იმიტომ ვიღაზარაკე ბევრი სინართის შესახებ, რომ ეს ბიწიერება ეკვლარე უფრო სში-რად შეგვხვდება სოლმი და მისი მოსმობაც უფრო მხელთ. ამას შეუძლიან მიიყაროს ადამიანი ღრმა ხსენობით დაცემამდე. თუ თქვენ იხელმძღვანელებთ თქვინი შეილის აღზრდის დროს იმ დანთებით, რომელიც შე თქვენ გაგზარეთ წერილებით, მაშინ იგი თუმიტა-გი ჩადენს ამა თუ იმ შეცდომას და სარუბურთო ტყუილსაც იტყვის სსვა ბაკებობით, მაგრამ კარგი აღზრდის შემწეობით თქვენ და-მყარებთ მის გულში ჭეშმარიტ ხსენობრივ საფუძველს.

ვათავეს რა ამ უგანასკნელ წერილს, გულწრფელად ვისურვებ

წარმატებას თქვენი შვილის აღზრდაში. წმიდა იუოს იგი, როგორც
ღვთისა, ისე საღვთის წინაშე. ჩემთვის ძლიერ გასასხარი იქნებოდა,
რომ შემძლებოდა მეტყვა: „ჩემი წერილებით სული შეუწყე, როგორც
თქვენს, ისე თქვენი შვილის ბედნიერებას!“

დასასრული.